

## 16. заседание

Срѣда, 2 януарий 1924 г.

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 15 ч. 45 м.)

**Председательтъ:** (Звъни) Моля г. секретаря да провери по списъка числото на присъстваващиятъ г. г. народни представители.

**Секретарь д-ръ Ц. Дяковъ** (д. сг): (Прочита списъка. Отъ заседанието сж отсъствували следнитѣ народни представители: Алексиевъ Никола, Баралиевъ Христо, Батоловъ Константинъ, Бозвелиевъ Константинъ, Бошняковъ Димитъръ, Буровъ Атанасъ, Василевъ Ради, Велиновъ Тончо, Волевъ Борисъ, Гиргиновъ д-ръ Александъръ, Гоговъ Дѣлчо Тодоровъ, Голевъ Димитъръ Георгиевъ, Гочевъ Стефанъ, Дамяновъ Владимиръ, Домузчиевъ Василь, Думановъ Тончо, Желѣзковъ Петъръ, Кабакчиевъ Христо, Лулчевъ Коста, Маждраковъ Тодоръ, Марулевъ Йосифъ, Милковски Александъръ, Минковъ Атанасъ, Минковъ Миланъ, Миновъ Петъръ, Найденовъ Петко, Недѣлковъ Лачо, Николовъ Върбанъ, п. Николовъ Маринъ, Пенчевъ д-ръ Петко, Петровъ Иванъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Георги, Поповъ Проданъ, Робевъ Йосифъ, Славейковъ Христо, Стефановъ Велико, Търпановъ Петко, Фаденхетъ д-ръ Йосифъ, Харизановъ Иванъ, Чешмеджиевъ Григоръ, Шивачевъ Георги и Юртовъ Георги)

**Председательтъ:** (Звъни) Отъ 247 души народни представители отсъствуватъ 102 души. Значи има нужното споредъ правилника число присъстваващи народни представители за откриване на заседанието.

Обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да ви съобща отпускатъ, които съмъ далъ на нѣкои народни представители по важни и неотложни домашни причини.

На г. Александъръ Милковски — 3 дни;  
На г. Атанасъ Минковъ — 5 дни;  
На г. Петъръ Желѣзковъ — 4 дни;  
На г. Александъръ Пиронковъ — 1 день;  
На г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ — 3 дни;  
На г. Георги Живковъ — 1 день;  
На г. Йосифъ Робевъ — 4 дни;  
На г. Панайотъ Деневъ — 1 день;  
На г. Хинекъ Майеръ — 1 день;  
На г. Ангелъ Станковъ — 1 день;  
На г. Владимиръ Дамяновъ — 3 дни;  
На г. Борисъ Волевъ — 3 дни;  
На г. Христо Киселовъ — 2 дни;  
На г. Стоянъ Костурковъ — 2 дни;  
На г. Иванъ Грозевъ — 2 дни;  
На г. Сава Йордановъ — 2 дни;  
На г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ — 1 день;  
На г. Христо Баралиевъ — 4 дни;  
На г. Димитъръ Бошняковъ — 5 дни;  
На г. Ради Василевъ — 4 дни;  
На г. Георги Шивачевъ — 2 дни;  
На г. Василь Домузчиевъ — 7 дни и  
На г. Проданъ Поповъ — 3 дни.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ представители, че е постѣпило отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти предложение за оставяне на държавна служба въ Рибарското училище въ гр. Варна руския подданикъ Александъръ Нецаевъ.

Пристѣпаме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за запрещение вноса на стоки, които не сж отъ първа необходимостъ.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта, както е приетъ на второ четене.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ** (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправкитѣ и прибавкитѣ, приети на второ четене)

**Председательтъ:** Г. г. народни представители! Постѣпили сж въ бюрото на Народното събрание редица предложения къмъ отдѣлнитѣ пунктове на чл. 1, а сжщо и къмъ другитѣ членове на законопроекта, който е сложенъ на разглеждане.

Ще ви докладвамъ тия предложения.

По чл. 1 отъ страна на комисията по Министерството на финанситѣ...

**Г. Данаиловъ** (д. сг): Отъ г. министра на финанситѣ или отъ докладчика може да има предложения, не и отъ комисията.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ** (д. сг): Отъ мене.

**С. Костурковъ** (д. сг): Предложението Ви трѣбва да бѣде подписано отъ 10 души.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ** (д. сг): Подписано е.

**Председательтъ:** Предложението е отъ г. докладчика, подписано отъ нужното число народни представители — повече отъ 10 души. Предлага се въ чл. 1 п. 12 да се заличатъ думитѣ „портокали, мандарини и“.

Въ сжщия смисълъ има предложение и отъ народния представителъ г. д-ръ Владимиръ Руменовъ сжщо подписано отъ нужното число народни представители.

Предложение пакъ отъ г. Семерджиевъ и г. д-ръ Руменова, подписано отъ нужното число народни представители, да се заличи п. 13 отъ чл. 1 — за смокинитѣ.

Предложение отъ народния представителъ г. д-ръ Владимиръ Руменовъ, сжщо подписано отъ нужното число народни представители, п. 14 отъ чл. 1 да се заличи — отнася се за фурмитѣ.

Предложение отъ сжщия народенъ представителъ, г. д-ръ Владимиръ Руменовъ, подписано сжщо отъ нужното число народни представители, въ п. 22 отъ списъка да се зачеркнатъ думитѣ „ябълки“, „крупни“ и „сливи“.

Предложение отъ народния представителъ г. Тодоръ Кожухаровъ, подписано отъ нужното число народни представители, да се зачеркне п. 57. ст. 174в.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): За какво е тя.

**Председательтъ:** Отнася се до забрана на вноса на: (Чете) „Масла, етерни и ароматични препарати, природни или изкуствени, както и ароматизирани масла и масти; фруктови есенции и естери“.

Предложение отъ народния представителъ г. Георги Данаиловъ, подписано отъ нужното число народни представители, да се зачеркнатъ прибавенитѣ отъ комисията и приети на второ четене думи „филмитѣ за кинематографи“ въ п. 68, ст. 236, отъ списъка къмъ чл. 1.

Предложение отъ народния представителъ г. Георги Семерджиевъ, подписано отъ нужното число народни представители: (Чете) „Текстътъ на втората алинея отъ п. 94, ст. 314 — приетъ на второ четене — а именно: „Стокитѣ, предвидени по ст. 314 отъ закона за митническата тарифа на вноснитѣ стоки, п. а, т. 2 издѣлия отъ кожи, съединени съ фини материяли; п. б, т. 2: продѣбени кожи, пелакирани, небронзирани, непозлатени и непосребрени, съединени съ

фини материяли; п. в, т. 2: минералнопроджбени кожи, nelaкирани, небронзирани, непозлатени и непосредствени, съединени с фини материяли; п. г: от лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи, съединени или не с обикновени или фини материяли, включително и обущата, приготвени от тия фини кожи, да се прерадетира съобразно с терминологията на митническата тарифа, както следва: „Издълбани от всякакви кожи, съединени с фини материяли, както и всякакви издълбани от лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи“.

Същият вносител г. Семерджиев предлага да се прибави след п. 96 новъ такъв с следното съдържание: (Чете) „От ст. 318 обща от лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи“.

Има предложение от народния представител г. Стефан Чакъров, подписано от нужното число народни представители: (Чете) „Към п. п. 11 и 125 от чл. 1 (респ. п. п. 105 и 117 от окончателния проект) да се прибавят думите: „освенъ пискулитъ за фесове“.

Направено е предложение от народния представител г. Никола Кемилев, подписано от нужното число народни представители (Чете): „Да се отмени п. 147 от списъка към чл. 1“.

Към чл. 2 има направено предложение от народния представител г. Петко Пенчев, подписано от нужното число народни представители: (Чете) „Да се прибави към чл. 2 от законопроекта следния пункт: н) спортните артикули, внесени направо от клубовете, членове на Българската национална спортна федерация, нужни за спортовете, упражнявани от тези клубове“.

По същия чл. 2 има направено предложение от народния представител г. Георги Семерджиев, подписано от нужното число народни представители: (Чете) „Към буква е да се предвиди следния текст — „пискули за фесове“; да се прибави и нова буква н с следното съдържание (Чете): „Стоянтъ, внесени по-късно, ако съдоговорни документи се установи, че съ били заплатени или каларирани преди 15 декември 1923 г., ако въ течение на 7 дни след влизането въ сила на настоящия законъ заинтересованото лице ги декларира предъ комисията, предвидена въ чл. 3, като същевременно представи и документите си.“

По чл. чл. 4 и 5 е направено следното предложение от народния представител г. Венелин Ганев, подписано от нужното число народни представители: (Чете) „Чл. чл. 4 и 5 да се съединят въ един единственъ чл. 4 с следната редакция (Чете): „Тази комисия има право съ решение, взети съ абсолютно мнозинство на присъстващите, да реши по народостопански и държавни съображения, щото нѣкои отъ запрещенията, предвидени въ чл. 1 на закона, да се отменятъ и вносътъ на стоките, визирани въ тези запрещения, да се позволи отново при спазване на условията, указани въ закона за митниците.“

„Решенията на комисията се утвърждаватъ отъ Министерския съветъ. Тъ почватъ да се прилагатъ следъ обнародванетоъ имъ въ „Държавенъ вестникъ“, и иматъ сила за всички, които внасятъ същите категории стоки, визирани въ решенията на комисията.“

„Същата комисия разрешава съ обикновено мнозинство и спорове, възникнали между митниците и заинтересованите по въпроса, дали вносътъ на известни стоки е запретенъ или позволенъ по чл. 1 отъ настоящия законъ. Въ този случай решенията на комисията подлежатъ на утвърждение отъ министра на финансите, следъ което се обнародватъ въ „Държавенъ вестникъ“.

По същия членове има направено предложение от народния представител г. д-р Илия Караджов, подписано от нужното число народни представители. Той също предлага чл. чл. 3, 4 и 5 да се събятъ въ единъ членъ с следната редакция (Чете): „Тази комисия разрешава спорове, възникнали между митниците и заинтересованите лица, относно това, дали стоките съ свободни или запрети за вносъ по настоящия законъ. Решенията на комисията подлежатъ на утвърждение отъ министра на финансите“.

**П. Аленов** (с. д): Има нѣкои предложения, които отменятъ изцѣло законопроекта.

**П. Величков** (с. д): Какво е това! Правилникътъ не го позволява.

**Председателъ**: По чл. 7 има направено предложение отъ народния представител г. Георги Семерджиев, под-

писано отъ нужното число народни представители, съ следното съдържание (Чете): „Текстътъ на чл. 7, алинея първа, да се замѣни съ следния текстъ: „Търговците на вносените отъ странство стоки, поименовани въ чл. 1, съ длъжни да ги продадатъ или изнесатъ безъ заплащане на каквито и да било мита, данъци, бери и такси въ единъ срокъ отъ 5 месеца за стоките по п. п. отъ 1—46, 49—52, 54, 56—59, 65, 66, 69—74, 78, 79, 83, 86—89, 91—93, 137, 138, 146, 151 и 155; отъ десетъ месеца за ония по п. п. 47, 48, 53, 55, 60, 67, 68, 77, 80, 81, 84, 85, 90, 94, 97—109, 128—134, 140, 143 и 144 и отъ 15 месеца за стоките по п. п. 61—64, 75, 76, 82, 95, 96, 100—127, 135, 136, 139, 141, 142, 145, 147—150, 152—154 и 156 следъ влизането въ сила на настоящия законъ.“

„Съобразно направените измѣнения въ списъка да се пренумериратъ пунктчетъ“.

Къмъ същия членъ 7 има направено предложение отъ народния представител г. Александър Сталийски, подписано отъ нужното число народни представители: (Чете) „Да се прибави нова алинея следъ първата, въ смисълъ: Този срокъ за известенъ видъ стоки, при особена невъзможностъ да бъдатъ продадени, може да бъде продълженъ отъ комисията, предвидена въ чл. 3, като нейното решение за всеки отделенъ случай подлежи на утвърждение отъ министра на финансите“.

И най-подире има направено предложение отъ народния представител г. Георги Пѣев, подписано отъ нужното число народни представители, въ смисълъ: (Чете) „Къмъ последния членъ отъ законопроекта да се прибави следната алинея: Дава се право на Министерския съветъ да спре прилагането на закона, когато намѣри това за необходимо“.

Това съ, г. г. народни представители, постигнатите въ бюрото предложения.

Сега ще преминемъ къмъ тяхното гласуване едно по едно.

Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

**Н. Пждаревъ** (д. сг): Г. председателю! Тези предложения съобщени ли съ на докладчика на комисията и какво е мнението на комисията по тяхъ?

**Председателъ**: Не всичките съ съобщени.

**Н. Пждаревъ** (д. сг): Ако се приематъ така, както Вие ги прочетохте, почти пѣлниятъ законопроектъ се преобрѣща наопѣки. И азъ не смѣтамъ, че ние можемъ да ги приемемъ току-така, безъ да се обсъдятъ тези предложения, или поне тези, които ги правятъ, да си кажатъ съображенията, ...

**Председателъ**: Ще ги кажатъ.

**Н. Пждаревъ** (д. сг): ... комисията да каже защо не е съгласна съ тия предложения, и тогава Народното събрание да реши.

**Председателъ**: За всѣко едно предложение ще си кажатъ съображенията г-дата, които съ го направили, и така също и г. министърътъ на финансите.

**Н. Пждаревъ** (д. сг): Въ противенъ случай, ако се гласуватъ тези, както съ направени, едно по едно, безъ да си кажатъ съображенията тия, които ги правятъ, може-би ще влѣземъ въ грѣшка.

**Председателъ**: Повечето отъ тяхъ, доколкото зная, съ съобщени на комисията, а само нѣкои, които постигнаха сега, при откриване на заседанието, не съ съобщени.

**Н. Пждаревъ** (д. сг): Тъ трѣбва да бъдатъ мотивирани отъ предложението, да чуемъ съображенията имъ, да чуемъ мнението на комисията и на г. министра на финансите, и тогава да гласуваме.

**Председателъ**: Разбира се, ще се даде думата на всеки единъ отъ предложителите да обоснове предложението си, ще вземемъ мнението и на г. министра на финансите, и тогава ще се пристъпи къмъ гласуване.

Има думата г. докладчикътъ.

**Докладчикъ Г. Семерджиев**: Г. г. народни представители! Повечето отъ тези предложения комисията ги разглежда, Комисията, като обсъди, какво може да направи, за

да запази закона ефикасен и да намали лопитът му, тягостният му последствие, спрѣ се върху нѣкои измѣнения, които съмъ формулиралъ и които сж ви представени съ предложенията ми.

**Х. Статевъ** (н. л): Известни ли сж на г. министра на финанситѣ?

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ**: Г. министърътъ на финанситѣ присѣтствува въ комисията при разискването на тѣзи измѣнения и се съгласи съ тѣхъ. Другитѣ комисията намѣри, че не може да ги възприеме. На васъ предстои да се произнесете.

**Г. Василевъ** (д. ср): Има много нови предложения.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ**: Има и нови: на г. Пѣевъ по чл. 7; ...

**Г. Василевъ** (д. ср): Него възприемате ли?

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ**: Комисията се спрѣ особено на чл. 7 и намѣри, че единичното, което може да се възприеме, за да се облекчатъ търговцитѣ, то е това, което е вмѣкнато въ моето предложение, и тя особено разисква всички възможни промѣни въ членъ 7, толкозъ повече, че и г. Пѣевъ присѣтствува въ едно отъ заседанията на комисията и тамъ формулира своето предложение; тѣй че комисията го знаеше и го обсъди.

**Председателъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

**Г. Данаиловъ** (д. ср): Искамъ да забележа, г. народни представители, че комисията не може да се занимава съ предложения, направени при третото четене на законопроекта — тя не се е и занимавала съ тѣхъ. Комисията бѣше свикана отъ г. министра на финанситѣ да обсъди нѣкои въпроси, които и обсъди. По-нататъкъ ние нищо не сме правили и никакво решение не сме вземали, защото, по правилника и въобще по практиката, не можемъ да сторимъ това. Едни отъ предложенията, прочетени отъ г. председателя, сж на г. Семерджиевъ, негови лични, и г. министърътъ на финанситѣ ще каже съгласенъ ли е съ тѣхъ и можемъ ли да ги приемемъ; други сж частни предложения на нѣкои отъ г. г. народнитѣ представители и когато дойде редъ, съгласно правилника, тѣ да изложатъ и мотивиратъ предложенитѣ си, ще имаме възможностъ да чуемъ дали г. министърътъ на финанситѣ е съгласенъ съ тѣхъ или не. Така трѣбва да вървимъ, не бива да разбъркваме въпроса, защото ще влѣземъ въ една каша, отъ която не ще можемъ да излѣземъ.

**Председателъ**: Г. г. народни представители! За пояснение длъженъ съмъ да ви кажа, че, съгласно чл. 40 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, ако се направятъ при третото четене поправки или прибавки, съ тѣхъ се поставя съгласно поправкитѣ и прибавкитѣ, които се правятъ при второто четене. Значи, ако Народното събрание иска, може да ги разисква веднага; обаче, ако то намѣри за нужно, може да ги прати въ комисията за изучаване и докладване.

**Г. Данаиловъ** (д. ср) и др.: А-а-а!

**Председателъ**: Моля, прочете правилника чл. чл. 39 и 40. Редътъ е този, който ви посочвамъ. Значи отъ васъ ще зависи, дали направо ще приемете направенитѣ предложения или, следъ като чуете обясненията на тях, които сж ги направили, ще решите да се пратятъ всички или нѣкои отъ тѣхъ въ комисията.

И така, пристѣпваме къмъ разглеждане на предложението, съ което се иска што въ п. 12 отъ списъка къмъ чл. 1 на законопроекта да се зачеркнатъ думитѣ: „портокали, мандарини и“. Това предложение е направено отъ г. Руменова, а така сждо и отъ г. Семерджиевъ. Кой отъ тѣхъ ще иска да го развие?

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ** (д. ср): Азъ ще го развия.

**Председателъ**: Има думата г. докладчикътъ.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ**: Г. г. народни представители! Съображението е следното: тия плодове сж нужни при настѣпни белези. Азъ насъ имаме други такива пло-

дове, съ които да можемъ да ги замѣнимъ. Това е мнението на нашитѣ компетентни лѣкари и смѣтамъ, че е умѣстно да се зачеркнатъ тия думи отъ списъка.

**Председателъ**: Ще поставя на гласуване това предложение.

Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, што въ п. 12 отъ списъка къмъ чл. 1 на законопроекта да се зачеркнатъ думитѣ „портокали, мандарини и“, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ предложението на г. Семерджиева и г. д-ръ Руменова: п. 13 отъ списъка къмъ чл. 1 да се зачеркне — касае се за смокинитѣ. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, што п. 13 отъ списъка къмъ чл. 1 на законопроекта да се зачеркне, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ предложението на г. д-ръ Руменова: п. 14 отъ списъка къмъ чл. 1 да се зачеркне — касае се за фурмитѣ. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, што п. 14 отъ списъка къмъ чл. 1 да се зачеркне, да вдигнатъ рѣка.

**Обаждатъ се**: Меншество.

**Председателъ**: Меншество, Събранието не приема. Моля, тишина. — Пристѣпваме къмъ предложението на г. д-ръ Руменова: въ п. 22 отъ списъка къмъ чл. 1 да се зачеркнатъ думитѣ „ябълки“, „круши“ и „сливи“.

**Х. Майеръ** (д. ср): Г. председателю! Да се попита г. министърътъ на финанситѣ съгласенъ ли е съ това предложение.

**Председателъ**: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ П. Тодоровъ**: Азъ смѣтамъ, че не е нужно да се гласува това предложение и нѣма защо да се дебатира по него, защото при второто четене казахме, че въ България има доста много ябълки, круши и сливи. Ако нѣкому е потрѣбвало фурни, не разбирамъ, защо му трѣбватъ и ябълки. Бихъ желалъ Народното събрание да не се съгласява съ това предложение.

**Председателъ**: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ предложението, што въ п. 22 отъ списъка къмъ чл. 1 на законопроекта да се зачеркнатъ думитѣ „ябълки“, „круши“ и „сливи“ — предложението, съ което не е съгласенъ г. министърътъ на финанситѣ — да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Пристѣпваме къмъ предложението, споредъ което се иска да се зачеркне п. 57, ст. 174 в. Това предложение е на г. Кожухаровъ. То се отнася до масла етерни и пр., но то така е написано, че не мога да го прочета. Моля вносителъ на предложението, г. Кожухаровъ, да прочете и обяснове предложението си.

**Т. Кожухаровъ** (д. ср): (Отъ трибуната) (Чете) „Въ законъ за запрещеніе вноса (№ 57, ст. 174 в) е забраненъ вносътъ на следнитѣ материали, нужни за мѣстната парфюмерийна и сапунена индустрия: масла, етерни и ароматични препарати, природни и изкуствени, както и ароматизирани масла и масти, фруктовъ есенции и естери“.

Понеже духътъ на законопроекта и становището на г. финансовия министъръ по въпроса е да не се затруднява мѣстното производство на нашитѣ сапунени и парфюмерийни фабрики, моля ст. 174 в да бѣде изцѣло премахната, ако, разбира се, Събранието приеме.

**Председателъ**: Чухте предложението на г. Кожухаровъ.

Моля г. министърътъ на финанситѣ да каже съгласенъ ли е съ него.

**Министъръ П. Тодоровъ**: Г-да! Никой не е смѣталъ съ този законопроектъ, когато стане законъ, да спъва развитието на нашата индустрия. По този въпросъ достатъчно много се говори при второто четене на законопроекта и, следователно, народното представителство не е въ неведение. Всичко, което е необходимо за нашата индустрия — толкова, доколкото тя е индустрия, която се насърчава отъ специалния законъ — пристига въ България на съвършено либерални условия и въ бъдеще, безспорно, ще бѣде подчинено на сѣщия режимъ. Що се от-

нася до тая дребна индустрия, която не може да използва привилегиите на закона за насърчение на индустрията. От страна на правителството и на правителствата, които сж управлявали досега, не сж правени никакви пречки. Доколкото тѣзи елементи сж необходими като производствени елементи въ тая сапунарска индустрия, тѣ ще бъдат допуснати отъ надлежната комисия. Но това е единъ голѣмъ браншъ, това сж цѣли категории артикули, които не могат да се пуснатъ en masse, а ще бъдат пуснати само дотолкова, доколкото сж необходими за индустрията. Индустрията ще бъде защитена отъ специалната комисия и съ специалния режимъ, който ще се уреди, и, следователно, нѣма нужда отъ този либерализъмъ въ случая.

Азъ бихъ желалъ да се приеме мнението на комисията, като декларирамъ, че всичко — подчертавамъ пакъ — което е необходимо за нашата индустрия, ще бъде допуснато. Нека се приеме статията тѣй, както е докладвана отъ г. докладчика — за това моля представителството.

**Председателъ:** Моля отъ г. г. народните представители, които приематъ предложението, направено отъ народния представител г. Кожухаровъ, да се зачеркне п. 57, ст. 174 в, отъ списъка, приложенъ къмъ чл. 1 отъ законопроекта — предложение, съ което не е съгласенъ г. министърътъ на финансите — да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Пристапваме къмъ предложението на г. Данаилова, споредъ което се иска да се зачеркнатъ въ п. 68, ст. 236 отъ списъка къмъ чл. 1 прибавените въ комисията и приети на второ четене думи „филмътъ за кинематографи“.

Моля, г. министре, кажете дали сте съгласенъ съ предложението на г. Данаилова.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Нека, г. Данаиловъ да каже думата си, а после ще кажа мнението си и азъ.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представител г. Георги Данаиловъ.

**Г. Данаиловъ (д. сг):** (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ си позволявамъ да кажа, че правя едно твърде сериозно предложение въ връзка съ основната идея на законопроекта. Туй предложение азъ го направихъ и въ комисията. Филмътъ за кинематографи бѣха забранени по първоначалния проектъ на г. министъра на финансите, но азъ не знаехъ това и направихъ предложението въ комисията, да не се допуснатъ, обаче, комисията ги пусна — вмѣсто да изпиша веджи, извадихъ очи. Въ всѣхъ случаи азъ искамъ този въпросъ да се постави ясно предъ народното представителство. Въ единъ такъвъ моментъ, когато министърътъ на финансите иска отъ насъ, представителитъ на народа, и отъ българското гражданство такива героични мѣрки, да се откажемъ отъ всевъзможни привилегии, нѣкои даже отъ първа необходимостъ, защото тѣ струватъ на българската монета, на шанжа, на нашето стопанство много жертви, азъ смѣтамъ, че една отъ най-излишните жертви, които прави нашето народно стопанство, сж милионитъ левове, които се изнасятъ за едни удоволствия, които причиняватъ повече вреда, отколкото да дадатъ каква и да е, даже и най-малката, художествена наслада. Азъ, де, съмъ излизалъ да ви говоря противъ кинематографа, въобщо — нѣмамъ тая сила — но зная само едно, че кинематографътъ е едно предприятие раз екселорсе капиталистическо, чрезъ което капитализмътъ си отваря новъ пътъ за голѣми печалби, като засѣга джобовѣтъ по единъ неосезаеми начинъ на най-беднитъ, действително на най-беднитъ, на най-неспособнитъ да платятъ. Детето, което би могло да си купи нѣколко смокини, или портокали съ левовѣтъ, които му се даватъ, то дава тия левове на кинематографа, за да види какъ се крале, какъ се изнася честта на човѣка и на жената особено, въобщо да види какъ се унищожаватъ стари принципи на сериозенъ моралъ и какъ се насаждаатъ съ нови средства лесни начини за обогатяване и не зная още за какво. Вѣрвамъ, че пѣкъ отъ васъ, ако не всички, посещавате кинематографа. Ако не ги посещавате, вие ще трябва да ги посещавате, за да видите каква храна се изнася тамъ предъ подрастващото поколение, което не може да бъде спрѣно нито отъ родители, нито отъ полиция, нито отъ никого. Азъ бихъ казвалъ, че всъщностъ вие не сме употребили ония мѣрки, които се налагатъ на всички ни и на родители и на управители на тази държава, за да се преустанови това зло. Ако държавата има въ рѣшетъ си монопола на народното образование и иска да насочи образованието на нашитъ деца тая, както тя разбира, ако не тѣй лесно се

съгласява, да създаде художествени и музикални заведения, дето да се изучаватъ живописъ и други нѣкои работи, отъ високо художествено естество, колко повече държавата съ своята силна рѣка трябва да внимае въ това мѣсто, дето, споредъ мене, всичко опуй, което държавата харчи за възпитанието на младото поколение, всичко, което родителитъ правятъ за своитъ деца, може да рухне за 1—2 часа — да се образува фантазията у детето и никакво наказание на родителя и на учителя да не може да я измѣни.

**М. Дилиановъ (з):** Това е въпросъ на контролъ.

**Г. Данаиловъ (д. сг):** Имайте търпение; азъ повече отъ десетъ минути нѣма да говоря. — Като вземамъ предъ видъ всички тия мотиви, отъ една страна, и отъ друга страна като имамъ предъ видъ, че министърътъ на финансите иска отъ насъ голѣми жертви, защото се харчатъ много пари за износъ, азъ искамъ да обърна вниманието ви върху това, че десетки и повече милиона — нѣмамъ точната смѣтка, защото не мога да я направя — отиватъ за тия филми. Ако се пресмѣнатъ и наемитъ, които се плащатъ за излагане на всевъзможни безсрамни фигури, съвсемъ неестетични.

**М. Дилиановъ (з):** Този въпросъ е разрешенъ отъ закона за народното просвѣщение. При Министерството на народното просвѣщение има комисия, която контролира. Кинематографътъ има възпитателно и образователно значение; тамъ може да се види географията на известна държава, производството ѝ, индустрията и т. н. Нѣма да ми дадете думата, защото законопроектътъ е на трето четене, а въпросътъ действително търпи сериозни възражения.

**Г. Данаиловъ (д. сг):** Бележката, която ми се прави отъ г. Дилиановъ, е съвсемъ безъ значение, защото той не знае какъ ще завърша.

**А. Сталийски (д. сг):** Тая комисия пропуска всички апашки картини.

**Председателъ:** Моля, оставете оратора да се изкаже. Той има само десетъ минути на разположение, а вие му отнемате времето.

**Г. Данаиловъ (д. сг):** Съ тия нѣколко мотиви, които развихъ, искахъ да видите, че нѣма по-удобно средство отколкото това: държавата да наложи своя авторитетъ върху кинематографическитъ филми и чрезъ този законъ да се забранятъ.

Сега, има и другъ въпросъ, който мнозина ще поставятъ, както и г. Дилиановъ го постави. „Но има филми, които могатъ да бъдатъ полезни и възпитателни“. Съгласенъ съмъ напълно, но дайте ни средство да спремъ ония, които сж вредни, и пуснемъ възпитателнитъ. Единственото средство за това, г-да, е монополътъ на държавата. Министерството на народното просвѣщение да има въ рѣшетъ си всички филми, които влизатъ въ България. Ето моята идея, която е крайна.

И като свършвамъ съ моитъ бележки, казвамъ, че трябва да захванемъ по нѣкакъвъ начинъ тази реформа. Като първа стѣпка, нека забранимъ вноса на кинематографическитъ филми, и после Министерството на народното просвѣщение да бъде натоварено да обмисли съ министъра на финансите монополизирането на тази индустрия отъ държавата. Тая индустрия е най-лесна за етатизиране, отъ нея падатъ много печалби. Отъ тая индустрия държавата ще има доходи, за да поддържа по-високи художествени заведения каквато е Народниятъ театъръ. Въ рѣшетъ на държавата единъ театъръ като „Модерниятъ театъръ“ или „Одеонъ“ може да бъде употребенъ днесъ за филми, утре за концерти, другъ денъ за възпитателни сказки за децата съ педагогиченъ и по такъвъ начинъ по една друга система да вървимъ къмъ възпитанието на младежта. Вѣрвамъ, че ще се съгласите съ моята мисль и г. министърътъ на финансите ще измѣни своето рѣшение. Той събна 2—3 милиона акция отъ кинематографитъ, но ще взема 20—30 милиона чрезъ въвеждане държавния монополъ на филмитъ. Имате всичката възможностъ да направите едно добро на народа, на фиска и на министъра на финансите, като представител на държавното съкровище.

Моля ви, прочее, да гласувате да се забранятъ филмитъ и то не следъ петнадесетъ месеца, но отъ днешния денъ, защото, ако ги държатъ петнадесетъ месеца въ Бъл-

гария, нѣма да има стойност нашето решение. Сѣщевременно моля правителството да се занимае съ въпроса: може ли и какъ би могълъ да се уреди единъ монополъ на филмътъ.

**Председателътъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Г. г. народни представители! Г. Данаиловъ повдигна, безспорно, единъ много важенъ въпросъ. Той е важенъ отъ различни гледища. Първо, отъ чисто морално гледище и следъ това отъ фискално. Така инцидентно да се промѣни пѣлниятъ режимъ на това изкуство, на тая търговия, индустрия, както искате я наречете, безспорно е, че не е възможно. Азъ лично нѣмамъ нищо противъ тази идея, която се изтъкна отъ г. Данаиловъ — въ бъдеще две, три, повече или по-малко кинематографни заведения да бждатъ държавенъ монополъ, но за това, както е известно, сж необходими известни, макаръ и малки, проучвания, предварителни анкети, а сѣщевременно и законопроектъ. До тогава, обаче, да се запрети вносътъ на филмътъ, то би значило да се лиши преди всичко сѣкровището отъ четири-петъ милиона лева ежегодно. Това е първото съображение. Второто е това, което се изтъкна отъ единъ отъ господата преди малко — че сѣществувалъ единъ режимъ, който ако се прилага както трѣбва, тая напасть, тая неморалност, тая аморалност, която е свързана съ кинематографиятъ ленти, безспорно е, че се премѣне. Не остава, освенъ да пожелае оня законъ, който сѣществувалъ, за предварителната ревизия, за предварителното разглеждане на внесенитѣ кинематографни ленти, да се приложи по-строго и по-ефикасно. Това може да стане. То се знае, че въпросътъ дали кинематографътъ е изкуство или не, може да ни занимава, но той не е толкова въ свързка съ законопроектъ, който се разглежда тукъ. Лично азъ бихъ желалъ да се отиде по-рано въ кинематографа, какъто и да бжде той, преди да се отиде въ кабаро, циркария или където и да е. Защото, г-да, върно е, че нѣкои филми сж кожни, отъ художествена гледна точка съвършено неиздържани, но това — безъ да го зашипахамъ въ детайли — което може да се види въ единъ високохудожественъ филмъ, нѣкое историческо събитие, пейзажъ, картина, всѣки отъ васъ ще се съгласи, че никъде другаде не може да се види. Следователно, въпросътъ, както е поставенъ отъ г. Данаилова безъ да губи нѣщо отъ своята сериозност, може въ близко бъдеще да бжде подложенъ на едно окончателно разрешение, а именно, кой трѣбва да използва тая търговия, държавата или частниятъ предприемачъ, кой трѣбва да събира тѣзи милиони, които падатъ въ ръцетъ на частнитѣ капиталисти, какъ би трѣбвало да се използва тая индустрия и отъ морална, и отъ фискална гледна точка и пр. Сега засега азъ бихъ желалъ да се приеме законопроектътъ тъй както е, за да може кинематографътъ, лошъ или добъръ, да работи. Ще пожелае сѣщевременно на Министерството на просвѣтата да упражни по-ефикасно своя контролъ. Азъ съмъ убеденъ, че въ близко време ще можемъ да използваме идеята на г. Данаиловъ до толкова, до колкото тя е приложима при нашитѣ условия, но недейте лишава сега сѣкровището отъ нѣколко милиона лева приходи, първо, и второ, недейте внася смущение въ една търговия, която днесъ се използва, безспорно, отъ частния капиталъ, но утре би могла така, както е организирана, да се използва отъ сѣкровището.

**Т. Влайковъ (д. ср):** Общински монополъ.

**Председателътъ:** Г. г. народни представители! Полагамъ на гласуване предложението, направено отъ г. Данаилова, а именно въ п. 68, ст. 236, отъ списъка, приложенъ къмъ чл. 1 отъ законопроектъ, да се зачеркнатъ прибавенитѣ отъ комисията и приети на второ четене думи „филмътъ за кинематографи“. Който отъ васъ приематъ това предложение на г. Данаилова, съ което не е съгласенъ г. министърътъ на финанситѣ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнѣшество, Събранието не приема.

Пристъпваме къмъ предложението, направено отъ народния представителъ г. Стефанъ Чакъровъ, въ смисълъ, къмъ т. т. 105 и 117 отъ списъка да се прибавятъ думитѣ „освенъ пискюлитѣ за фесове“. Моля ония отъ васъ, които сж съгласни съ току-що прочетеното предложение отъ г. Чакърова, да вдигнатъ ръка. Волшинство, Събранието приема.

Ще пристъпимъ къмъ предложението, направено отъ народния представителъ г. Никола Кемилевъ, въ смисълъ,

да се зачеркне п. 147 отъ списъка къмъ чл. 1. Този пунктъ се отнася за автомобилитѣ.

**Н. Рачевъ (д. ср):** Да каже мотивитѣ.

**Г. Нешковъ (д. ср):** Вносителътъ да каже мотивитѣ за това.

**Председателътъ:** Думата има народниятъ представителъ г. Никола Кемилевъ.

**Н. Кемилевъ (д. ср):** (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мотивитѣ, които ме заставиха да внеса това предложение, за да моля да се отмѣни запретието вноса на автомобилитѣ, сж следнитѣ. Първо, струва ми се, грѣшка се прави, когато се отрича замѣната на човѣшката и на конската сила съ машината и, струва ми се, че законопроектътъ, който би трѣбвало да цели и да води къмъ прогресъ, ще ни върне къмъ превознитѣ средства съ волската кола. Второ, у насъ и безъ това е слабъ пазарътъ на автомобилитѣ и ако ние прекъснемъ всички връзки съ странство, ще ни трѣбва много време да ги създадемъ наново и да търсимъ хора, които да ни повърватъ, че утре нѣма какъ да ги прекъснемъ. Трето, нашата бедна държава има нужда отъ тѣзи хвърчащи превозни средства. Защо? — Това всѣкому е известно. А най-главниятъ ми мотивъ е, че автомобилитѣ не може да бжде луксъ, шомъ държавата сама прави търгове за доставка на автомобили, които служатъ на нея.

Затуй ще моля г. министра на финанситѣ, ще моля и народнитѣ представители да гласуватъ за това мое предложение, съ което искамъ да се зачеркнатъ автомобилитѣ отъ списъка на стокитѣ на които се забранява вносътъ, и да бжде свободенъ вносътъ на автомобилитѣ, както на камионитѣ и другитѣ превозни средства.

**Председателътъ:** Моля г. министра на финанситѣ да каже съгласенъ ли е съ предложението на г. Кемилевъ.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Г-да! Автомобилитѣ, колкото служатъ на лука, толкова често пакти сж потрѣбни и за държавни цели, и за превозъ и пр., и затова азъ съмъ тамъ, че ако Народното събрание нѣма нѣщо противъ предложението на г. Кемилевъ, може да го приеме.

**Председателътъ:** Моля ония отъ васъ, които сж съгласни съ направеното отъ г. Кемилевъ предложение, шото п. 147 отъ списъка къмъ чл. 1 да се зачеркне, да вдигнатъ ръка. Волшинство, Събранието приема.

Има и друго предложение, направено отъ г. Георги Семерджиевъ, къмъ п. 94 отъ списъка къмъ чл. 1. Това предложение е въ следующия смисълъ: п. 94, който се отнася за разни кожи, съединени съ фини материали, изброени подробно, да се прередактира така: (Чете) „Издѣлия отъ всѣкакви кожи, съединени съ фини материали, както и всѣкакви издѣлия отъ лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи.“

**Т. Влайковъ (д. ср):** Сѣщността не се измѣня, нали?

**Председателътъ:** Само се прередактира.

Г. Семерджиевъ ще обясни.

**Х. Мирски (д. ср):** Какъ се разбира, кои сж фини кожи? Нека се има предъ видъ, че съгласно положението, за облѣкото на военнитѣ трѣбва да има лакирани обувки.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср):** Никой не докосва лакиранитѣ кожи. Сѣщността не се измѣня, измѣня се само формата. Прибавката при второто четене къмъ п. 94 е зле редактирана и не е съгласна съ терминологията на митническата тарифа, и когато ще се прилага, ще има пъленъ хаосъ. Прибавката е къмъ ст. 314, а именно „издѣлия отъ всѣкакви кожи“ обхваща и обувки, които спадатъ къмъ ст. 318. Азъ отдѣлямъ това, което е къмъ втората статия за по-голяма ясностъ.

**В. Молловъ (д. ср):** За обувката, прие ли се?

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср):** Съ приетото измѣнение на второ четене не се допуша вносътъ само на обувки отъ кожи позлатени, лакирани, посребрени и бронзирани, но никой не е правилъ до сега предложение за за-



браняване вноса на лакирани кожи. Кожи лакирани могат да се внасят.

**Х. Мирски** (д. сг): Кои се разбират фини кожи?

**Докладчик Г. Семерджиев** (д. сг): Това е ясно въ тарифата. Лакирани, посребрени, позлатени или бронзирани кожи, това са фини кожи.

**Председателът:** Моля ония от г. г. народните представители, които са съгласни, щото чл. 94 от списъка към чл. 1 да се прередактира така, както предлага г. Семерджиев, а именно „издълбани от всякакви кожи, съединени с фини материали, както и всякакви издълбани от лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи“, да вдигнат ръка. Менишество, Събранието не приема. Значи чл. 94 остава така, както е приет на второ четене.

**Нъкой от сговористит:** Мене ми се струва, че въпросът не е обяснен достатъчно. Мина се набързо.

**Докладчик Г. Семерджиев** (д. сг): Сжщността не се измъня.

**Председателът:** Г. Семерджиев предлага да се прередактира съгласно терминологията на митническата тарифа, така както го прочетох. Това е една обща редакция, която не е казуистична и която обхваща всички материали, които са показани въ чл. 94.

Понеже се заяви, че предложението на г. Семерджиева не е било разбрано, ще го поставя още един път на гласуване.

Моля ония от вас, които приемат чл. 94 да се прередактира така, както го прочетох, да вдигнат ръка. Менишество, Събранието не приема.

Освен това г. Семерджиев предлага след чл. 96 от списъка да се прибави новъ пунктъ съ следното съдържание: „Отъ стр. 318 обуща отъ лакирани, бронзирани, позлатени или посребрени кожи.“

**Докладчик Г. Семерджиев** (д. сг): Туй се явява безпредметно. Моето предложение раздълбаше материалитъ на две, защото има две статии. Менъ ми казаха въ митницата, че така, както е редактиранъ пунктът не може да се разбере нищо. Затуй азъ го раздълбамъ на две. Издълбани отъ кожи е едно, а обуща е друго.

**В. Моллов** (д. сг): Проектът е изработенъ отъ отдѣленieto на митницитъ. Началникът на това отдѣление, г. д-ръ Абаджиев, разбира много добре материята.

**Председателът:** Значи, това предложение нѣма да се гласува.

**П. Бълов** (д. сг): Искамъ думата.

**Председателът:** Нѣмате думата. Има думата само вносителът.

**Министър П. Тодоров:** Въпросът бѣше важенъ отъ техническа гледна точка, по понеже Народното събрание не прѣе тази работа, не е кой знае каква беда. Свършени са дебатитъ по този пунктъ.

**Председателът:** Пристъпваме къмъ предложенията по чл. 2.

Има направено предложение отъ г. Семерджиев, къмъ буква е да се прибави следния текстъ: „пяскули за фесове.“ Това предложение става безпредметно, тъй като гласувахме предложение по-рано, което изключва фесоветъ като стока, вносътъ на която е забраненъ.

Къмъ сжщния чл. 2 има предложение отъ г. Семерджиев да се предвиди нова буква в: „Стокитъ, внесени по-късно, ако са достовѣрни документи се установи, че са били заплатени или канаризани преди 15 декемврий 1923 г. и ако въ течение на 7 дена следъ влизането въ сила на настоящъ законъ заинтересованото лице ги декларира предъ комисията, предвидена въ чл. 3, като същевременно представи документитъ си.“

**Нъкой от сговористит:** Това мнение на комисията ли е или на докладчика?

**Председателът:** На докладчика г. Семерджиев, който има думата.

**Докладчик Г. Семерджиев** (д. сг): Това ще бѣде единъ актъ на справедливостъ. Има много търговци, които още преди законопроектътъ да се внесе въ Народното събрание, са направили поръчки, заплатили са ги напълно или са ги канаризали, а ако тѣзи стоки не бѣдатъ допуснати, нашитъ търговци ще трѣба да се справятъ съ чуждитъ сждбици и поветето пакъ ще изгубятъ своитъ вноски. Този въпросъ бѣде обсъжданъ и въ комисията, дето участвува и г. министърътъ на финанситъ. Тамъ се възприе предложеното измѣнение, като единъ актъ на справедливостъ. Отъ друга страна да не би да се възползуватъ недобросъвестни хора отъ туй улеснение и сега да изготвятъ книжата, че са платили своитъ стоки, които въ сжщностъ не са плащали, се поставя втората частъ отъ измѣнението, а именно, че тѣ трѣба въ единъ мжст срокъ отъ 7 дена да представятъ документи, и то документи достовѣрни. Предполага се, че който ги има, ще ги представи веднага, а който ги нѣма, нѣма да има време да се снабди съ фиктивни или неистински документи. Съ туй измѣнение е съгласенъ и г. министърътъ на финанситъ.

**Председателът:** Г. министърътъ на финанситъ има думата.

**Министър П. Тодоров:** Г. г. народни представители! Може-би единъ отъ законопроектитъ, който има малко превратна и странна сждба е този. На какво се дължи това, нѣма сега да влизамъ въ анализъ обаче вне сте забелѣзали, че първоначалниятъ проектъ, внесенъ отъ менъ, бѣше много по-либераленъ отколкото измѣненията, които се внесоха тукъ на второто четене. Защо? Защото азъ възлагахъ по-голъма надежда на ефекта, който ще има този законопроектъ, ако той стане законъ, а не толкова — при нашата обикновена и доста известна действителностъ — на опѣян санкции, които лежеха въ края на вносите отъ менъ законопроектъ. Трѣбваше да се каже на нашето общество, ако то иска да чуе: стига, по-малко разточителство; разберете, страната се намира въ едно положение, когато на всѣки отъ насъ повелително се налага да прави известна икономия. Трѣбваше същевременно да се обърне внимание и на тѣзи, които се занимаватъ съ вноса на известни стоки и артикули, които не са отъ първостепенна необходимостъ, да насочатъ своето внимание върху импорта на стоки, които са, така да се каже, за масова консомация. Но азъ не си правѣхъ илюзията, че при най-добро желание отъ страна на всички власти, фискални и административни, ние ще можемъ да обуздаемъ онова, което се мжчно поддава на обуздаване — контрабандата и нарушението на законитъ. Колкото и да иска човѣкъ, каквото и добро желание да има той да наложи единъ законъ съ строги санкции, не всѣкога му се отдава. И затова азъ първоначално предпочетохъ да внеса единъ законопроектъ, който не фаворизира контрабандата, но и не я слага подъ единъ такъвъ контролъ и не упражнява такава пресия върху опѣян, които са внесли вече стоки въ България, каквито контролъ и пресия се наложила при измѣненията, които са направила въ финансовата комисия. Господата, които предложиха тия измѣнения, за моя, така да се каже радостъ, да не кажа и очудване, бѣха именно лица, които изхождаха отъ търговско-промышленитъ сфери и затова азъ сметнахъ: щомъ вие считате, че това е възможно, щомъ вие посочвате срокъ петъ или шестъ месеца, като максималенъ срокъ, презъ който стоката би трѣбвало да се продаде или да се изнесе, нѣмамъ нищо противъ това. Ако тая инициатива, тая идея изхождаше отъ моя страна, може-би тукъ, въ Парламента, щѣха да се поддигнатъ сериозни укори, сериозни критики, че искамъ да подложимъ на единъ особенъ тормозъ нашитъ транзакции, нашата търговия. Обаче следъ като въпросътъ се посбѣди малко по-обстойно между народното представителство и следъ като се направи много и много измѣнения въ нѣкои членове на законопроекта, както той се прие на второ четене, стана нужа да се обсъди наново и този чл. 2 и се намѣри една по-приемлива база, създадохъ се едни по-широки рамки, даде се възможностъ на частната търговия да се движи малко по-нашироко, за да не бѣде ошечена. И отъ тукъ се явяватъ тия компромисни решения между интереситъ на частния капиталъ, респективно на търговцитъ, които са засегнати — интереситъ на които се манифестираха въ особени демонстративни форми; въздействието и влиянието на известни фак-

тори затова, нѣма защо тукъ да ги изтъквамъ — и между интереситѣ на фиска, мѣродавнитѣ интереси на българската държава. И поради това, компромиснитѣ положенія, които се изтъкватъ отъ г. докладчика като негово мнение, сж възприети и отъ мене. Нека частната инициатива не бѣде подложена на такъвъ тормозъ, на какъвто тя смѣта, че ще бѣде подложена, ако се приемеше законопроектътъ въ редакцията, която му се даде при второто четене, но сжневременно и интереситѣ на хазната, и интереситѣ на държавата да бѣдатъ охранени. Отъ тукъ се явява и тази модификация, която не минира принципа на законопроекта, но която дава възможностъ да се обърне внимание и върху интереситѣ на българския гражданинъ, който все пакъ е данъкоплатецъ, интереситѣ на който трѣбва да се паднатъ.

**Председателътъ:** Полагамъ на гласуване предложението на г. Семерджиевъ, което ви прочетохъ преди малко, съ което, както разбрахте, г. министърътъ на финанситѣ се съгласява. Ония отъ васъ, които сж съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Пристѣпваме къмъ предложенията по чл. чл. 4 и 5.

На първо мѣсто имаме предложението на г. Венелинъ Ганевъ, споредъ което се предлага чл. чл. 4, 5 и 6 да се сѣлѣтъ въ единъ чл. 4 съ следующето съдържание: (Чете) „Тази комисия има право съ решения, взети съ абсолютно мнозинство на присѣдствующитѣ, да реши по народостопански и държавни съображения, щото нѣкои отъ запрещения, предвидени въ чл. 1 на закона, да се отмѣнятъ и вносътъ на стокитѣ, визирани въ тия запрещения, да се позволи отново, при спазване на условията, указани въ закона за митницитѣ.

„Решенията на комисията се утвърждаватъ отъ Министерския съветъ. Тѣ почватъ да се прилагатъ следъ обнародването имъ въ „Държавенъ вестникъ“ и иматъ сила за всички, които внасятъ сжщитѣ категории стоки, визирани въ решенията на комисията.

„Сжщата комисия разрешава съ обикновено мнозинство и спороветѣ, възникнали между митницитѣ и заинтересованитѣ по въпроса, дали вносътъ на известни стоки е запретенъ или позволенъ по чл. 1 отъ пастоящия законъ. Въ тоя случай решенията на комисията подлежатъ на утвърждение отъ министъра на финанситѣ, следъ което се обнародватъ въ „Държавенъ вестникъ“.

Има думата народниятъ представителъ г. Венелинъ Ганевъ, за да обоснове предложението си.

**В. Ганевъ** (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предложението, което правя, споредъ мене, има принципиаленъ характеръ. Народното събрание трѣбва да се произнесе, дали, споредъ неговитѣ схващания, могатъ да се допуснатъ конкретни изключения отъ една законодателна мѣрка, или пъкъ не могатъ да се допуснатъ. Ще си позволя да ви напомня какво е съдържанието на чл. 4 отъ първоначалния проектъ, както е приетъ при второто четене. Чл. 4 дава право на комисията да се произнася и да позволява вноса на стоки за всѣки единъ конкретенъ случай, съ други думи казано, комисията ще има право да позволява внасянето на единъ стоки отъ единъ вносител и сжщата комисия може да забрани внасянето на сжщитѣ стоки отъ другъ нѣкой вносител. Такова едно положение, споредъ мене, създава една неоправдана привилегия. Г. г. народни представители! Оне ривлящитѣ сж казали, че всѣка една привилегия е умразно нѣщо. Въ дадения случай освещаването на тая привилегия, споредъ мене, не се налага нито отъ съображения на целесъобразностъ, нито пъкъ се оправдава отъ съображения на справедливостъ. Ако българското стопанство има нужда отъ внасяне на една категория стоки, азъ не мога да разбера защо внасянето, въобще, на тази категория стоки да не се позволи на всички български граждани. Да се приеме противното, това значи да действуваме противъ справедливостта въ две посоки. Първо, г. г. народни представители, вие не ще можете да отнемете на обществото наклонността, възможността, бихъ казалъ, да подозира, че ония, които иматъ право да решаватъ изключенията, сж рѣшили тѣзи изключения само отъ гледище на държавното стопанство, а не и отъ друго нѣкое гледище. Подозренията ще бѣдатъ силни и даже най-добросъвестни чиновници, може би, ще бѣдатъ обвинявани въ неморални работи, когато сж решавали тѣзи изключения. Второ, г. г. народни представители азъ знамъ, че цомъ като се

разреша на единъ търговецъ внасянето на известна категория стоки, ние нѣмаме нито законно, нито морално основание да забранимъ на други търговци да се ползватъ отъ разрешението, за да внасятъ и тѣ сжщитѣ стоки. Ето защо, азъ правя предложението чл. 4 да се измѣни въ смисълъ, комисията да има право да разрешава вноса на нѣкои категории стоки, но това тя да прави по служебенъ начинъ — комисията да решава по принципъ, дали да позволи вноса на нѣкои стоки, а не по всѣки единъ конкретенъ случай. Когато тя бѣде сезирана отъ нѣкои отдѣлни търговци или даже отъ Министерството на финанситѣ и намѣри за целесъобразно внасянето на една категория стоки, това внасяне да бѣде позволено на всички търговци.

**Г. Пѣевъ** (д. сг): Тѣй е — не конкретно.

**В. Ганевъ** (д. сг): Не е така, г. Пѣевъ, защото въ чл. 4 отъ първоначалния проектъ изрично е казано, че комисията решава за всѣки единъ конкретенъ случай. Тѣзи думи, г. Пѣевъ, не могатъ да иматъ друго съдържание, освенъ това, че всѣко едно решение на комисията има значение само за конкретния случай.

**Г. Пѣевъ** (д. сг): Решението на комисията бѣше друго.

**В. Ганевъ** (д. сг): Поне такъвъ е смисълътъ на думитѣ, които сж употребени въ текста на чл. 4, въ който е казано: „когато по народостопански съображения се налага да се направятъ конкретни изключения отъ предвиденитѣ въ чл. 1 запрещения“. „Конкретни изключения“, това значи: за всѣки единъ отдѣленъ случай комисията решава отдѣлно. И че това е така, г. Пѣевъ, на менъ дава основание да мисля и съдържанието на чл. 6. Споредъ чл. 6, всѣки търговецъ, който желае да му се разреши отъ комисията вноса на нѣкои отъ запретенитѣ стоки, плаща специална такса отъ 200 л.; ако ли следъ това другъ търговецъ пожелае да внесе сжщата запретава стока, и той ще плати 200 л., за да се разреши отъ комисията и на него. Ако съдържанието на чл. 4 е такова, какъвто се предлага отъ менъ, не остава нищо друго, освенъ да се употребятъ точни изрази въ редакцията му, каквито сжмъ употребилъ азъ въ моето предложение.

Това по отношение правата на комисията по чл. 4.

Вѣтъ отъ това правя една малка добавка, на която искамъ да се спира за една минутка и да обясня въ какво се състои тя.

Г. г. народни представители! Въ чл. 4 на първоначалния проектъ е казано, че комисията може да разрешава само по „народостопански съображения“ да се направятъ конкретни изключения отъ предвиденитѣ въ чл. 1 запрещения. Азъ бихъ желалъ, по някѣти причини, да се съгласи г. министърътъ на финанситѣ, къмъ тия съображения отъ „народостопански“ характеръ да се прибави и „държавни съображения“. Г-да! Ние сме една държава, която все пакъ се намира въ известна зависимостъ, въ известни международни връзки съ други държави, и азъ се питамъ, дали нѣма да се постави предъ нашето министерство въпросътъ, да се допуснатъ известни стоки, поради други съображения, а не само поради народостопански съображения, за защита на нашето народно стопанство.

Изхождайки отъ тия съображения, г. г. народни представители, азъ си позволихъ да направя предложението, което ви се прочете, и ви моля да приемете това предложение.

**Председателътъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Г. г. народни представители! За разрешаване вноса на известни категории стоки, въ чл. 4 е усвоено началото на инцидентното разрешаване, заради туй защото често пѣти една стока или единъ артикулъ не е нуженъ за страната отъ становището на този законопроектъ, а е нуженъ на известна професия. Напр. кордели; ние смѣтаме, че тѣ не сж необходими сега-засега на българското общество и на българския консоматоръ, обаче корделитѣ може-би ще станатъ необходими за нашата шанкарска индустрия изцѣло или за известни шалкари — които се отнесе до комисията да поиска разрешение за вноса на този забраненъ артикулъ, като необходимъ за неговата шанкарска индустрия, такова разрешение ще му се даде. Това, което може да се каже за корделитѣ, може да се каже и за други нѣкои стоки, вносътъ на които

е забранен от закона, които на пазара не трябва да се явяват никак, но които въ известни случаи могат да се допуснат, за да се насърчи или за да се създаде някоя наша индустрия. Затова е усвоено това начало и аз съмтам, че то трябва да остане.

Що се отнася до другата мисъл на г. Ганева, към „народостопански съображения“ да се постави и „държавни“, аз изобщо не бих имал нищо против това. Обаче, колкото може да се защитава това допълнение, толкова може и да се критикува. Държавни съображения от гледна точка на напът държавни нужди, това е ясно, няма защо да се пише; това е условие sine qua non за съществуването на страната, и когато това се наложи, няма кой да зачита този закон, и мимо нас ще се внесат стоки, които са необходими. Но съображения от друга държавна гледна точка, да кажем по-ясно, не няма да жава желане да се допусне вносът на този или онзи артикул, ние и да се съгласим, недейте поставя това, г-да, защото като се съгласим да го пишем, тогава няма да има край на интервенцията въ това отношение. Нека си остане така, както е.

**Председателът:** Ще положи на гласуване предложението на г. Ганева, което ви прочетох и съ което г. министърът на финансите не се съгласява.

Моля ония г. г. народни представители, които приемат това предложение, да вдигнат ръка.

**П. Денев** (д. сг): Да се раздели. То е от две половини.

**Председателът:** То е едно и се отнася до функциите на комисията. Въ чл. чл. 4 и 5 се говори именно за функциите на комисията. Въ предложението си г. Ганевъ обединява тия два члена въ един член.

Моля ония г. г. народни представители, които приемат предложението на г. Ганева, да вдигнат ръка. Мншество, Събранието не приема.

Към същия член има направено предложение от г. д-ръ Илия Караджовъ. То се отнася към чл. 4, който иска да се измени така: (Чете) „Тази комисия разрешава споровете, възникнали между митниците и заинтересованите относно това, дали стоките са свободни или запрети за внос според настоящия закон. Решенията на комисията подлежат на утвърждение от министъра на финансите.“

Членъ 5 се изхвърля.

Има думата г. д-ръ Илия Караджовъ, за да обоснове предложението си.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): (От трибуната) Г. г. народни представители! Прави ми впечатление, че още от първия законопроект на трето четене се внасят инцидентно толкова предложения, че едва ли не се окарикатурява самият законопроект. Аз съм имал случая от миналата парламентарна практика, като участвах въ Камарата 2—3 години, да констатирам факта, че един законопроект принципно се събира от отделни предложения, контрабанда прокарани на трето четене.

**Някой от сговористите:** Сега не са прокарани предложения по контрабанден начин.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Моля. — Нямайки възможност да се дебатират тия въпроси, винаги самите законопроекти се окарикатуряват. За случая законопроектът ми се вижда едва ли не окарикатурен, и аз, ако бих бил на мястото на г. министър Тодоровъ, бих го оттегил.

**От сговористите:** Хайде де!

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Не бих излизал да направя това предложение, ако на второто четене г. Асфън Господиновъ от Широкосоциалистическата партия не бѣ направил същото предложение.

Г. г. народни представители! Всички знаем, че мотивът, основата на законопроекта е, да се даде едно равновесие на търговския баланс. Въпросът се касае за около 200 милиона внос.

**П. Петрович** (д. сг): Това не е по предложението.

**Председателът:** Оставете го да се изкаже. Г. Караджовъ развива предложението си, както той разбира, и има право да говори 10 минути.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Един съглеждам въ този законопроект протекционизъм на нашата местна индустрия, други изхождат от съображенията, че съ намалението на вноса ще може да се уравновеся търговският баланс. Аз не зная, шом като е била тая целта, защо правителството по съветите на Висшия стопански съвет разреши вноса на тия луксови предмети през това лѣто. Ако е протекционизъм, аз не мога да разбера съображенията пакъ на Висшия стопански съвет, по съветите на който министерството е разрешило вноса на солта, когато въ България имаме съ специална конвенция, ми се струва, договоръ съ Манесманъ, за производство на сол въ съвмѣстно предприятие отъ Атанасъ-койското езеро, когато имаме първа по рода си солна фабрика въ Провадия, и когато напът складове пращат отъ сол.

**В. Молловъ** (д. сг): И при все това цената на солта се качи. Толкова се грижите за народа. Ако можем да ви докараме отъ вънъ соли, цената ѝ пакъ ще се качва.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Цената на солта се качи, обаче търговският баланс не се уравновесява съ 1.000—2.000 вагона сол. Азъ съглеждам, г-да, че тукъ се облагодетелствуватъ отделни търговци.

**С. Мошановъ** (д. сг): Питайте г. Турлаковъ за солта.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Ние се изказахме по принципъ по законопроекта.

**Председателът:** Г. Караджовъ! Говорете конкретно по Вашето предложение. Въпросът за солта е съвсемъ отделенъ и няма нищо общо съ настоящия законопроектъ.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): За 10 минути ще се обоснова. Ако е въпрос за луксови предмети, никой не може да накара хората веднага да изменятъ своите привычки. Ние се изказахме противъ този законопроектъ, защото съ него се открива път за контрабанда.

**А. Сталийски** (д. сг): Недейте съди по васъ.

**Д-ръ И. Караджовъ** (з): Сега, когато нашата граница се варди отъ по единъ войникъ на всеки километъръ, като се има предъ видъ корупцията, би трябвало да се постави по единъ войникъ не само на километъръ, но на всеки 100 метра и на всеки войникъ по единъ детективъ за контрола. (Възгласи отъ сговористите) Г. професоръ Данаиловъ много право каза, че когато бѣха запрети луксовите предмети, ние виждахме по витрините разни парфюми и пр. Имайте предъ видъ, че комисията, която ще разрешава вноса по народостопански съображения, е съставена отъ бюрократи, макаръ и попълнена съ представители на кооперативните центри, и може да бѣде повлияна да реши въ тая или оная смисълъ, може да бѣ доори корумпирана, да дойде до развала, да разреши на Х. евреинъ, и да не разреши на У. Това ви го каза г. професоръ Ганевъ. Чл. 4 казва, че комисията разрешава за всеки отделенъ случай. Азъ така го схващамъ. Даденъ евреинъ по разни пътища се добира да му се разреши да внесе 1.000 броя отъ даденъ предметъ. Следъ него иде другъ търговецъ и иска да внесе същия предметъ; казватъ му: „Не можете да внесете, защото преди това сме разрешили на другъ“. Азъ считамъ, че този път на разрешение за всеки отделенъ случай, както и общо по чл. 5, ще води къмъ развала, контрабанда, спекула и гешефтъ.

Затова, туй, което се предложи отъ широките социалисти, ние го подемаме и казваме: чл. 4 да се видоизмени, като се премахне алинея първа и останатъ алинеи втора и трета, а чл. 5 да се изхвърли, както прочете г. председателътъ, т. е. чл. 4 да се измени така: „дава се право на комисията да разрешава само споровете, възникнали между митниците и заинтересованите относно това, дали дадени предмети са свободни или запрети за внос споредъ настоящия законъ“. А онова право, което е право на Парламента, да решава или не, не трябва да се делегира, споредъ мене, на тази комисия, защото може да се дойде до развала. Считамъ, че съ туй запрещение на луксовите предмети се открива път за контрабанда, спекула и гешефтъ. Нека освободимъ напът чиновници отъ развалата, каквато е имало въ миналото — всѣкога я е имало — за да я няма въ настоящето. Ако се е решило по принципъ да се запрети въ някои предмети като луксови, макаръ че съмъ противъ това — и началникътъ на митни-



инти кава, че биле по склонен да иска увеличение на митата, отколкото запрещение на вноса, защото тѣ и безъ това се внасятъ — повтарямъ, щомъ сте решили запрещение на вноса, поне да се намали злото, като се дадатъ на комисията ония права, които ги има въ алинеи втора и трета на чл. 4, а чл. 5 да се премахне.

**Председателъ:** Има думата г. министърътъ на финансите.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Ако г. Караджовъ се бѣше задоволил да говори само за дефектитъ въ този членъ, който урежда тази комисия, азъ нѣмахъ да взема думата, понеже по този въпросъ се дебатира извънредно много при второто четене на законопроекта и считамъ сега за безпредметно да се намѣсвамъ въ него. Но г. Караджовъ, който обича да говори за корупция днесъ — нека ми позволи народното представителство малко време за това — и който, така да се каже, се безпокои извънредно много отъ редакцията на този членъ, за да не се създаде корупция въ чиновничеството, въ бюрокрацията, както се изрази той, който ще бѣде натоварена съ манипулацията по този членъ, нека ми позволи да кажа и азъ две-три думи въ свързка съ изказаното отъ него.

Първо и първо, законопроектътъ не е окарикатуренъ ни най-малко, защото стои на този принципъ, на който е сложенъ първоначално. Съ това, че се изключиха отъ забраната автомобилитъ, по известни съображения, които се изнесоха тукъ, лимонитъ, портокалитъ или нѣщо подобно, ...

**Т. Влайковъ (д. ср):** Пискулотъ.

**Министъръ П. Тодоровъ:** ... законопроектътъ не се окарикатурява, защото масата стоки, които първоначално бѣха вписани въ законопроекта, си оставатъ. Нещо повече даже — Парламентътъ при второто четене увеличи броя на стокитъ, които сж подложени на забрана.

По отношение на санкциитъ, азъ казахъ, законопроектътъ на трето четене се връща къмъ законопроекта на първо четене, и азъ нѣмамъ причини да протестирамъ противъ това.

Изтъкнахъ, че колкото желаемъ да спремъ вноса на известни стоки, които считаме, че не сж необходими за масовата консомация, като изхождаме отъ валутни и държавнически съображения, толкова сжко така трѣбва да желаемъ да не се онегичи известна категория данъкоплатци въ България, които иматъ само това непастие, че сж се занимавали съ покупка и продажба на стоки, попадащи подъ режима, който ние искаме да усвоимъ. Следователно, измѣстване на законопроекта отъ неговата база, на която той стоеше при първото четене, на третото четене не става — напротивъ, подчертава се засилване въ това отношение.

Г. Караджовъ пита защо сме разрешили вноса на солъ. Това е, наистина, единъ много страненъ въпросъ. Вѣрно е, че е сключена една концесия съ акционерното дружество „Манесманъ“, вѣрно е, че въ България не само въ тѣзи соли блато, но сжщевременно и въ анхизалитъ солници се произвежда едно доста голѣмо количество солъ и, преди да разрешимъ вноса на солъ въ България, правиха се обстоятелни анкети на самото мѣсто, бихъ казалъ не само отъ специалисти, но понеже въпросътъ бѣше много важенъ отъ фискална и народностопанска гледна точка, главно отъ народностопанска гледна точка, позволихъ си да отида заедно съ г. министъръ-председателя, за да видимъ въ какво се състои спорътъ. Убедихме се най-после, следъ много спокойни и детайлни проучвания, че количеството солъ, което се консумира въ България, е много по-голѣмо отъ това количество, което се произвежда въ Анхизало и въ Атанасъ-кьой, а сжко и въ онези солени извори край Провадия. И вследствие на това, наложи ни се да махнемъ оная възрадна на вноса на солта, която бѣше установена по едни или други съображения отъ предшествувания режимъ. Можемъ да бъдемъ укорени въ това, че правителството, респективно държавата, не взима въ своитъ ржце монопола на солта, но това, г-да, е единъ въпросъ, който се нуждае отъ проучване и вследствие на това не можемъ да рискуваме веднага да установимъ още една държавна привилегия, когато некои отъ сжществувачитъ държавни привилегии не стоятъ здраво на краката си и не сж лишени отъ своитъ дефекти.

Но когато се говори за корупция, нека се изтъкне, че около солта се готвѣше единъ грандиозенъ грабежъ отъ предшествувания режимъ, че въ чекмеджето на Яневъ се

намѣриха документи, които се публикуваха навремето въ вестникитъ, отъ които се установява, че предшествувашето правителство е мислило за нѣкакъвъ монополъ на солта не отъ гледна точка интереситъ на фиска, но да се даде монополъ на дружбашкитъ синдикати — на синдиката „Родопи“ и на други нѣкои продохеки гѣзда (Ржкоплѣквания отъ сговориститъ), за които впоследствие отъ анкетиитъ, които се пратиха тамъ, се установи, че не сж се занимавали съ нищо друго освенъ на широкъ стилъ да насаждаатъ корупция въ нашата държава. (Ржкоплѣквания отъ сговориститъ) Въ чекмеджето на Яневъ сжщевременно се намѣри една полица за близо 300—400 хиляди лева отъ нѣкакъвъ си Кардивеки или нѣщо подобно, която навремето сжко се изнесе въ печата и която бѣше въ връзка съ разразяването на една бракувана солъ, която дълго време стоя въ периферията на българската граница и чакъаше благоволение на голѣмитъ гешефтери, които тогава управляваха България, срещу тая полица, подписана предварително, за да дойде солта въ България.

**А. Додовъ (д. ср):** И тѣ викатъ днесъ за корупция!

**Н. Рачевъ (д. ср):** Позоръ!

**Министъръ П. Теодоровъ:** Въ тия прения, които занимаватъ Парламента отъ нѣколко дена насамъ, отъ чисто, така да се каже, фискално, народностопанско естество, азъ не бихъ вмѣкналъ единъ чисто политически елементъ, ако г. Караджовъ — следъ всички ония резултати, доста печални и черни за миналото на тая партия и доста позорни, бихъ казалъ, отъ гледна точка на нашия общественъ животъ и на нормалното политическо развитие на България, което главно се дължи на тия, които наследихме — ако казвамъ, г. Караджовъ не бѣше поискалъ да говори за гешефти съ тая комисия, по която сега въ Парламента се дебатира. Ние ще имаме възможностъ г-да, и другъ пътъ да се занимаемъ съ оня скръбенъ списъкъ на гешефти, на корупция, на провала на държавни богатства, ...

**А. Сталийски (д. ср):** Консорциумътъ да се възстанови, за да бѣде доволенъ г. Караджовъ!

**Министъръ П. Тодоровъ:** ... който характеризира предшествувания режимъ.

**Д-ръ Ц. Дяковъ (д. ср):** Интересно е, че представителитъ на селото протестирайтъ, че солта поевтинѣла!

**Министъръ П. Тодоровъ:** Шо се отнася до комисията, азъ бихъ молилъ Парламентътъ да я приеме така, както е предвидено, защото това е резултатъ на обстоятелни дебати и проучвания въ финансовата комисия, а сжщевременно и тукъ. Считамъ — и дано бѣде така — че на тая комисия фактически нѣма да бѣде възложена такава тежка, отговорна и широка работа; дано горе-долу се нормализиратъ стопанскитъ и финансови условия въ нашата страна, за да нѣма нужда да я показваме често на работа, и дано можемъ въ едно непродължително време тоя стѣснителенъ режимъ, на който подлагаме вноса и транзитнитъ въ България, да бѣде ако не отмѣненъ тѣй или иначе видоизмѣненъ.

**Председателъ:** Г. г. народни представители! Полагамъ на гласуване предложението на г. Караджова, а именно:

**Г. Василевъ (д. ср):** Да се премахне корупцията!

**Председателъ:** ... да се зачеркне чл. 5 отъ законопроекта, а чл. 4 да остане съ следната редакция: (Чете) „Тази комисия“ — финансовата — „разрешава спороветъ възникнали между митничитъ и заинтересованитъ относно това, дали стокитъ сж свободни или запрети за вносъ споредъ настоящия законъ. Решенията на комисията подлежатъ на утвърждение отъ министра на финансите“. Който отъ васъ приематъ това предложение, съ което г. министърътъ не е съгласенъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнѣшество, Събранието не приема.

Къмъ чл. 6 е направено предложение отъ г. Венелинъ Гацевъ въ смисълъ (Чете) „На всѣкой членъ отъ комисията и пейния дѣловодителъ се плаща възнаграждение за всѣко заседание на общо основание“. Моля ония отъ васъ, които приематъ това предложение на г. Гацева, да вдигнатъ ржка. Мнѣшество, Събранието не приема.

Къмъ чл. 7 има направено предложение отъ народния представителъ г. Семерджиевъ въ смисълъ: (Чете) „Текстътъ на алинея първа на чл. 7 да се замѣни съ следния текстъ: „Търговцитъ на внесенитъ отъ странство стоки, поименовани въ чл. 1, сѣ длъжни да ги продадатъ или изнесатъ безъ заплащане на каквито и да било мита, данъци, бери и такси въ единъ срокъ отъ 5 месеца за стокитъ, по п. п. 1—46, 49—52, 54, 56—59, 65, 66, 69—74, 78, 79, 83, 86—89, 91—93, 137, 138, 146, 151 и 155;“

„Отъ 10 месеца за ония по п. п. 47, 48, 53, 55, 60, 67, 68, 71, 80, 81, 84, 85, 90, 94, 97—99, 128—134, 140, 143 и 144;“

„И отъ 15 месеца за стокитъ по п. п. 61—64, 75, 76, 82, 95, 96, 100—127, 135, 136, 139, 141, 142, 145, 147—150, 152—154 и 156, следъ влизането въ сила на настоящия законъ“.

**Председателъ:** Има думата г. Семерджиевъ, за да обоснове своето предложение.

**Докладчикъ Г. Семерджиевъ** (д.сг): Г. г. народни представители! Измѣнението докосва само срока. Срокътъ по чл. 7 бѣше 5 месеца. Има стоки обаче, които не сѣ отъ тѣжуща консомация и които, следователно, е невъзможно да бъдатъ продадени въ единъ такъвъ късъ срокъ; има стоки, разбира се, които могатъ да се продадатъ. Ето защо наложи се едно разграничение на тия стоки въ три категории: такива отъ текуща консомация, какъто сѣ поставени напр. съестнитъ продукти — за тѣхъ се предвижда единъ срокъ отъ 5 месеца; други стоки, които се пласиратъ малко по-мѣчно, както сѣ конфекциитъ, напр. — за тѣхъ се предвижда срокъ 10 месеца и трета една категория отъ стоки, които се пласиратъ по-трудно и по-мѣчно, каквито сѣ напр. мебелитъ и др. подобни — за тѣхъ се предвижда срокъ отъ 15 месеци.

Въпросътъ се разгледа и въ комисията и тамъ се постигна съгласие върху тия три различни срока. Разпредѣлението на стокитъ по тия категории, а именно, коя стока въ коя категория да бѣде, подробно биде разглеждано въ самата комисия и тамъ се установихме върху разпредѣлението направено въ предложението.

**Председателъ:** Моля, г. министърътъ на финанситъ да каже съгласенъ ли е съ това предложение.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Азъ съмъ съгласенъ, за да се даде възможностъ нѣкои стоки, които действително мѣчно могатъ да се продадатъ, да се пласиратъ въ известно по-дълго време.

**Председателъ:** Моля, г. г. народнитъ представители, които сѣ съгласни съ предложението на г. Семерджиева, което се прочете — съ което г. министърътъ на финанситъ е съгласенъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има предложение отъ г. Семерджиева, съобразно съ напавенитъ измѣнения въ списъка, да се преименоватъ пунктоветъ.

**Г. Василевъ** (д.сг): То се разбира отъ само себе си.

**Председателъ:** По чл. 7 има предложение отъ г. Сталийски. Той предлага да се прибави нова алинея следъ първата, която току-що гласувахме, въ следния смисълъ: (Чете) „Тоя срокъ за известенъ видъ стоки, при особена невъзможностъ да бъдатъ продадени, може да бѣде продълженъ отъ комисията, предвидена въ чл. 3, като нейното решение за всеки отделенъ случай подлежи на одобрение отъ министра на финанситъ“.

**Председателъ:** Има думата г. Сталийски.

**А. Сталийски** (д.сг): Г. председателю! При второто четене на законопроекта азъ се обявихъ противъ принудителната продажба. Понеже съ предложението на г. Семерджиева, което се прие, отчасти се разрешава този въпросъ, азъ оттеглямъ предложението си.

**Председателъ:** Най-после остава предложението на г. Георги Пѣевъ въ смисълъ, къмъ последния членъ на законопроекта да се прибави следната алинея: (Чете) „Дава се право на Министерския съветъ да спре приложението на закона, когато намери това за необходимо“.

Има думата г. Георги Пѣевъ.

**Г. Пѣевъ** (д.сг): Г. г. народни представители! Предлагащиятъ законопроектъ има времененъ характеръ. Отъ ек-

спозето на г. министра на финанситъ и отъ тия обяснения, които той даде преди малко, вие чухте и разбрахте, че той не желае да се подлага на особени сътресения българската вносна търговия. Смятамъ, че ще бѣде умѣстно да се даде това право на Министерския съветъ да спре приложението на закона въ оня моментъ, когато намѣри за необходимо. Доколкото разбрахъ отъ г. министра, той е съгласенъ съ това предложение и азъ ходатайствувамъ предъ Народното събрание да се приеме.

**Председателъ:** Има думата г. министърътъ на финанситъ.

**Министъръ П. Тодоровъ:** Г. г. народни представители! Това предложение безспорно има една добра страна, че развързва рѣцетъ на правителството, когато намѣри подходящъ, удобенъ моментъ, да спре тежкитъ клаузи на този законопроектъ, въ случай че той стане законъ. И отъ тази гледна точка, безспорно е, ако Парламентътъ иска да даде това право на правителството, ние не можемъ да имаме нищо противъ. Но това има и една малко, така да се каже, деликатна страна. Утрѣ, ако не следъ нѣколко месеца — безспорно, ако ние управляваме — ако премахнемъ този законъ, ще бѣдемъ подложени пакъ на остри критики отъ различни страни, че не сме избрали подходящъ моментъ, тъй както сега преди малко г. Караджовъ се възползува отъ случая да каже, че ние сме премахнали известни ограничения за вноса на много малко артикули, които се внасяха контрабанда. Ние премахнахме тѣзи ограничения само заради това, защото предпочетохме тия артикули да плащатъ високо мито, отколкото да ги виждаме по софийскитъ витрини, влѣзли въ България по контрабанденъ начинъ, безъ мито. Това сѣ тѣзи артикули, отъ които влѣзоха много малко въ България въ момента, когато ние премахнахме възбраната и наложихме много високи, прохибитивни мита.

Искамъ да кажа, че ако народното представителство намѣри за пужно да даде такова право на правителството, каквото иска г. Пѣевъ да ни даде, ние пѣваме нищо противъ.

**Председателъ:** Моля ония отъ г. г. народнитъ представители, които сѣ съгласни съ предложението на г. Пѣева, което прочетохъ преди малко и противъ което не се изказа г. министърътъ на финанситъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието не приема.

**Х. Мирски** (д.сг): Има едно предложение, внесено отъ г. Петко Пенчевъ, за спорнитъ организации. Пропуснахте го.

**Председателъ:** Да, имате право. Ще поставя и него на гласуване.

**Х. Мирски** (д.сг): То се предложено само за да се направи едно извление отъ г. министра на финанситъ, че не се туря възбрана върху вноса на тия артикули, които сѣ необходими за спортното дѣло. Чета напоследъкъ, че спортнитъ организации сѣ не навърнали върху правителството и упрѣкватъ г. министъръ-председателя, който ги поздравилъ съ една телеграма, въ която имъ казалъ, че правителството ще имъ даде пълна подкрѣпка, а днесъ се забранява вносътъ на ония артикули, които сѣ необходими за тѣхъ.

**Председателъ:** Г. г. народни представители! Азъ прочетохъ предложението на г. Пенчева. То е въ смисълъ да се разреши на спортнитъ организации да внасятъ ония артикули, които сѣ необходими за тѣхнитъ спортни упражнения. Това се предлага като новъ пунктъ и къмъ чл. 2.

**Г. Пенчевъ:** Искате ли да развиете предложението си?

**Г. Василевъ** (д.сг): Ще го гласуваме вончки, бе джанамъ, безъ никакви мотиви. То е очевидно.

**Председателъ:** Моля ония отъ васъ, които приематъ предложението на г. Пенчева, както го прочетохъ преди малко, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Моля ония, които приематъ изцѣло, на трето четение, законопроекта за запрещение вноса на стокитъ, които не сѣ отъ първа необходимостъ, заедно съ приетитъ въ днеш-

ното заседание поправки и прибавки, да вдигнат рѣка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 1, Т. II).

Минаваме към втората точка от дневния редъ — второ четене предложението за измѣнение чл. 83 алинея втора от правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

Г. г. народни представители! Понеже комисията не е готова съ своя доклад по предложението за измѣнение на алинея втора от чл. 83 от правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание, разглеждането на това предложение на второ четене ще остане за следующото заседание.

Минаваме към третата точка от дневния редъ — разглеждане предложението за приемане на държавна и окръжна служба за срокъ отъ три години по ведомството на Министерството на земледѣлието и държавните имоти руски подданици специалисти по ветеринарна медицина.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): (Чете)

### „ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за приемане на държавна и окръжна служба по ведомството на Министерството на земледѣлието и държавните имоти руски подданици специалисти по ветеринарна медицина.

Г. г. народни представители! Поради голѣмата нужда отъ ветеринарни лѣкари, поради липсата на такива и поради появилитъ се епизоотии въ страната, моля ви да одобрите чрезъ гласуване приложеното решение за приемане на държавна и окръжна служба за срокъ отъ три години следнитъ руски подданици, специалисти по ветеринарната медицина:

1) Теодосий Никаноровичъ Левицки, 2) Василь С. Богуславски, 3) Арсени Андрѣевичъ Троицки, 4) Димитрий Николаевичъ Поповъ, 5) Александъръ И. Лопухинъ, 6) Симеонъ Никитинъ Антиповъ, 7) Михайлъ Ф. Богровъ, 8) Олегъ Александровичъ Морицъ, 9) Константинъ Михайловичъ Чаговецъ, 10) Владимиръ Николаевичъ Дроздовъ, 11) Василий Владимировъ Петровъ, 12) Николай Николаевичъ Волощуковъ, 13) Александъръ Евграфовичъ Самоиловичъ, 14) Петъръ Ивановичъ Брусевичъ, 15) Михайлъ Исавъ и 16) Иванъ Александровичъ Комовъ.

Гр. София, 15 декемврий 1923 г.

Министъръ на земледѣлието и държавните имоти:

Я. С. Молловъ.

### „РЕШЕНИЕ

за приемане на държавна и окръжна служба, за срокъ отъ три години, по ведомството на Министерството на земледѣлието и държавните имоти, руски подданици специалисти по ветеринарна медицина.

Разрешава се на министра на земледѣлието и държавните имоти да назначи, за срокъ отъ три години, на държавна и окръжна служба следнитъ руски подданици специалисти по ветеринарната медицина: 1) Теодосий Никаноровичъ Левицки, 2) Василь С. Богуславски, 3) Арсени Андрѣевичъ Троицки, 4) Димитрий Николаевичъ Поповъ, 5) Александъръ И. Лопухинъ, 6) Симеонъ Никитинъ Антиповъ, 7) Михайлъ Ф. Богровъ, 8) Олегъ Александровичъ Морицъ, 9) Константинъ Михайловичъ Чаговецъ, 10) Владимиръ Николаевичъ Дроздовъ, 11) Василий Владимировъ Петровъ, 12) Николай Николаевичъ Волощуковъ, 13) Александъръ Евграфовичъ Самоиловичъ, 14) Петъръ Ивановичъ Брусевичъ, 15) Михайлъ Исавъ и 16) Иванъ Александровичъ Комовъ.

Председателъ: Има думата г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Искамъ да попитамъ г. министра на земледѣлието: иматъ ли тия господа надлежни документи за завършено образование?

Министъръ Я. Молловъ: Ще бждатъ назначени само тѣзи, които иматъ документи. Всички иматъ надлежнитъ документи, издадени отъ виспитъ учебни заведения, които тѣ сж свършили.

Г-да! Отъ даннитъ, които ви сж дадени въ мотивитъ къмъ законопроекта за санитарно-ветеринарната служба, виждате, че у насъ епизоотитъ сж силно развити, болеститъ по добитѣка сж твърде много, и нуждата отъ вете-

ринарни лѣкари е извънредно голѣма. Вънъ отъ това бюджетътъ ни дава възможностъ да назначимъ тия господа на длъжностъ ветеринарни лѣкари у насъ. Имаме отъ предвиденитъ въ бюджета длъжности незаети 57 мѣста за ветеринарни фелдшери и 18 за ветеринарни лѣкари. При тая грамадна нужда отъ ветеринарни лѣкари, които се чувствува, азъ мисля, че народното представителство ще одобри това предложение.

Г. Данаиловъ (д. сг): Да се гледа само да иматъ надлежнитъ документи за образование.

Министъръ Я. Молловъ: Безспорно, нѣма да се назначаватъ хора, които нѣматъ нужното образование.

Председателъ: Ще положа на гласуване предложението на г. министра на земледѣлието за приемане на държавна и окръжна служба за срокъ отъ три години по ведомството на Министерството на земледѣлието и държавните имоти руски подданици, специалисти по ветеринарна медицина. Ония отъ васъ които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Внхъ молихъ г. г. народнитъ представители да се съгласятъ да прередимъ дневния редъ, а именно: по-напредъ да се занимаемъ съ законопроекта за защита на държавата, поставенъ като точка 5, а сѣгѣ съ този за отмѣненіе закона за допитване до народа и пр.

Председателъ: Моля ония отъ васъ, които приематъ предложението на г. министра на правосѣдието да прередимъ дневния редъ, като поставимъ като четвърта точка първо четене на законопроекта за защита на държавата, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Ц. Дяковъ: (Прочита мотивитъ къмъ законопроекта — вж. приложение № 3, Т. I.)

Председателъ: Г. г. народни представители! Понеже текстътъ на законопроекта е доста обширенъ, предлагамъ, съгласно чл. 38 алинея втора отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народното събрание, да не се чете. Ония отъ васъ, които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете само заглавието.

Секретаръ д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ  
за защита на държавата“.

(За съдържанието на законопроекта вж. приложение № 3, Т. I.)

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): (Отъ трибуната) г. г. народни представители! Прочетоха се мотивитъ къмъ законопроекта за защита на държавата, прочете се и заглавието на сѣния законопроектъ. Г. председателъ се позова на едно постановление отъ правилника да не се чете самиятъ законопроектъ, понеже му се вижда много дълъгъ. Това постановление на правилника се прилага, когато се касае за законопроекти, които сж отъ 20—30—40 страници, които биха отнели на Народното събрание много време, и тогава за изпомоща се вотира да се смѣтатъ като четени. Случаятъ сега е по-другъ. Но тѣй или иначе, ние сме поставени предъ единъ въпросъ, какъвто въ България досега въ този видъ никога не е поставянъ. И казанитъ мотиви, и тѣзи, които не сж казани, и тѣзи, които сж въ съзнанието на правителството, сж едни и сѣщи. Законопроектътъ носи заглавието „Законъ за защита на държавата“, обаче, неговиятъ текстъ е изриченъ като на законъ за унищожаване на комунистическото движение въ България.

Нѣкой отъ сговориститъ: Нали нѣма комунисти?

Н. Пастуховъ (с. д): Нали не си комунистъ вече, а трудовакъ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Този законопроектъ, съ всичките си 18 членове, тамъ сочи. Нещо повече: чл. 16 отъ този законопроектъ открито говори за тая именно целъ: Алинея втора отъ него, която съдържа постановлението досежно извършенитъ сделки отъ датата 12 септември 1923 г. насам, вече говори ясно, че се касае за онзи актъ, откогато се започна откритата борба за унищожението на Комунистическата партия. И за това най-добре бѣше законопроектътъ да си носи името на целта, която преследва.

Изключителни закони противъ политически течения и политически партии е имало не само въ последно време, а и отдавна. Преди 40—50 години, особено въ централна Европа: въ Германия отъ времето на Бисмарка, отъ 1878 до 1890 г. на миналото столѣтие, имаше специаленъ законъ противъ социалистичнѣ, както и въ Австрия почти въ същото време имаше също така специаленъ законъ противъ организациитъ на работничитъ и на социалистичнѣ. Резултатитъ на борбата, водена отъ онова време, ни ги показва историтата на движението. Тѣзи резултати не бѣха въ полза на авторитъ на законитъ. Даже Бисмаркъ, комуто се дължи обединението на германската нация навремето, той Бисмаркъ се намира въ очакванията си, да унищожи социалистичнѣ, като създаде закона противъ социалистичнѣ презъ 1878 г. Заслужо съ закона падна и той къмъ 1890 г. Двадесетъ години имаше режимъ извънреденъ, изключителенъ, за организации работнически, за партии, за течения социалистическо, които държавата тогава преследваше. Краятъ бѣше: въпреки закона — а такъвъ бѣше краятъ и на закона въ Австрия — фактически движението се засиливаше. Условиата, които го раждаха, които го хранѣха, продължаваха да съществуватъ. Затова макаръ не явно, макаръ не формално, а фактически движението съществуваше. Следъ 1890 г. яви се просто като изневѣдливца едно засилено, уголмено движение. Същото бѣше и въ Австрия. Този духъ въ действителностъ витѣе и сегѣ съ този законопроектъ, макаръ той да не е нито съ такова заглавие, нито съ такива явни мотиви, и макаръ той да не казва действителнитъ си цели. Но и той ще имаше същитъ резултати за засилване на движението.

Г. г. народни представители! Още въ мотивитъ се говори за средствата въ борбата, които се визиратъ въ законопроектъ: говори се даже за "материалнитъ средства", за имотното състояние на организациитъ, както въ мотивитъ, така и въ чл. 16, който ви бѣмъ нахъ преди малко: говори се въ чл. 1 въ най-широкъ обемъ за организации. Въ чл. 1 изрично се казва: "(Чете)". Забравяватъ се всѣкакви обществени, политически и стопански организации или групи, които за постигнато на своитъ цели проповѣдватъ или прибѣгватъ въ предѣлатъ на царството къмъ преслѣпение, въоръжени акции, революция, насилие или террористически действия, или уредяватъ свои нелегални подѣлания за постигане на горнитъ цели". Нѣма какво повече да се каже въ той текстъ, за да могатъ да бъдатъ преслѣпвани политическитъ, престъпницитъ, по понятието днесъ на държавата, респективно на правителството, което ще прилага той законъ. То може да маркира за престъпницитъ по той законъ всѣчки ония, за които могатъ да пожелаатъ, да събератъ "давни" материали, по известнитъ начини у насъ, за които може да бъде поръчано, по чл. 16 отъ законопроектъ, на углавното отдѣление — а може би, ще предстои, учредяване, и на специаленъ съставъ въ Касацiонния съдъ — разтурването на организациитъ имѣ.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Никакви специални сѣдилища.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Не специални сѣдилища, а углавното отдѣление при Касацiонния съдъ.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Нѣма да има специално отдѣление.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Азъ казахъ "може би"; тукъ е казано изрично "углавното отдѣление", а по-нататкъ, — за шестто провъзглася въ разпоредително заседание. Азъ имамъ предъвидъ, че специални сѣдилища не могатъ да бъдатъ създавани по самата Конституция, и за това подчертавахъ, че се касае за углавното отдѣление при Касацiонния съдъ.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Защото има и гражданско отдѣление.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** "Защото имало и гражданско отдѣление!" — Зная това, то е много проста работа. За-

щото се касае за специална материя по той законопроектъ, азъ казахъ, че може би да се образува специаленъ съставъ въ углавното отдѣление при Касацiонния съдъ. Добре. Касае се за углавното отдѣление при Касацiонния съдъ.

Но, г. г. народни представители, като тръгнете по-нататкъ, вие ще срещнете, че нито чрезъ печатъ, нито устно, може да бъде проповѣдвано онова, което визира чл. 1, или примѣрно: който би оправдалъ едно въстание или би се опиталъ да го обясни въ единъ вестникъ, въ една книга, въ една брошура — да речемъ, едно въстание, извършено въ Мексико, или въ нѣкой островъ до нѣкой отъ континентитъ — той се наказва съгласно той законопроектъ, защото като обявява и оправдава въстанията, той косвено агитира, пропагандира и проповѣдва за подобни действия въ България, където, ако има същитъ условия при които съ обявени въстанията тамъ, на другото мѣсто, народната маса и въ България може да помисли, че е настѣпало времето да действуватъ по същия начинъ. Въ това отношение ще цари пъленъ произволъ, за който нѣма никакви граници. Вие, напр., не можете споредъ той законопроектъ да бъдете абонатъ, да речемъ, на френския вестникъ "L'humanité", понеже той вестникъ е на Комунистическата партия въ Парижъ. И ако ви трѣбва този вестникъ, вие ще трѣбва да го вземете отъ Народната или Университетската библиотека, или отъ онова мѣсто и учреждение, на които е било допуснато да се снабдятъ съ такъвъ вестникъ, по специалното разрешение на съответното министерство. Защото въ законопроектъ е казано, че "само за научни цели" могатъ да бъдатъ доставяни литературни или художествени произведения, или каквито и да било други издания, съ съдържанието, визирано въ чл. 1 и други членове на законопроектъ, чието разпространение, проповѣждане и оправдаване чрезъ този законопроектъ се запрѣта въ България.

По-нататкъ, г-да, въ чл. 3 се казва следното: "(Чете)". Който набавя средства, укрива, удейства, поддържа или подпомага съ съвети или по другъ начинъ посоченитъ въ чл. 1 организации, групи, тѣхни подѣленици и пр., наказва се съ достатъчно голями наказания. Абсолютно въ всѣчки членове на законопроектъ вие ще намѣрите единъ и същъ стремежъ, прокаранъ, подчертавамъ въ цѣлия законопроектъ — за недопущане на абсолютно никакъвъ политическа и обществена проява на комунистическитъ работници и селяни, на ония, които могатъ да бъдатъ такива, или които могатъ да бъдатъ наречени такива, чрезъ доставяне материалъ, по нашенски, въ България, отъ съдебнитъ органи и особено отъ организитъ на полицията, на административната властъ. Всѣки кметъ, всѣка окръжна, околийска, градска организация на тайната полиция е въ положение да натрупа "обвинителенъ" материалъ, който по-нататкъ да изтълни своята роля при Министерството на правосѣдието, и отъ тамъ, ако е потребно, до Касацiонния съдъ за групи и организации, или пъкъ по-рано, преди тази инстанция, за подвеждане подъ отговорностъ лица, предъ окръжнитъ сѣдилища пакъ по той законъ. Всѣки ще има свобода на фантазията да съчини материали, тъй както въ последнитъ дни бѣше станало. Имаше много единъ случай въ Варна: просто защото съ били съборили нѣколко души на едно мѣсто, веднага готови обвиненията за предстоящото въстание въ източния край.

**Х. Мирски (д. сг):** Знаете ли кои сѣ лицата?

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Не зная.

**Х. Мирски (д. сг):** Научете и ще разберете.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Случаи най-различни могатъ винаги да се намѣрятъ, могатъ да се съчиняватъ. Въ дадена атмосфера, при даденъ моментъ, при едно определено настроение, никой не може да тури край на полета на фантазията. Получаватъ се най-фантастични, най-странни заключения. Следователно, основата за преслѣване на политически противници лесно може да се създаде. Отъ тази трибуна се е говорило за закона противъ разбойницитъ: какъ той, който ужъ се касае за квалифицирани разбойници, може да бъде и биде използванъ за политически цели на властта. А колко повече, г. г. народни представители, може да се говори за този законопроектъ, който не скрива своитъ намѣрения, нито въ мотивитъ, нито въ текста. Нещо повече. Въ чл. 18 се казва изрично, че въ случитъ визирани въ този законопроектъ, мѣрката за неотклонение не може да бъде друга, освенъ задържане подъ стража. Трѣбва да се знае, какво значи туй нѣщо у насъ на българска почва, за да се разбере, какъ могатъ да бѣ



чатъ парализирани всѣкога и навсѣкѣде политическитѣ противници — лица, групи, по-голъми или по-малки — и какъ въ една атмосфера, предварително създадена, може да има наклонността да се оправдава всичко, което произхожда отъ страна на властта и да се обвинява всичко, което произхожда отъ противната страна; какъ за всѣки единъ политически неудачъ, за всѣки единъ моментъ, при една или друга опасностъ за задържане на власт, едно правителство, може да бждатъ направени диверсии съ целъ за преследване на политически противници. Това е толкова ясно, толкова често е било у насъ, щото е достатъченъ само повърхностенъ погледъ върху нашата политическа история, за да се разбере. И ако днесъ, г. г. народни представители, на това не се обръща внимание, то показва само едно: до момента, до който се взема властта, съзнава се напълно, какво ще рече да се преследватъ политически противници, а въ момента, въ който властта бжде взета, забравя се онова положение, въ което сж се намирали като опозиционери ония, които сж се борили противъ такова положение, създавано отъ една предшествуваща власт. Това е онази слепота, онова движение по наклонената плоскостъ, което характеризира всѣка власт, и, за жалостъ — както работата върви сега у насъ — характеризира и днешната наша властъ въ началото още на нейното съществуване. Не бѣ много чудно онова, което се вършеше отъ миналото правителство, особено въ неговата последна година, когато бѣхтъ бѣше обхваналъ ръководнитѣ кръгове на правителството по начинъ неизлѣчимъ, тогава, когато нѣмаше вече никакво спиране, когато топката се търкаляше надолу направо въ гибелъ, въ пропасть. Днесъ, обаче, сжщо такива или подобни стъпки се чувствуватъ още въ началото; именно още въ мѣсечия месецъ върви се направо по наклонената плоскостъ, което предвещава най-лоши сетнини и за самата властъ и за страната.

Азъ разбирамъ, че е мъчно да се правятъ догадки въ това отношение и нѣма да ги правя, обаче, все пакъ трѣбва да бжде обрнато внимание върху това, което се върши и особено върху неговитѣ послѣдствия. Г. г. народни представители! Както отъ мотивитѣ, така и отъ специалния членъ се виждатъ ясно думитѣ „въ предѣлитѣ на царството“. Тѣ сж лесноразбираеми. И асж не може да се касае за другъ родъ дейностъ вънъ отъ нашитѣ предѣли. Не желая, прочее, да гадамъ, дали не се засѣгатъ други организации. Явно е по всичко, че има едно предварително сложено убеждение и като-че-ли материалътъ вече е готовъ, за да може непосредствено въ двуседмиченъ срокъ, следъ публикуване на закона, да се поднесе той материалъ на съответното отдѣление отъ Касаціонния сждъ и да се чака бързо неговото действие — както му е редътъ, въ такъвъ случай, даже безъ предупреждение заинтересованитѣ, а направо — за разтуряне на организации и преследване на лица.

Но, което е още по-важно, въ всички членове се преплитатъ и една друга мисль, за която въ печата вече се говори открито. Тази мисль, г. г. народни представители, се отнася до опредѣлени стопански организации. Тукъ се касае именно за една опредѣлена организация, за която не се скрива даже да се говори, за която се манифестира открито, за която се говори направо въ печата по инвизирации отъ тамъ, отъ където му е мѣстото. Касае се за посѣгане върху имота на едно голѣмо кооперативно тѣло, който имотъ непосредствено се визира въ чл. 16. Г. г. народни представители! Касае се за кооперация „Освобождение“. Азъ не зная до каква степенъ това нѣма да падне въ едно голѣмо противоречие съ всичкитѣ онѣзи декларации, които тукъ се развиваха досежно кооперативната форма на стопанството — кооперативна форма, чрезъ която да се издигне намето народно стопанство по-високо, кооперативна форма, чрезъ която да се помогне въ борбата съ спекулата и сжжнотията, чрезъ самопомощта на самитѣ членове на такава една кооперация. Азъ запитахъ известни кръгове, какво се разбира подъ „стопански организации“, които се виизратъ въ тоя случай; това не е ли една работа, вече преднамѣрена, една работа вече обсъждана, една работа, съ която се гони само оформяване на едно фактическо положение? Азъ получихъ двойки отговори, обаче, не е скрито — тѣй като нѣколко пъти това намѣри мѣсто и въ печата, неопровергнато — че се касае именно за тая кооперация. Какво е това, г. г. народни представители! Азъ имамъ предъ видъ отчетитѣ на тая стопанска организация; азъ имамъ предъ видъ оного и очитѣ, които твърде заистинно се отправятъ къмъ нея; азъ имамъ предъ видъ нѣщо повече — че въ други срѣди, политически тоже, членове и дейци се преплитатъ съ членове и дейци на такива съответни стопански организации.

Какво ли съчинено не сме чували и чели, благодарение на това око именно, на тия погледи, които сж отправени къмъ кооперация „Освобождение“?

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Доставка на картечници!

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Чувамъ тукъ да ми казватъ: „Доставка на картечници“.

**Отъ сговориститѣ:** Да, да, вмѣсто гвозден — картечници се доставяха.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Дуръ бакалѣмъ.

**Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ:** Кажете и за това.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Ще кажа, ще кажа. Понеже г. министъръ-президентътъ ме прекъсва, ще му отговоря и по тоя поводъ.

**Отъ сговориститѣ:** Да не забравите само.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Г. г. народни представители! Самото това прекъсване показва правотата на моитѣ думи, казани преди две минути.

**С. Мошановъ (д. ср):** Законътъ ще действува за въ бждаще.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Добре. Но самото туй прекъсване показва много добре какъ се схваща ролята на единъ такъвъ голѣмъ и, мисля, безъ конкурентъ въ България, кооперативенъ институтъ.

**Г. Пенчевъ (с. д.):** Това не е право.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** По броя на членоветѣ, г. Пенчевъ, които сж 72 хиляди души, тоя кооперативенъ институтъ надминава, мисля, иначе добре устроената кооперативна централа „Напредъ“. Въ тоя смисль азъ казахъ, че кооперация „Освобождение“ е единъ голѣмъ стопански институтъ, почти безъ конкурентъ.

**Д. Нейковъ (с. д.):** Само че тамъ има руски рубли, а тукъ, въ кооперация „Напредъ“, има спестявания на български граждани.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** А, сега рубли ли? Оня денъ азъ чухъ, че били долари, а сега чувамъ, че били рубли. Добре, ще ви кажа и за рублитъ.

**Х. Христовъ (с. д.):** Да Ви поправа отъ миналия пътъ. „Работнически вестникъ“ съобщава, че 30 хиляди долари сж пратени за помощъ на жертвитѣ у насъ и въ другитѣ страни. По-рано бѣше дума за 500 долари, а тоя пътъ за 30 хиляди долари.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Никакъ не желая да пререкаваме сега. Азъ искамъ да се обясня, понеже г. Нейковъ прекъсва и казва, че въ кооперация „Напредъ“ били спестявания на български граждани, а въ „Освобождение“ — руски рубли. Потърпете малко да видимъ къде сж тия рубли.

**Х. Христовъ (с. д.):** И миналата година се очудвахте къде сж рублитъ и не знамъ какво. Вземете брой 5 отъ „Работнически вестникъ“ отъ Виена и ще видите, че се говори за 30 хиляди долара.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Понеже чета баланситѣ, проучилъ съмъ ги и съмъ си взелъ бележки отъ тѣхъ, ще видимъ именно по баланситѣ какво има да се отговори по тия легенди.

**А. Сталийски (д. ср):** Кажете, кажете какъ се прави кооперативенъ домъ за 12 милиона лева.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Потърпете малко, особено Вие, млади човече — ще чуете сега тая работа. Г. г. народни представители! Казахъ ви, че се касае за 72 хиляди души членове. Знайте обаче едно: велико заблуждение е у всѣкого едного, който би смѣталъ, че тия 72 хиляди кооперативни членове сж комунисти. Г. г. народни представители! Едва 6—7 хиляди души сж такива, а останалото е...



**А. Сталийски** (д. ст): Отъ вашата партия.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): ... маса безимотна или съ сръдно състояние, селска и градска, работници, които иматъ по единъ, два, три, петъ, шестъ дѣла, по 50 л., отдѣлятъ пари отъ своя заплата, за да могатъ да бждатъ членове на едно предприятие, на едно кооперативно сдружение, което да имъ даде единъ продуктъ грошъ, два, три по-евтино. Днесъ, на днешна дата, когато правителството съвършено безпричинно, съвършено немотивирано отне правото на участие на кооперация „Освобождение“ въ прехраната съ хлѣбъ на София, когато това правителство отнѣмъ своето първо постановление за даване и на тази кооперация, като една отъ първитѣ въ София, единъ милионъ кредитъ да участвува въ прехраната на София съ хлѣба, казвамъ, въ този моментъ, въ последнитѣ дни, провѣрихъ и видѣхъ отъ книгитѣ, че днесъ кооперация „Освобождение“ носи отъ своята мелница въ Плевенъ около три вагона седмично брашно, което продава съ 20 ст. на килограмъ по-евтино отъ онова, продавано тукъ, въ София, отъ останалитѣ кооперации, нагърбили се съ една много важна работа, която азъ много високо ценя — съ доставката на брашно за хлѣба на София. Но не е само това, г-да. Касае се за доставки на предмети — мисля, финансовиятъ министъръ самъ знае това, защото правихъ нѣколко справки въ Финансовото министерство и се убедихъ, че и отъ ревизията, която е почнала отъ ареститѣ на 12 септември м. г., се установява образцовата работа на кооперация „Освобождение“ досежно продоволствието на членоветѣ и на нечленоветѣ ѝ — касае се, казвамъ, за доставка на предмети именно отъ тая кооперация по цѣла България, съ нейнитѣ 400 агенти. Тая роля, тая работа трѣбва да бжде фаворизирана, насърчавана, не само отъ хората на тая кооперация, а отъ всички добри приятели и радатели на кооперативното дѣло, които очакватъ чрезъ тая форма на производство и на продоволствие да върви напредъ общото стопанство на България.

Г. г. народни представители! Азъ вземахъ отчетитѣ и намирамъ следното положение: 8 милиона лева дѣлове по 50 л. — на работници отъ градове и села, на занаятчии, на чиновници, на селски стопани, дребни и сръдни. Това сѣ то тия 72 хиляди души, които искатъ сами на себе си да помогнатъ, да помогнатъ на едно свое дѣло, да помогнатъ на една много важна стопанска форма. Тѣ сѣ дали тия 8 милиона лева. Намирамъ други суми отъ фондове кръгло 2 милиона лева. Значи, капиталътъ е кръгла сума 10 милиона лева — дѣлове и фондове. Отъ кѣсо време, въ последния отчетъ се намиратъ влогове, добре олихвени, на една кръгла сума 11 до 12 милиона лева, въ цѣла България. Обаче, намирамъ също една сума кръгло 20 милиона лева — кредитни операции. Питамъ се тогава: какви сѣ задълженията? Намѣрихъ г. г. народни представители, не рубли, за които говори г. Нейковъ, не долари, за които говори г. Хараламби Христовъ, а намѣрихъ, въ Балканската банка 5 милиона лева ипотека на тоя Народенъ домъ, на който вие желаете да турите рѣжа.

**Д. Нейковъ** (с. д): Колко струва той?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Намѣрихъ, г. г. народни представители, други още 3 милиона лева дългъ въ Генералната банка, отъ които единъ милионъ пакъ ипотекаренъ дългъ. Има и единъ милионъ на Застрахователното чиновническо дружество.

**К. Пастуховъ** (с. д): И въ Балканската банка.

**Нѣкой отъ сговориститѣ** (Възразява нѣщо)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Домъ трѣбва да се построи, уважаеми г-не, и сѣ били нужни пари за тая целъ; стотинкитѣ на работницитѣ не стигнали, трѣбвало е да се прибегне къмъ кредитиране, за да може да се устои.

**П. Алековъ** (с. д): (Възразява нѣщо)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): (Къмъ социалдемократитѣ) Азъ знаа, г. г. народни представители, вашия зоръ по тая тема; азъ знаа, че вие сте въ сѣщностъ вдъхновителитѣ на тоя законъ противъ кооперацията. (Възразения отъ социалдемократитѣ) Азъ ви казвамъ, че самото ваше обаяние тукъ вдъхновява тия отгореца (Сочи сговориститѣ), за да се борятъ противъ кооперацията и да я ликвидиратъ и разтурятъ.

**Д. Нейковъ** (с. д): Зорътъ е, у васъ, г. Сакаровъ: вие сте на „ешекъ“ сега.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ ви казахъ, че вашитѣ обаяния тукъ иматъ за целъ да посочатъ на тия господа тамъ (Сочи сговориститѣ), че нѣкакви си други средства идатъ отъ нѣкаде, а не спестяванията на кооператоритѣ. Тѣ показватъ какви сѣ намѣреннията, какви сѣ вдъхновенията, които не би трѣбвало по никакъвъ начинъ да се очакватъ отъ тая страна, отдето излизатъ сега.

**Д. Нейковъ** (с. д): Това е една истина, която вие искате да заобиколите и която ви доставя на зоръ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Истината е тая, която азъ сега тукъ ви прочетохъ, както и дълговетѣ на едно кооперативно предприятие, каквито всѣко подобно може да посочи. Положението обаче е следното.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): Колко казвате, че струватъ имотитѣ на това предприятие?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Г. г. народни представители! Азъ бихъ отговорилъ на този въпросъ и бихъ казалъ така: кажете ми колко струватъ разнитѣ имоти въ София на днешна дата, въ сравнение съ нѣкои имоти, които ...

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): Това, което казвате, е лѣжа, г. Сакаровъ!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Толкова по-хубаво, цомъ с лѣжа. Тия пререкания обаче, които се направиха преди малко отъ Ваши другари, показватъ, че това е тѣхното стремление. Сочи, се отъ тѣхъ, че това е една кооперация не отъ дѣлове, не отъ влогове, не отъ стотинкитѣ на работницитѣ, а отъ нѣкакви си руски рубли и долари. Това е едно положение, което не трѣбваше да се чува по никакъвъ начинъ отъ вашата страна. (Възразения отъ социалдемократитѣ)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Найденовъ)

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): Не ти даватъ право да правишъ инсинуации. Предъ очитѣ на правителството тѣ трѣбва да кажатъ, че това е лѣжа.

**П. Величковъ** (с. д): Спомнямъ си, че, преди каквото и да е пререкание, вие направихте една алюзия, че ние сме авторитѣ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Не е истина.

**П. Величковъ** (с. д): Истина е. Ще го провѣримъ по бележитѣ на стенографитѣ и ще видите, че е истина, и по Ви изблича тогава.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Моля Ви се, г. председателю, азъ ли имамъ думата?

**Г. Чернооковъ** (с. д): (Възразява нѣщо)

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Чернооковъ! Нѣмате думата.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Вземете думата и тогава говорете, г. Чернооковъ.

**Г. Чернооковъ** (с. д): Тогава Вие лѣжете!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ не желая тукъ да се разправямъ съ провокации. Азъ говоря на тая тема по начинъ такъвъ, по който мисля, че трѣбва да бжде обясненъ произхода на средствата досежно кооперацията, както и нейнитѣ дългове.

**Г. Чернооковъ** (с. д): Лѣжешъ като подлецъ!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ ще обясня досежно средствата ...

**Г. Чернооковъ** (с. д): Какво ще обяснишъ?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): ... на кооперацията ...

**Г. Чернооковъ** (с. д.): Може ли кооперацията да участвува въ сградитъ на София? Правителството ви премахва от тамъ и ти обвинявашъ широкитъ социалисти! Това е безсрамие!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Нищо подобно не съмъ казалъ, и нищо подобно нѣма да кажа. Вие ме провокирате, вие настѣсквате.

**Г. Чернооковъ** (с. д.): Какъ да нѣма?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ казахъ . . .

**Г. Чернооковъ** (с. д.): Азъ казахъ, че преди всичко болшевишкитъ методи унищожаватъ кооперативното ви дѣло. Ето истината!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ казахъ, че правителството отне една милионъ лева, които бѣше дало като кредитъ отъ Народната банка чрезъ Централната кооперативна банка за кооперацията „Освобождение“, както даде на още три други централи — изцѣло 4 милиона лева, за прехраната на София. Не съмъ казалъ, че вие сте ги отнели. Азъ говоря по пререканията на г. Нейковъ, който казва, че паритѣ на кооперация „Освобождение“ били нѣкакви си рубли.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Това е всеобщо мнение.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Това не е всеобщо мнение, а това е всеобща лъжа, която не може да се окаже достатъчно силно. (Възражения отъ социалдемократитѣ)

**Х. Христовъ** (с. д.): Г. Сакаровъ! Вие преди да бждете въ Комунистическата партия не поддържате ли сжщото, че се хранятъ съ руски рубли?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Не. Азъ ви давамъ освѣтления, за да видите отъ къде се събиратъ средствата.

**Х. Христовъ** (с. д.): И сега не вѣрвашъ въ това, което приказвашъ, и сега лъжешъ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** (Звъни). Моля, г-да, недейте прекъсва оратора.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Той ни дава г. председателю, публикувания годишенъ отчетъ на кооперацията. Хичъ това доказателство ли е за предъ сериозни хора!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Не ви давамъ доказателства, а говоря за състоянието на едно работническо учреждение и нищо повече. Азъ говоря за състоянието на една кооперация, къмъ която се стремите и на която искате да посегнете съ тоя законъ. (Възражения отъ социалдемократитѣ)

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** Моля, г. Сакаровъ, недейте отговаря на тия закачки, не се отклонявайте отъ въпроса

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Каква ипотека може да има кооперацията? „Народниятъ домъ“ е на партията, а не на кооперацията.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Не е верно. Мѣстото . . .

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Мѣстото е на партийни членове.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Мѣстото и зданието е на общото работническо кооперативно дружество „Освобождение“. Разбрахте ли това нѣщо? Азъ ви заявявамъ, че въ София отъ 1919 г. е записана тая кооперация. Тя е това, което говоря и което можешъ да прочетешъ въ стечитѣ ѝ — това го знае цѣлъ свѣтъ — обаче, вие искате . . .

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Нищо не искамъ азъ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): . . . да изтъкнете, че било едно всеобщо убеждение, какво кооперация „Освобождение“ не била дѣло на своитѣ членове, па своитѣ дѣлове и влогове, а било дѣло на нѣкакви си чужди средства. Вие искате да

дадете доказателства лъжовни, че тая кооперация представлявала престъпно събранъ имотъ, който може да бжде иззотъ отъ държавата, чрезъ ликвидиранието ѝ.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Това не е наше искане. Това е отговоръ на метежитѣ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** Г. Джидровъ! Ще Ви дамъ думата, недейте прекъсва. Г. Сакаровъ! Не се обръщайте къмъ личности, говорете на Събранието.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Да, чуемъ обвинението! Стига тая комунистическа тактика!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Г-да! Понеже ме прекъсвахте, азъ се принудихъ да спомена тия пера отъ баланситѣ на кооперация „Освобождение“. Азъ мисля, че нѣма друго мѣсто, нѣма другъ моментъ, въ който да се каже това, което е истина, а не онова, което казва г. Джидровъ, че било всеобщо убеждение. Какво е това всеобщо убеждение, когато е една всеобща лъжа, че ужъ работническата кооперация „Освобождение“ била нѣкакво чуждо дѣло, а не на българскитѣ работници, на българскитѣ селяни, на българскитѣ малоимотни хора, които сж дали своитѣ спестени пари отдѣляни отъ залька? Азъ ви казвамъ колко милиона сж дѣловетѣ, казвамъ ви влоговетѣ колко милиона сж, казвамъ ви колко милиона сж дълговетѣ. Вие питате: колко струва зданието? Зданието, г. г. народни представители, струва много повече отъ ипотека. Ще бжде глупава опази банка която ще даде ипотека точно въ размѣра на това, което струва зданието. Това е естествено. Обаче, всѣко едно лице знае елементарната работа, а именно, че всичкитѣ имоти въ София, било на банки, било на търговски къщи, било на частни лица — всичкитѣ тия имоти, г-да, днесъ струватъ много повече, отколкото тѣхнитѣ постройки — вчерашни или днешни — по простата причина, че отношението между сграда и мѣсто е равно най-малко 60% къмъ 40%. Нѣма съмнение, г. г. народни представители, че такова здание, каквото е „Народниятъ домъ“ въ София — а то не е само едно, тѣ сж нѣколко въ София и въ България на кооперацията — това здание съ мѣстото, естествено е, че струва 15—16 милиона лева, по простата причина, че мѣстото, купено нѣкога за стотина хиляди лева, струва днесъ 7—8 милиона лева.

**С. Мошановъ** (д. сг): А, струва!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Струва, струва. Не зная точно колко метра е мѣстото, но постройката е близо 1,000 квадратни метра.

Г. г. народни представители! Докато азъ въ началото заговорихъ само съ едно подозрение, сега, отъ възраженията, които получихъ и отъ тая страна (Сочи сговориститѣ) излиза, че моето подозрение е напълно основателно. Касае се за една замисль отъ страна на тия, които ще приложатъ закона. Азъ мисля, г. г. народни представители, че и пререканието, което се направи отъ министерската маса, за картечници и пр., има сжщата целъ. Азъ мисля, обаче, че каквото и да бжде убеждението на правителството, или на болшинството, или на коалицията въ Народното събрание, длъжността е на всички г-да, да се справятъ съ действителното положение на нѣщата, да се справятъ съ действителната деятелност на това кооперативно предприятие. Тогава ще видятъ, че фактически се касае за едно истинско кооперативно дѣло, на което добри кооператори иматъ пълно основание да завиждатъ.

**Н. Топаловъ** (д. сг): Тѣснитѣ социалисти, които гоиниха кооператизма, сега приказватъ за кооператизмъ! Тѣснитѣ социалисти бѣха противъ кооператизма.

**Д. Нандулковъ** (к): А сега сж истински кооператори.

**Н. Топаловъ** (д. сг): Това така ли е?

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** (Звъни)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Не се чува добро. — Било е така, наистина, обаче, отъ момента, отъ който сж присли да работятъ за кооперативното дѣло, тѣ сж създали такава една кооперация, къмъ която, подчертавамъ, много заинтересовани отъ се отпратятъ. Нищо повече.

**Д. Нейковъ** (с. д): Безъ помощта на руситѣ презъ 1921/1922 г. кооперация „Освобождение“ бѣше една нула.

**Д. Кандулковъ** (к): Защо завиждате, бе?

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Г. г. народни представители! Не желая да цитирамъ ония имоти, които има напримѣръ, централата „Напредъ“, защото смѣтамъ, че тия имоти сѣ имоти на централата „Напредъ“. Следователно, не желая да изпадамъ въ туй положение, въ което изпадатъ широкитѣ социалисти. Азъ не желая по никои начинъ да поставямъ въ съмнение ония стотици хиляди или милиони лева, които много добре е станало, че сѣ събрали, за да се помогне на дѣлото на кооператизма и съ такава една централа. Но, г-да, като се знае добре какво представлява отъ себе си кооперация „Освобождение“ — да се говори отъ кооператори, да се говори отъ приятели на кооперативното дѣло, че нейнитѣ средства били чужди средства или, както се приказва по улицитѣ, руски рубли, или долари — е най-малко лекомислено. И то въ единъ моментъ, въ който азъ ви давамъ данитѣ за фактическото положение на тази кооперация и за нейнитѣ дългове. Вѣрно е, тя не е пропаднала, въпрѣки факта, че отъ 12 септемврий м. г. нейни важни функции сѣ спрени. Тя не е въ положение сега да плаща тѣй бързо, да плаща веднага всички свои влогове. Но когато отъ всички страни се прибѣгва къмъ такива средства, за да се унищожи едно такова дѣло, азъ съмъ длъженъ да кажа тукъ, че се върши, действително, единъ шантажъ съ дѣлото на работници, на селяни, на бедни хора, които сѣ дали за своето дѣло 50—100—200 л., които сѣ внесли паритѣ си.

**Х. Христовъ** (с. д): Шантажъ вършите вие съ паритѣ на тия хора, нищо повече.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): И вие сега, г. г. народни представители, искате подъ булото на чл. 1 и чл. 16, въз основа на шантажи за произхода на средствата, да посегнете върху тѣзи стотинки, върху тѣзи кървави стотинки на работници и селяни! Въ това стремление, г-да, действително, се отива до голѣмо заслепление. Азъ мисля, че като се тръгне по този пътъ, щомъ борбата се води на такива начала, нѣма да остане здрава и читава нито кооперативна, нито друга стопанска организация на противници политически.

**Ц. Бръшляновъ** (д. сг): Щомъ доставя картченици.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): А бе Цоньо, ако тебе те питатъ, тѣй ще кажешъ. Азъ зная г. Бръшляновъ, че туй, което говорите вие сега, още въ времето на дружбашитѣ. Недѣлко Атанасовъ го каза. Г. Недѣлко Атанасовъ навремето заявяваше въ българския печатъ нѣколко пъти, че като министъръ на желѣзницитѣ билъ турялъ око да прави отъ Дома на комуниститѣ въ София Дирекция на желѣзницитѣ. Това е вѣрно, това го заявяваха тѣ.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): Плашеха ви, за да ви иматъ паржа.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Това правѣше Недѣлко Атанасовъ. И нѣщо повече. Стамболийски отиде дотамъ, че въ месецъ априлъ м. г. публикува единъ специаленъ законопроектъ противъ комуниститѣ, който протелеграфира въ цѣла България, за да каже, че на всички онѣзи, които се явятъ на месецъ априлъ да гласуватъ за комуниститѣ ...

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д): За да сплаши васъ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): ... ще имъ бждатъ отнети имотитѣ, за да се основатъ комуни и да се изпълни идеала на комуниститѣ, както се изразяваше Стамболийски. И въ английския печатъ се появиха подигравателни статии, какъ тѣй Стамболийски не е отишълъ тамъ, за да ги научи и тѣхъ.

**Д. Ньорчевъ** (н. л): Г. Сакаровъ! Казвате, че щѣли да дадатъ вашия „Народенъ домъ“ на широкитѣ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Г. г. народни представители! Азъ не мисля да говоря още много. Ако не бѣха ме прекъсвали, нѣмаше да говоря даже и толкозъ. За мене е важно да констатирамъ, че тукъ има две стремления. Едното е за прекратяване направо на всѣкаква дейностъ, политическа, професионална и обществена на комунистическото движение. Това е явно. Второто е — да се посегне на имоти, които сѣ на едно кооперативно сдружение, свързано въ съзнанието на властта съ дѣлата на самото комунистическо движение, и да бждатъ тѣ иззети чрезъ ликвидация. Чл. 16 говори туй. Разбирамъ отлично, защо нашитѣ противници правятъ това. Обаче, азъ чувствавахъ този дългъ, да ви кажа, г. г. народни представители, че въ случая се посѣга на обикновенитѣ стотинки на хора отъ трудящия се свѣтъ, отъ които хора се плашите.

**Г. Пенчевъ** (с. д): Какъ ще ги взематъ?

**Х. Христовъ** (с. д): Вашитѣ функционери редѣха кооперацията.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни)

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Нека се остави кооперацията да си върши своята работа, и ако тия или ония иматъ да взематъ нѣщо, могатъ да заявятъ.

Азъ четохъ акта на финансовата инспекция, приключенъ преди нѣколко дена, въ който се констатира тъкмо обратното на това, което тукъ се говори: констатира се образцовъ редъ, пълно спазване на законитѣ, нѣма нарушение на никои законъ, даже нѣма нарушение въ широкъ размѣръ и на обикновено нарушавания законъ за гербовия налогъ. Защото, г. г. народни представители, касе се за дейци, опитни счетоводители, опитни книговодци, опитни въ търговския животъ, които сѣ изпълнявали закони и правила тѣй, както рѣдко учреждения търговски и банкови изпълняватъ. Азъ мисля, че вмѣсто да се говори на аба, трѣбва да се види истинското положение. Но ако нѣма кой да го види или не ше да го види — тогава нищо не е странно. Явно е тогава, че се касе да се посегне на нѣщо, което предварително се смѣта ужъ за пакостно, въпросътъ е предрешенъ. Това е то. Азъ се надѣвахъ, при монитѣ освѣтления, да получа отъ масата на министритѣ отговоръ, че това не се отнася до кооперативнитѣ сдружения; ...

**Отъ сговориститѣ**: А-а-а!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): ... азъ се надѣвахъ да кажатъ тѣ, че партизанство нѣма да правятъ; азъ се надѣвахъ да кажатъ, че билъ търсилъ само истинскитѣ престѣпления. Обратното чувамъ тукъ: а-а-а, бе-е! Ясно е, прочее, г-да.

Добре, гонете, преследвайте, партизанствайте! Но знайте, че устоитѣ на които желаете да застане държавата, на които искате да се установи тя, вие сами ги подронвате. Вие сами ги подронвате, вие поемате тежка историческа отговорностъ, защото отнемате възможността за елементарна гражданска и политическа проява на маса граждани. Това едно. И второ, посѣгате на стотинкитѣ на дѣловѣтъ на хора, които желаятъ да си помогнатъ сами при това бедствено положение, които желаятъ да си помогнатъ сами въ борбата противъ скжпотията и спекулата, противъ които държавата не ги подпомага достатъчно.

Щомъ вървите по този пътъ, г-да, тогава не се чудете, ако усмирението на България не върви така, както е желателно да върви; тогава не се чудете, ако се увеличи недоволството у народнитѣ маси поради подобни посѣгания върху правата и свободитѣ и върху имотното състояние на експлоатиранитѣ работни маси. (Ржкоплекания отъ комуниститѣ)

**Д. Нейковъ** (с. д): На онѣзи, които сѣ убивали и създавали метежи и бунтове въ страната.

**А. Сталийски** (д. сг): По закона нищо не казахте.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Ти ще кажешъ.

**А. Сталийски** (д. сг): Нали сте нова трудова легална партия, кажете нѣщо противъ нелегалнитѣ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Крумъ Славовъ.

**К. Славовъ** (с. д.) (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Колкото г. Сакаровъ разглеждаше законопроекта съ голѣма страсть, толкова повече азъ ще се помъжа съ по-голѣмо спокойствие, съ по-голѣмо хладнокръвие да разгледамъ целитѣ, които настоящиятъ законопроектъ преследва, и доколко той ще ги постигне, или пъкъ да ги постигне. Смятамъ, че действително законопроектътъ е доста много важенъ и затова народното представителство ще трѣбва, когато го обсъжда, да се абстрахира отъ политическитѣ страсти, да пргледне съ разумъ и спокойствие и да види, дали действително събитията у насъ сж се развили и продължаватъ да се развиватъ така, што да се налага да се създаде единъ законъ, какъвто е настоящиятъ, който ще има и практически резултати, и то такъвъ, какъвто може-би е въ замисъла на самия авторъ на законопроекта. Ако при разглеждането на настоящия законопроектъ ние се впуснемъ въ дълги пререкания и проявимъ страсти, действително можемъ да попаднемъ въ голѣми грѣшки, които ще бждатъ отъ по-голѣмо или по-малко значение за близкото бъдеще.

Отъ мотивитѣ къмъ законопроекта би трѣбовало да изхождаме, когато ще разглеждаме принципа на законопроекта и по-сжщественитѣ постановления въ него, които уреждатъ пълната материя. Въ мотивитѣ къмъ законопроекта се казва: (Чете) „Събитията презъ м. септемврий т. г. посочиха недвусмислено необходимостта да се взематъ мѣрки противъ организации, групи и пр., които безъ огледъ на критическо положение на държавата бѣха поставили последната въ тежка опасностъ“. И като се казва по-нататъкъ, че настоящиятъ законопроектъ е въ пълна хармония съ чл. 83 отъ конституцията, въ последния заключителенъ пасажъ се казва: (Чете) „Съ внасянето на този законопроектъ правителството цели не само да защити държавата, да предупреди извършването на такива деяния, да накаже действителнитѣ виновници, които бѣха се решили да нарушатъ закона, но и да внесе истинско успокоение въ развълнуваната душа на мирното и трудолюбиво българско население“. Виждате отъ самитѣ мотиви, особено отъ последния пасажъ, че законопроектътъ гони тази главна цель: да внесе спокойствие и да нормализира общественитѣ и политически борби въ нашата страна, а пъкъ за цель, отмищението, преследването, разширението на антагонизма между отдѣлнитѣ партии, групи и слоеве въ нашето общество. Когато това е така, то безспорно е, че главниятъ принципъ въ законопроекта трѣбва да хармонизира съ мотивитѣ, които сж предизвикали създаването му. Този главенъ принципъ въ законопроекта безспорно е прокаранъ въ чл. 1. Преди да премина по-нататъкъ, ще ми позволите да прочета чл. 1. (Чете) „Забраняватъ се всѣкакви обществени, политически и стопански организации или групи, които за постигане на своитѣ цели проповѣдватъ или прибѣгватъ въ предѣлитѣ на царството къмъ престъпление, въоръжени акции, революция, насилия или терористически действия или учредяватъ свои нелегални поддѣления за постигане на горнитѣ цели“.

Първиятъ въпросъ, на който ще трѣбва да си отговоримъ, за да можемъ да опредѣлимъ нашето отношение като депутати къмъ настоящия законопроектъ и да създадемъ законъ, който ще има добри практически послѣдци, и съ който ще се издигне реномето, както на вносителитѣ, тъй сжшо и на самитѣ насъ, като парламентъ, безспорно е: има ли причини и основания да бжде внесенъ такъвъ единъ законопроектъ? Безъ да се впушамъ, съ нѣколко думи само ще искамъ да направя единъ прегледъ на причинитѣ. Въ тази Камапа се говой за преживѣнитѣ събития на 9 и следъ 9 юний. Датата 9 юний, за която доста много се говори и за която народното представителство и бихъ казалъ целия български народъ въ своето грамадно мнозинство има едно мнение, споредъ менъ, бѣше логическо послѣдствие на предшествоващия режимъ въ страната. Ако не бѣше 9 юний, може-би щѣше да бжде 9 юлий или 9 августъ — борбитѣ въ нашата страна бѣха сложени тъй, што неминуемо вървѣхме къмъ една такава дата. Следъ тази дата Комунистическата партия, която получи упрекъ отъ разширения изпълнителенъ комитетъ на третия интернационалъ въ Москва, че не е съумѣла да схване, че е пропуснала момента на 9 юний, за да се присѣдини съ своитѣ сили къмъ акцията на дружбашкиятъ съюзъ, да провали новата властъ следъ 9 юний и да рестаурира старото положение. Комунистическата партия стана причина да се създаде датата 22 септемврий. Когато говоримъ за акцията на Комунистическата партия на 22 септемврий, трѣбва да си зададемъ въпроса: дали тази акция

въ своята подготовка датира непосредствено следъ 9 юний или преди 9 юний, или е отъ по-отдавна. Ноторно е бихъ казалъ, че отъ 1919 г., следъ катастрофалната общоевропейска война, българската бивша тѣснашка, да се изрази, партия, преименувана впоследствие въ Комунистическа партия, възприе съвършено други методи на действие; отъ 1919 г. Комунистическата партия се реорганизира и въ своята организационна система се приспособи къмъ една дейностъ вече не за далечно бъдеще, но конкретно, непосредствено да се подготвяла къмъ нелегална акция — да вземе политическата властъ въ страната съ силата на превратъ, метежъ или въоръжено въстание. Това се проповѣдавше отъ 1919 г. до 22 септемврий, на която дата се изрази тази подготовка, тази агитация и тъй разбираме на Комунистическата партия, независимо отъ всичкитѣ онѣзи теоритични постановления, които тя безрезервно възприемаше отъ тезиситѣ на третия интернационалъ въ Москва...

**Д. Кьорчевъ** (н. л.): А Вие отричате ли социалната революция?

**К. Славовъ** (с. д.): Ще Ви отговоря на тоя въпросъ, ще дойда и до него. Въ чл. 1 се говори и за революция.

**П. Петковъ** (з.): Вие сжщо я признавате.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Социална революция не значи да вършимъ глупости въ България.

**Д. Кьорчевъ** (н. л.): И Вие сте привърженици на Хамбургския интернационалъ, който има тезиси за революция.

**К. Славовъ** (с. д.): Г. Кьорчевъ! Азъ ще Ви отговоря за социалната революция, но Вие нѣмате понятие отъ нея. Въ Вашата глава като последователъ на вашия шефъ Радославовъ, има само кърви, жестокости, произволи и тероръ.

**Нѣкой отъ комуниститѣ:** (Възразява нѣщо)

**Г. Чернооковъ** (с. д.): Нещастieto на нашата партия е, че е атакувана отъ двама ренегати: и този бѣше нашъ (Сочи Д. Кьорчева), и онзи бѣше нашъ. (Сочи д-ръ Н. Сакарова)

**К. Славовъ** (с. д.): Г. г. народни представители! Днесъ, когато се слага на обсъждане такъвъ единъ законопроектъ, преди ние да решимъ за себе си, като отдѣлни депутати като отдѣлни народни представители, по наше убеждение, по наша съвестъ, сме ли за или противъ тоя законопроектъ, трѣбва да си отговоримъ: дали този законопроектъ се създава, защото има едно вече проявено нелегално действие, една систематична агитация и организация отъ редица години за нелегални акции, или той се създава, защото има организации и хора, които изповѣдватъ идеи и убеждения за една коренна промѣна на днешния строй, безъ тѣ да се проявяватъ навънъ по единъ нелегаленъ пътъ? Отговорътъ е ясенъ. Днесъ Комунистическата партия не проповѣдва, въ едно неопредѣлено бъдеще време да се прибегне къмъ акции въоръжени и къмъ нелегална борба, а е преминала вече въ фазиса на нелегалнитѣ действия като едновременно пледира на базата на конституцията и на законността, да запази изключително само за себе си правото на събрания, на действие, на борба, а отрицава това право на своитѣ противници. Още въ 1919 г. комуниститѣ нападаха чуждитѣ събрания, отнимаша фактически свободата на своитѣ политически противници и искаха да запазятъ за себе си неограничена свобода.

**Г. Чернооковъ** (с. д.): Питай г. Сакаровъ. Той яде пердахъ отъ комуниститѣ. Тѣ му превземаха събранията.

**К. Славовъ** (с. д.): Презъ туй време г. Сакаровъ водѣше най-ожесточена борба противъ принципитѣ на комуниститѣ, а днесъ пригазва за свобода. При това положение, предъ насъ се явява този законопроектъ. Независимо отъ това дали ние бихме го възприели изцѣло или частично, въ известни пунктове, върху едно ние трѣбва да се установимъ и се установяваме: законопроектътъ, лошъ или добъръ, докожда да отговори на една напѣшна нужда на нашата страна. (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ) Не може по-нататъкъ да се остави отдѣлна група, отдѣлна организация, отдѣлна партия, чрезъ оръжия въ ръка чрезъ подготовка на нелегални действия, бруталности, тероръ, насилия, да води борба, безразлично каква цель преследва. Не

е важно дали азъ преследвамъ целта да преобразувамъ днешното общество, или пъкъ да изнудя отдѣлно лице, помъ като си служи съ средства, които отнематъ свободата на противната личностъ отъ една страна и отъ друга страна, внасятъ пертурбация, разстройство и създаватъ гражданска война въ страната. Такава борба не може да бъде толерирана и не може да се позволи по-нататъкъ (Ржкоплѣския отъ социалдемократитѣ), защото застрашава изгнѣло и работнитѣ маси и противната тѣмъ страна, и отдѣлнитѣ слоеве, и отдѣлнитѣ класи, и отдѣлнитѣ политически партии; отнема имъ съ възможността по единъ легаленъ, нормаленъ пътъ да водятъ своитѣ борби и развитието на обществото да върви по своя естественъ пътъ. Та законпроектътъ отговаря на фактическото положение, а не е продуктъ на предполагаема опасностъ въ по-близко или по-далечно бъдеще. Нѣщо повече. Характерно е, че г. Сакаровъ, като представителъ днесъ на Комунистическата партия, . . .

**Отъ сговориститѣ:** На трудовата партия.

**К. Славовъ** (с. д.): . . . въ първата си речъ — когато се подложи тукъ на критика и анализъ акцията на комуниститѣ — изгнѣе да защити тезата, че Комунистическата партия на 22 септември е била въ отбрана, че тя е била нападната, тя е била предизвикана, и каза: „За съжаление, намѣриха се отдѣлни единици ръководители, които се уловиха на тази провокаторска вѣдница. Но общата Комунистическа партия, като партия, въ лицето на своитѣ главни водачи и болшинството отъ своитѣ ръководители, че предприе такава нелегална акция, въоръжено въстание и съ оръжие въ ржка да иска да провали властѣта и да вземе политическата властъ“. Е добре, докато въ тази си речъ преди нѣколко дни той деятелъ, представителъ на Комунистическата партия, ви казва, че на 22 септември Комунистическата партия бѣше провокирана и въ отбрана, а не въ акция, залю — трѣбва да си постави въпроса — впоследствие г. Сакаровъ излиза веднага и казва: „Ние представляваме вече една парламентарна група на трудовата партия“, и веднага депозира едно заявление, че той е вече представителъ на трудовата партия.

**Д-ръ П. Джидровъ** (с. д.): Че нѣма нищо общо съ Комунистическата партия.

**К. Славовъ** (с. д.): Ако у комуниститѣ действително има пречуване въ разбиранията и ако има една, както се изразява г. Сакаровъ преценка на ценноститѣ въ комунистическото движение.

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Много пътѣ с преценявано.

**К. Славовъ** (с. д.): . . . въ първата си речъ още той трѣбваше ясно и открито да каже: „Да, поука черпимъ отъ миналото. Нашитѣ методи на действие за постигане нашитѣ цели, преобразуване на днешното буржоазно общество въ социалистическо или комунистическо, виждаме, че съ неудачи, животътъ ни корегира, ние въ тактическо отношение сме грѣшили корегираме нашата тактика“. Още въ първата си речъ той трѣбваше да говори за ревизия на тактиката на Комунистическата партия. Но това той не говорѣше, ами тѣкмо обратното. Той се помъчи по косвенъ начинъ да защити методитѣ на действие на комунистическата партия и по-после, когато се яви вече да говори отъ името на трудовата партия. Значи нѣма ферментация въ съзнанието на комунистическитѣ водачи, която да ги доведе до една корекция, до една ревизия на тѣхната тактика, а има друго: опитъ отъ страна на Сакаровъ въ първата речъ да защити комунизма съ неговитѣ методи и връзки съ третия интернационалъ. Не се удаде този опитъ — дири се начинъ да се промъкне комунистическата организация въ сѣщия съставъ съ сѣщата идеологи, съ сѣщитѣ методи на действие. Вие, г. Сакаровъ, нѣмате трансформация и модифициране на партията ви и корегирате на тактиката ѝ, но вие искате едно: дириете идката да я поставите въ една черупка, която ще може да мине при този законъ.

**Т. Страшимировъ** (к): Само съ честъ защитавамъ пролетариата въ България и никога нѣма да продамъ нищо честѣта на пролетариата, нищо своята собствена честъ.

**Д. Нейковъ** (с. д.): (Къмъ Т. Страшимировъ) Вие убихте българския народъ, вие сте убийци, вие нѣмате право да говорите за българския народъ.

**Т. Страшимировъ** (к): Вие, които се продадохте . . . (Скарване между Д. Нейковъ и Т. Страшимировъ)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** (Силно звѣни)

**Н. Славовъ** (с. д.): Вие, г. Страшимировъ, нѣмате моралното право да казвате това. Вие, които продадохте и собствената си честъ, и човѣшкото си достойнство, нѣмате право да говорите така въ Парламента.

**Д. Нейковъ** (с. д.): Три години ви предупреждавахме, че водите българския народъ на заколенне; три години ви казвахме, че сте престѣпници и ще докарате събитията отъ септември, но вие не разбрахте и си счупихте главитѣ. Сега искате съ шарлатани и шемекерии да вървите изъ сѣщия пътъ, но не ще ви се удаде. Маската ви е смъкната. Вие сте такива, каквито сте били преди 22 септември.

(Пререкания между Х. Христовъ и Т. Страшимировъ)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** (Звѣни) Моля ви се, г-да!

**Т. Страшимировъ** (к): Азъ трѣбва да констатирамъ че вие сте за задушване волята на пролетариата.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Моля г. г. квесторитѣ

**Т. Страшимировъ** (к): Вие сте съ каква радостъ Ви поглеждатъ. (Сочи дѣсницата)

**К. Славовъ** (с. д.): Вие правите опитъ да тероризирате. Нѣмате моралното право, продажници! Азъ ще ви докажа, че сте продажници на българския народъ.

**Т. Страшимировъ** (к): Съ 30 души струвате и 30 сребърника и 130 сребърника.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** (Силно звѣни) Г. Страшимировъ! Ще приложатъ правилника.

**Т. Страшимировъ** (к): Вие се продадохте за 30 сребърника.

**Д. Нейковъ** (с. д.): Демаскирайте се. Вчера бѣхте комунисти, днесъ трудоваци, утре царвулановци. Ще ви демаскираме, че нѣмате куража на убеждението.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Моля ви се, г-да.

**Н. Тарашмановъ** (к): (Възразява нѣщо)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Г. Страшимировъ! Имайте предъ видъ, че ако се повтори тази сцена, ще бѣда принуденъ да приложатъ правилника. Г. Страшимировъ, къмъ Васъ се обръщамъ: ще приложатъ правилника, ко втори пътъ предизвикате такава сцена. Смушавате другитѣ господа, които съ около Васъ?

**Т. Страшимировъ** (к): Г. председателю! Азъ съмъ мълчалъ презъ всичкитѣ други заседания, но наистъ съ ни провокирали и пресичали по сѣщия начинъ.

**К. Славовъ** (с. д.): Г. г. народни представители! Следователно, както въ близкото минало, тѣй и сега комуниститѣ съ за борбата съ оръжие, съ тероръ, съ насилие, съ въоръжени въстания, макаръ и не въ онази форма, въ каквато се проявиха тѣ около събитията на 22 септември. Има всичкитѣ признания, че ако българското общество предостави изключително на добрата воля на комуниститѣ да се откажатъ чрезъ въоръжени въстания да постигнатъ своитѣ цели, ние можемъ да имаме изненади, по-малки или по-големи, и въ близкото бъдеще. Тогава самъ по себе си следва отговорътъ: ако въ миналото и въ настоящето има известни организации, които чрезъ въоръжени въстания, тероръ и насилие преследватъ своитѣ цели, то налага се да се създаде единъ законъ, който въ по-близко или по-далечно бъдеще да парира възможността за нелегални акции отъ тия организации, които и да бѣдатъ тѣ. Другъ е въпросътъ какъвъ трѣбва да бѣде този законъ. Г. Сакаровъ лансира мисълта, че ние сме авторитѣ, влѣкновителитѣ на този законпроектъ, че ние искаме съ него



да посегнемъ на тѣхната кооперация „Освобождение“. Той каза: „Вие и върху нея даже посѣгате; вие ще я разнебитите и ще стнемете стотинките на редица бедни хора, работници, сѣдѣни и малоимотни“. Той ни представи една статистика за милионитѣ на кооперация „Освобождение“ и каза, че ако посегне държавата върху тѣхъ чрезъ този законопроектъ, ще отнеме залъка на много бедни хора. За нещастие, ние сме били пророци въ миналото, въ смисълъ на предвиждане по отношение на тѣхнитѣ действия и методи въ политическитѣ борби. Днесъ ние искаме да констатираме пороцитѣ отъ този начинъ на действие, който възприе Комунистическата партия. Сочите пѣколко милиона дѣловъ капиталъ, пѣколко милиона фондъ, влогове за около 12 милиона. Добре, ние като народни представители, безъ да вземаме позиция по този въпросъ, питаме ви едно: когато вие идете да лансирате мисълта, че този законопроектъ е внушенъ отъ насъ на правителството, защо вие не отговорите — а вие трѣбва да отговорите и онѣзи, които се влчатъ и следватъ вашия пътъ трѣбва да го разбератъ — защо вие не отговорите на въпроса: всичкиѣ ваши влогове, заедно съ дѣловия капиталъ даже, дали сѣ достатъчни да се построи въ 1921 г. започнатия тогава „Народенъ домъ“? Всички тѣзи средства, които имате вие събрани отъ работници и малоимотни въ форма на дѣловъ капиталъ, въ форма на влоговъ капиталъ и въ форма на помощи, каквито вие хранихате надъ 500 хиляди лева, споредъ отчета ви, всичкиѣ тѣзи средства едва ли сѣ достатъчни, за да се построи тази сграда. А като изразходвате всичкиѣ си средства, за да постройте това здание, вие ще останете безъ стотинка.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Бошъ лафъ.

**Н. Славовъ (с. д):** И отъ тамъ самъ по себе си следва отговорътъ, че е вѣрно, какво този домъ не е построенъ изключително — тая концесия бихме могли да ви направимъ — отъ стотинките на работническитѣ маси, които вие събрахте отъ тѣхъ, а и съ помощъ отъ Москва.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Пакъ лъжешъ.

**Н. Славовъ (с. д):** Но има още друго нѣщо. За онѣзи суми, които получавате отъ вънъ, азъ нѣма да говоря, обаче тѣзи, които получавате отъ вътре, сѣ по-големъ и тѣ трѣбва да тежатъ на вашата съвестъ днесъ. Вие вземахте стотинките на тѣзи работници, малоимотни и дребни сѣществувания въ България подъ формата на дѣловъ и влоговъ капиталъ въ размѣръ на пѣколко милиона лева, като ги използваше за чисто партийни борби, за поддръжка на функционеръ, които получаваха отъ 1920 г. по 7, 8, 15 хиляди лева мѣсечно, както Коларовъ; използваше ги за политическитѣ цели, за акциитѣ, за дейността на една политическа организация. Функционеритѣ и въ партията, и въ кооперацията, и въ клоновѣтѣ и въ цѣла България не даваха отчетъ, тамъ не се знаеше какво става, тѣ изпрашаха своитѣ отчети само въ централата горъ. По този начинъ вие изживяхте тѣзи средства за една борба, продиктувана на нѣкон отъ вашитѣ ръководители отъ третия Московски интернационалъ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** И това не било насѣскване.

**Н. Славовъ (с. д):** Истина е.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Това е лъжа.

**Д. Нейковъ (с. д):** Лъжата е вашъ монополъ.

**Н. Славовъ (с. д):** Днесъ вие оплаквате стотинките на тѣзи бедни маси и питате дали тѣ ще се конфискуватъ, дали държавата ще турне ръка върху тѣхъ или не. Азъ ще отговоря на този въпросъ, по фактътъ е единъ: че днесъ вие сте поставени въ положение, като изживихте средствата на тѣзи нещастници, да плачете за тѣхнитѣ средства. Та не у насъ е вината, не у другъ, по вината е у васъ, защото вмѣсто да употребите тѣзи средства за целта, за която сѣ били събрани, вие ги употребихте за партийната си кауза, продиктувана отъ Москва. Туй е положението.

Сега, почитасмо събрание, трѣбва да се вгледаме въ следното: тѣй разбирамо положението днесъ, и отъ такъвъ, обективно сѣществующи причини, продиктуванъ

единъ такъвъ законопроектъ, отговаря ли той действително на нуждитѣ на момента или не отговаря? Азъ мисля, че нѣма да има народенъ представителъ, който да се притивопостави по начало противъ единъ законопроектъ, който ще цели да ограбчи, да парира и да направи невъзможна нелегалната борба, една борба съ оружие, съ насилие, съ тероръ, безразлично каква целъ преследва.

**Нѣкой отъ социалъ-демонстратитѣ:** И Сакаровъ е съгласенъ съ тая работа.

**Н. Славовъ (с. д):** Дали е Комунистическата партия, дали е Социалистическата партия, дали е Демократическиятъ съговоръ или с нѣкоя друга организация нелегална, тайна, конспиративна и пр. — това, казвамъ, е безразлично; има ли тя въ своята основъ и въ своето проявление действия нелегални, противъ закона, съ оружие, чрезъ тероръ — тази организация трѣбва да бѣде респектирана и да ѝ се отнеме възможността да създава анархия въ страната и да нарушава нормалното политическо развитие на нашата страна.

**Д. Кьорчевъ (н. л):** И чрезъ клеветата. Най-големото зло за България създава клеветата.

**П. Петковъ (з):** (Възразява нѣщо)

**А. Сталийски (д. сг):** И ти ли се считаешъ за наклеветенъ, бе Петковъ?

(Пререкание между П. Петковъ и Н. Комиловъ)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** (Звъни) Моля г да!

**Н. Славовъ (с. д):** Чл. 1 казва изрично: (Чете) „Забраняватъ се всѣкакви обществени, политически и стопански организации или групи, които за постигането на своитѣ цели, проповѣдватъ или прибѣгватъ въ предѣлитѣ на царството къмъ престѣпление, въоръжени акции, революция, насилие или терористически действия, или учредяватъ свои нелегални поддѣления за постигане на горнитѣ цели“ — положение достатъчно ясно, което би станало още по-ясно съ една по-правилна редакция и съ едно изяснение, което азъ съмъ длъженъ да направя. Въ тоя членъ между „въоръжени акции“, „насилие или терористически действия“ е вмѣннатъ изразъ „революция“, който даде поводъ на г. Кьорчевъ да ме анострофира и пита: сте ли за революцията или не сте? Отговарямъ: да; ние, като социалдемократи, сме за революцията. И ние отдавна споримъ — споримъ съ българскитѣ комунисти и тѣсни социалисти — но въ доктрината, бихъ казалъ, въ социализма, спорътъ почти нѣма, какво е революция. Както предшествувашата феодална поземелна аристокрация бѣ замѣстена по единъ естественъ пътъ отъ днескашното капиталистическо общество, така и преобразуването на днешното общество въ друго, на по-други начала въ икономиката на живота и на стопанскитѣ отношения на хората — това е революция. Революция не значи да уловишъ пушка, оружие, или пъкъ брадва и да лѣнешъ само кърви по улицитѣ. (Ръкоплескания отъ социалдемократитѣ) Това не е революция, това е въоръжено въстание, бунтъ, метежъ, проливане на братска кръвъ и безцелни жертви.

**Д. Кьорчевъ (н. л):** А какво значи еволюция?

**Н. Славовъ (с. д):** И въ този смисълъ длъженъ съмъ да подчертая изразъ „революция“, за да не се експлоатира съ него. Отъ друга страна, когато ние създаваме единъ законъ, безспорно е, че ние нѣма да се принижимъ до поиятията и схващанията на самата маса долу при редактирането на закона, а ще дадемъ на редакцията на закона, който ще mine презъ едно Народно събрание, форма такава, която е подходяща на общата наша култура, подходяща на терминологията на икономическата наука, или, ако е въпросъ за специалностъ — на самата правна терминология. Затуй казвамъ, за да не бѣде експлоатирано това положение, за да не бѣдемъ разбрани погрѣшно, изразътъ „революция“ безспорно трѣбва да бѣде заличенъ въ чл. 1, та да имаме напълно изразено нѣщо, което не търпи тълкувание, разбирателство, такова или онакова, ксето нѣма да даде възможностъ да се проявятъ желанията на известни кръгове правителствени, било настоящи или утрешни и т. н. Защото когато ние създаваме единъ

законъ, предположението е, че ние не създаваме законъ само за момента, за днесъ, но създаваме единъ законъ, който ще има своето практическо приложение въ повече или по-малко продължително време. Този дефектъ, следователно, въ принципа, който е изразенъ въ чл. 1 на настоящия законопроектъ, ще трѣбва да бѣде премахнатъ. И въ такъвъ случай законопроектътъ ще отговаря напълно на онова фактическо положение, което имаме въ страната по поводъ на нелегалната борба и на въоръженитѣ въстания въ България.

Другитѣ членове, като започнете отъ чл. 2 до чл. 18, предвиждатъ случаитѣ, които сами по себе си изхождатъ отъ принципа на чл. 1. Обаче, ако внимателно по-внимателно и ако искаме да създадемъ единъ законъ такъвъ, какъвто азъ схващамъ отъ чл. 1, ние ще се натъкнемъ на редица постановления въ настоящия законопроектъ, които въ по-голяма или по-малка степенъ идватъ нѣкакъ като-че-ли въ разрѣзъ съ чл. 1. Ще трѣбва да претърпятъ съществени промѣни нѣколко членове отъ настоящия законопроектъ, за да се хармонизиратъ съ чл. 1.

На първо мѣсто ще видите, че въ всички членове се говори за „цели“, когато чл. 1 не говори за „цели“, а говори за „средства“. Значи въ всички членове отъ чл. 2 надолу, за да бѣдатъ хармонизирани, трѣбва да се каже, вмѣсто „целитѣ предвидени въ чл. 1“, „средствата, предвидени въ чл. 1“.

**Д. Кьорчевъ** (н. л.): Едновременно и „цели“ и „средства“.

**Н. Николовъ** (д. ср.): Въ чл. 1 да се постави „и цели“.

**Н. Славовъ** (с. д.): По-нататъкъ, второ положение, което не е случайно, бихъ казалъ азъ, нито пъкъ е отъ дребно естество. Имате въ нѣколко членове предвидено смъртно наказание. Г. г. народни представители! Ако въ доктрината има споръ дали за обыкновенитѣ, за вулгарнитѣ престѣпления, за убийство, да съществува въ наказателнитѣ кодекси смъртното наказание или трѣбва да се изхвърли, толкова повече за политическитѣ престѣпления, каквито и да сѫ тѣ, не може да се предвижда смъртно наказание; непременно трѣбва да се замѣни смъртното наказание съ друго.

**Д. Кьорчевъ** (н. л.): Едно време за царъ Фердинанда го искаше.

**Д-ръ В. Руменовъ** (д. ср.): То е по изключение.

**Н. Славовъ** (с. д.): При второто четене на законопроекта трѣбва да се предвиди 5, 10—15 години или доживотелъ затворъ, но по принципъ смъртното наказание трѣбва да бѣде изхвърлено. Едновременно съ това ще трѣбва да известна степенъ поне, ако не напълно, системата на тия наказания, които се предвиждатъ въ известни членове, ако останатъ, да се хармонизиратъ съ системата на тия наказания, които се предвиждатъ въ наказателния законъ. Да нѣма едно такова предвиждане на наказания: затворъ до 15 години, при което положение ще имате отъ 1 до 15 или отъ 10 до 15 години затворъ, и ще се яви едно съмнение, едно колебание въ съдиитѣ, когато прилагатъ този законъ въ бѣда, кое да въприематъ: отъ 1 до 15 години ли, или отъ 10 до 15 години.

Второ едно положение, което е общо за всичкитѣ членове. Дълженъ съмъ да подчертая, че въ този законопроектъ значително, почти напълно — доколку това е въ кръга на възможното за единъ законодател — се дава гаранция за обективното му приложение, тъй като не се оставя неговото приложение въ рѣцетѣ на администрацията, а се предава въ рѣцетѣ на съдебната властъ. Трѣбва да се запази въ този законопроектъ принципътъ: всички дѣла се завеждатъ по искането на прокурора предъ окръжния съдъ, а за разтурянето на организации и партии — отъ министъра на правосъдието предъ углавното отделение на Касационния съдъ.

Но има и други постановления, които въ себе си обгръщатъ престѣпни състави, както се казва, които сѫ предвидени въ общия наказателенъ законъ, но за които сѫ предвидени по-голямъ наказания въ наказателния законъ. Въ чл. чл. 7 и 8 отъ законопроекта се предвижда наказание затворъ до 15 години и глоба отъ 20.000 до 500.000 л. за престѣпни деяния, които фигуриратъ въ наказателния законъ и не би трѣбвало да фигуриратъ въ настоящия законопроектъ. Текстуално, бихъ казалъ, тия

престѣпни деяния, които се предвиждатъ въ тия два члена, има ги и въ наказателния законъ, даже наказанието тамъ е по-големо, и ако тѣ останатъ да фигуриратъ въ настоящия законопроектъ, безспорно на практика ще се яви споръ: кой наказателенъ законъ да се приложи, специалниятъ ли, или пъкъ общиятъ наказателенъ законъ; и следъ туй: отмѣненъ ли е общиятъ наказателенъ законъ въ този пунктъ, въ тая правна норма или не е? Това казвамъ отъ чисто практическа и юридическа точка зрение.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, ние трѣбва да бѣдемъ внимателни като Парламентъ: когато предвиждаме общото принципно положение, че забраняваме съществуването на организации, групи и партии, които действуватъ нелегално и съ оружје въ ръка, да не отиваме пъкъ до крайности, отъ които да могатъ заинтересовани срѣди, наши и чужди, да виждатъ въ този законопроектъ единъ стремежъ за политическо преследване, за преследване на наши политически противници. Ние предвиждаме въ този законопроектъ изключителни наказателни постановления, при наличността на такива въ общия наказателенъ законъ, и съ това се предава на този законопроектъ характеръ на изключителенъ и твърде много жестокъ законопроектъ — положение, което нито е нужно, нито е, бихъ казалъ, разумно, нито ще има нѣкакъвъ особенъ практически резултатъ, а по-добре ще бѣде и по-добъръ резултатъ ще има, когато имате принципното положение въ чл. 1 и необходимитѣ още 3—4 постановления въ този законопроектъ, останалитѣ положения, които ги има въ общия наказателенъ законъ, да бѣдатъ изхвърлени. Бихъ ви посочилъ конкретно чл. чл. 380, 381, 391, 394 и 395 отъ наказателния законъ. Ще ми позволите да процитирамъ за яснота нѣкои отъ тѣхъ. Безспорно, на г. г. народнитѣ представители юристи и адвокати тѣ сѫ известни — ще ги прочета за неориентирани.

(Чете) „Чл. 399. Наказва се съ затворъ отъ единъ месецъ до една година и съ глоба отъ 100—1.000 л. всѣки, който държи въ себе си, въ къщата си, или на друго мѣсто каквото и да било количество взривно вещество. Освенъ горното наказание, всичкитѣ намѣрени у виновния взривни вещества се конфискуватъ за въ полза на държавната хазна.“

„Чл. 395. Когато двама или повече души се съгласятъ да извършатъ едно престѣпление посредствомъ взривни вещества, то ако е имало приготвяне или начало на изпълнение, макаръ и да не е било изпълнено самото деяние, съгласившитѣ се наказватъ съ строгъ тѣмниченъ затворъ отъ 5—15 години.“

„Чл. 394. Когато е извършено престѣпление съ помощта на взривни вещества, то този, който е фабрикувалъ това вещество, доставилъ или го е продалъ на дейците, като е зналъ, че за тая именно целъ ще се употребятъ, се наказва като съучастникъ на престѣпното деяние.“

Виждате, следователно, че въ общия наказателенъ законъ има онѣзи постановления, които се предвиждатъ въ законопроекта.

**В. Молловъ** (д. ср.): Има, безспорно, но тѣ сѫ други.

**Н. Славовъ** (с. д.): Въ такъвъ случай свършено излишни се явяватъ тѣзи постановления въ този специаленъ законъ.

**В. Молловъ** (д. ср.): Тамъ се говори за взривни вещества, а тукъ — за общепасни престѣпления. То е друго.

**Н. Славовъ** (с. д.): И тукъ се предвиждатъ, г. Молловъ.

**В. Молловъ** (д. ср.): Не.

**Н. Славовъ** (с. д.): Тѣзи постановления, казвамъ, се явяватъ свършено излишни. Отъ друга страна съ тѣхъ се хвърля една сѣнка върху общия принципъ, който се прокарва въ чл. 1.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ**: Г. Славовъ! 10 минути Ви оставатъ. Свършете.

**Н. Славовъ** (с. д.): Ще имамъ предъ видъ това, и ще свърша. — Всѣки единъ отъ насъ като се абстрахира отъ политическитѣ страсти, като погледне обективно и се запита самъ, основателно ли е, оправдано ли е отъ практическа гледна точка днесъ у насъ да се създаде единъ законъ, който да парира действително на разни нелегални организации, които независимо отъ това какво преслед-

вът тѣ, си служатъ съ оръжие, тероръ, насилие, метежи; вторжени въстания и се поставятъ вънъ отъ законитѣ — ще си отговори, че е разумно, належащо. И отъ мое име и отъ името на нашата парламентарна група заявявамъ: приемаме законопроекта, при положение, че трѣбва да се хармонизиратъ и останалитѣ му членове, съ принципа, прокаранъ въ чл. 1, за да не се експлоатира и да се не схваща, че се създава единъ изключителенъ законъ, специално за преследване на известна политическа партия, а се даватъ преимущества, привилегии на всички останали.

За да подкрѣпя моята мисль, ще ви посоча само единъ примѣръ. Въ чл. 5 отъ законопроекта е казано: (Чете) „Който устно, писмено или чрезъ печатни, художествени и други произведения оправдава създаването на подобни организации, групи или тѣхни модѣления, или възхвалява действия“ и т. н. Въ чл. 12 се казва: (Чете) „Забранява се внасянето въ България на всякакви печатни, литографирани, ръкописни, художествени и други произведения, които проповѣдватъ, оправдаватъ, възхваляватъ организации, групи“ и т. н. Е, почитаеми, г. г. народни представители, тѣй редактирани тия два члена въ този законопроектъ — съ думитѣ „оправдава“, „възхвалява“ — вие можете ли да бъдете абсолютно сигурни, че тѣ ще бъдатъ приложени на практика отъ хора, които ще могатъ да се абстрахиратъ съвършено отъ партизанскитѣ страсти въ настоящия или утрешния день, въ годината, две-три-петъ? Отъ друга страна ако вие можете да бъдете сигурни, че ще имате утре, други день, следъ година, следъ две, следъ три, следъ петъ, следъ десетъ, една все повече и повече разширяваща се демокрация, една власть, която всѣкидневно да става все повече и повече демократична и да се приближава къмъ пълното народовластие, тогава можемъ да кажемъ, че не е опасно съществуването на тия два члена въ тази имъ форма, въ тази имъ редакция. Но съществуватъ ли тѣ въ тая форма — не искамъ да виждамъ настоящето правителство — тѣ даватъ възможностъ на една недоброизвестна власть да използва тия положения и да преследва своитѣ политически противници, даже и за едно обикновено съчинение, въ което може да се прави анализъ на едно събитие, което въ основата си има нелегални действия, въ което съчинение се обясняватъ причинитѣ на такова едно събитие. Това съчинение, което нѣма никакъвъ политически характеръ, но е единъ чисто наученъ трактатъ, който обяснява и анализира общественитѣ, политическитѣ и икономическитѣ причини, които сж създали единъ фактъ, едно явление въ живота на една нация, ще се таксува като едно съчинение, като една брошура, която одобрява известни действия или възхвалява организации, които действуватъ нелегално. Това положение, безспорно, не трѣбва да съществува въ чл. 2 и въ последующитѣ надолу членове, именно въ чл. чл. 5 и 12. Може-би отъ недостатъчно добрата редакция на тия постановления тукъ вече прозира, проличава, паралелно съ принципа въ чл. 1, другъ принципъ. И лично заради мене, бихъ казалъ че азъ се опасавамъ въ този случай, при тая форма и особено при текстоветѣ на чл. чл. 5 и 12, че една власть може да злоупотребява и съ съвестта, и съ убежденията, и съ мисльта на отдѣлната личностъ. Тъкмо отъ това трѣбва да се пазимъ ние, българското Народно събрание. Ние, почитаеми г. г. народни представители, трѣбва да имаме предъ видъ, че сме си български, че си имаме наша, българска култура. Нашиятъ политически нрави ние не трѣбва да ги забравяме. И когато създаваме такъвъ единъ законъ, ние трѣбва да бъдемъ по-осторожни, за да не ни даде не она резултатъ, който се цели, а тъкмо обратния, противния резултатъ.

Затуй въ заключение, отъ името на нашата парламентарна група казвамъ: при предположението, че положениата въ чл. 2 и последующитѣ ще се хармонизиратъ съ принципа, както азъ го обяснихъ и както ние го разбираме — и тѣй асжъ той се рисува въ нашето съзнание, когато прочетохме този законопроектъ, и тѣй намираме неговото оправдание, въз основа на обективно съществуващи днесъ и вчера причини за нелегални действия, съ оръжие въ ръка — ние по начало ще гласуваме и приемемъ такъвъ единъ законопроектъ, който ще парира всички нелегални организации, каквито ще и да бъдатъ тѣ, каквито щатъ цели да преследватъ, щомъ стоятъ на базата на нелегалността, на оръжието въ ръка, на терора, на метежа и на въоръженитѣ въстания. Отъ този принципъ ще следватъ нѣколко постановления, които трѣбва да се уредятъ, именно: че приложението на закона се предава въ

ръцетѣ на съдебната власть, както е казано тукъ, като съмъ длъженъ да добавя още едно съображение — че когато единъ законъ има практически резултати, когато ще получи своето практическо приложение, тогавъ е той законъ; за идеи, за отвлечени принципи Народното събрание не може да създава закони. Това ще бъде безумие, ако го направимъ.

Свършвамъ съ този въпросъ. Тѣй разбирамъ азъ този законопроектъ въ неговия принципъ. Но тукъ, понеже удачно запитва единъ отъ тѣзи, които мислятъ, че и тѣхъ закача законопроектътъ, откривамъ една скоба. Г. Сакаровъ го чувствува и се опасява: „Този законопроектъ е насоченъ главно спрѣмо насъ, специално противъ Комунистическата партия“. Не, казваме ние, той не преследва само васъ; той преследва и васъ, и насъ, и всички — както и тѣхъ (Сочи сговориститѣ) — които ще застанатъ на база нелегална, съ оръжие въ ръка, и които ще представляватъ изцѣло единъ контингентъ отъ ръководители и организации, които биха действували нелегално, независимо каква фирма днесъ може да си поставятъ, защото инстинктътъ за самосъхранение, безспорно, дава основание на властѣта и на насъ да се защищаваме. Сжщиятъ принципъ и въ лагеритѣ на ония организации, които сж стояли на базата, на нелегалното действие и съ оръжие въ ръка гонятъ една или друга целъ, ги застава да дирятъ формитѣ, въ които ще могатъ да се провратъ и да останатъ незабегнати отъ какъвто и да било законъ; следователно да могатъ, ако не открито, както бѣше до днесъ, то подлобно да продължаватъ сжщата дейностъ, за да дебатъ удобния моментъ, въ който, ако се успѣе, не само щастие на работнитѣ маси нѣма да донесатъ, но тѣ ще париратъ възможността за нормалнитѣ политически борби у насъ, а може да погребатъ изцѣло и самата страна. Та, казвамъ, нека този законопроектъ въ чл. 1 и последующитѣ се редактира така, че когато ние гласуваме за него, да не гласуваме единъ законопроектъ, който ще бъде една мъртва буква, но да бъде единъ законъ, който ще се приложи спрѣмо всички организации, безразлично дали тѣ сж на комуниститѣ, на социалиститѣ, на Демократическия сговоръ, дали тѣ сж фашистки организации или каквито и да бъдатъ. Служишъ ли си съ нелегални средства, съ тероръ, подпадатъ подъ ударитѣ на закона. Дочера си действувалъ така; си ли и днесъ съ сжщата идеология, съ сжщото разбирателство, подпадатъ подъ закона, независимо дали си обърналъ другата страна на фирмата, защото важното е дали си се промѣнилъ по същество въ действията си. Ако тѣй-се хармонизира положението на чл. 1 съ последующитѣ членове, безспорно е, че тогава ще имаме единъ законопроектъ, който ще има *raison d'être*, право на съществуване, който ще получи практическо приложение и ще даде възможностъ действително у насъ да тргнемъ по пътя на нормалното политическо развитие и да гарантираме бъдещето и на работническата класа, и на цѣлата страна. (Ръкоплѣскания отъ социалдемократитѣ и нѣкои отъ сговориститѣ)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Г. г. народни представители! Понеже частъ е 8, председателството предлага да продължимъ заседанието, докато свършимъ съ тази точка отъ дневния редъ.

**Обаждатъ се:** 0-0-0!

**Отъ сговориститѣ:** Колко души има записани?

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Освенъ г. Статевъ, нѣма другъ записанъ. Следъ него ще говори г. министърътъ.

**Д. Нейковъ (с. д.):** Може да се запишатъ 6—7 души отъ после.

**В. Молловъ (д. ср.):** Щомъ ще говорятъ, да се запишатъ.

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Да се гласува.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се продължи заседанието до свършване на тази точка отъ дневния редъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема. Има думата народниятъ представителъ г. Христо Статевъ.

**Х. Статевъ** (н. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Няма съмнение, че законопроектът, който разглеждаме въ настоящия моментъ, е отъ твърде голямо значение за вътрешното спокойствие на утрешния день. Въ мотивитъ, които придружаватъ настоящия законъ за защита на държавата, е отбелязано съ една голяма категоричност, неподлежаща на никакво съмнение, че този законопроектъ е продиктуванъ отъ събитията, които се развиваха около 9 юний и тия, които се развиваха презъ м. септември. Г. Сакаровъ намъри, че правителството, респективно властта, като че ли иска да прикрие тия намърения; тъкмо въ самото начало на мотивитъ тѣ се подчертаватъ. И отъ тамъ, г. г. народни представители, следва да видимъ, дали събитията отъ 9 юний и тия презъ м. септември отбелязваха въ нашия общественъ и политически животъ следи, създадоха едни положения, които действително налагатъ мъркитъ, които се предвиждатъ въ настоящия законопроектъ. Откакто почна да заседава Камарата, ние имаме декларациитъ на Земледѣлския съюзъ въ лицето на неговитъ представители тукъ, също и декларациитъ на лицата, изходящи отъ бившата Комунистическа партия. Тѣзи декларации не могатъ, г. г. народни представители, да не се приематъ въ оня имъ видъ, въ който тѣ се направиха, предъ васъ. И азъ съмъ наклоненъ да вървамъ и въ себе си съмъ дълбоко убеденъ, че тѣзи хора тукъ правятъ сърдечно и искрено тия декларации. Но, както справедливо се отбелязва едно съмнение чрезъ апострофитъ, които имъ се направиха, както справедливо трѣбва да бъде въ съмнение и самото правителство, и самата власт — пита се: достатъчни ли сѫ тѣзи декларации, за да може да се затвърди убеждението у всѣкого, че ние утре нѣма да бъдемъ изненадани отъ подобни събития, за които трѣбва да се взематъ съответни мѣрки? Мимо тѣзи декларации, г. г. народни представители, азъ мисля, че въ продължение на 4—5 години въ нашитъ вътрешни политически условия се създаде една особена атмосфера, която може да плаши всѣки, който ревниво бди върху интереситъ на държавата. Защо? Защото ние преживѣхме единъ режимъ, какъто бѣше режимътъ на земледѣлското управление. Няма съмнение, че презъ този режимъ отдѣлни прояви, отдѣлна голяма заинтересованостъ за общитъ интереси на държавата имаме, но нѣма също така да се отрече, че сѣщиятъ режимъ създаде условия, които докараха и преврата отъ 9 юний. Едно нѣщо искамъ да подчертая предъ васъ, г. г. народни представители: както земледѣлскиятъ съюзъ, така и Комунистическата партия, въ продължение на четири или петъ години създадоха въ нашата страна едно особено настроение въ душитъ и съзнанието на тѣхнитъ последователи. Днесъ, когато се каже дружбашъ, когато се каже комунистъ, ние разбираме онзи отдѣленъ човекъ, оная отдѣлна личностъ, оная тѣхенъ партизанинъ, който има вече оформенъ свой мирогледъ, има изработена своя психология; той мирогледъ и тая психология въ повече отъ 200 хиляди граждани на тая страна, това е, което заплашва утрешния день и за което трѣбва да държи смѣтка и властта, и правителството, и всички, които милѣятъ за тая държава. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ).

Ако г. г. народни представители, представителитъ на Комунистическата партия тукъ, тѣй наречената Трудова партия сега; ако представителитъ на Земледѣлския съюзъ, биха могли по нѣкакъвъ начинъ и съ нѣкаква чародейна сила да избиятъ отъ съзнанието на следващитъ ги маси оная психология и онова разбиране за борбитъ въ нашия политически животъ — тогава ние сме начисто, и самото правителство и самата власт нѣмаше защо да вниса тоя законъ. Но ние, г. г. народни представители, сме тъкмо въ това положение, че днесъ въ последното село, въ всѣка фабрика и работилница, кадето има работници, въобщо всички онѣзи народни маси, които сѫ следвали тѣзи политически групи, тѣ вече сѫ формирани по единъ особенъ начинъ — днесъ тѣ мълчаливо сѫ върни на своята психика и на своитъ разбирания.

**П. Петковъ** (з): Защо ги преследвате? Дайте свобода.

**Х. Статевъ** (н. л.): Азъ съмъ напълно съгласенъ, г. Петковъ, че тази свобода въ настоящия моментъ липсва, за да можете вие — ако е върно, че ще тръгнете по единъ честенъ път — да изиграете онази спасителна роля и да излѣкувате онова, което докара толкова неизмѣрими пакости за страната!

**В. Георгиевъ** (д. сг): Ако искрено говорятъ.

**Х. Статевъ** (н. л.): Да, ако сѫ искрени. Азъ приехъ, г. г. народни представители, че тѣхнитъ декларации сѫ искрени и ако искате да вършимъ едно добро дѣло на успокоение, нека поне въ други случаи да не се правятъ такива апострофи срещу тѣхъ, защото можемъ да постигнемъ обратни резултати. Нека приемемъ, че тѣзи декларации сѫ искрени, защото така ще способствуваме за това излѣкуване и за онова успокоение, което е необходимо за нашия общественъ животъ. — Та, казвамъ, отдѣлниятъ комунистъ, отдѣлниятъ дружбашъ, идеитъ на когото сѫ формирани въ продължение на 4—5 години, не признава никакви други средства за борба въ настоящия моментъ, макаръ че презъ главата и плещитъ на тѣзи групировки минаха такива тежки и страшни изпитания. Тѣхнитъ средства за борба сѫ дълбоко залегнали въ тѣхното съзнание и въ тѣхнитъ души.

**М. Дилиановъ** (з): Вие бѣхте между народа, имаше агитационни обиколки. Това ли излѣкувате отъ Вашитъ обиколки? Ние не можахме да бъдемъ тамъ, но връзкитъ ни съ народа говорятъ тъкмо противното — че този народъ не е такъвъ, както пишатъ и говорятъ нѣкои.

**Х. Статевъ** (н. л.): Г. Дилиановъ! Понеже ме предизвиквате, азъ ще Ви кажа моитъ впечатления отъ народа. Върно е, че въ този народъ има трезви хора, къмъ които причислявамъ и Васъ, но върно е отъ друга страна, че има едно болшинство отъ хора, които лѣгатъ и се събуждатъ съ едно чувство на мѣстъ въ душата си и дебнатъ момента, когато да нанесатъ скрито своя ударъ на властта и на държавата (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ). Това сѫ моитъ впечатления.

**П. Петковъ** (з): Тая мѣстъ всѣки день се засялва отъ мѣркитъ на властта. Властта я раздухва.

**Г. Раджовъ** (д. сг): Вие нѣмате моралното право да говорите отъ името на този народъ. Не чувствувате ли правената си мизерия въ тѣзи редове, ами още говорите?

**Председателствуващъ Н. Найденовъ**: (Звънни) Моля, г-да, недейте прекъсва!

**Х. Статевъ** (н. л.): Г. Петковъ и Вие г. Дилиановъ, на които гледамъ като на хора, които съзнаватъ тежката си задача да играятъ една роля въ срѣдата, отъ която изхождатъ, ако си турите ржката на сърцето и вие ще признаете, че днесъ въ вашитъ собствени редове има още клокачешо негодувание, което вие не можете да канализирате. Но въпрѣки тѣзи декларации, които правите въ този моментъ, особено щомъ вие ме апострофирате, щомъ давате една такава преценка на положението, позволете ми да се съмнявамъ и въ онази спасителна роля, която искате да играете. Защото ако не бѣхте вие, ако бѣха тукъ хора, изхождащи отъ онази крайна и забравена периферия на членоветъ на дружбашкия съюзъ, тогава все пакъ бихме имъ повѣрвали, но когато вие, които до вчера бѣхте не само членове — което не е престъпно — на тая организация, но одобрявахте, ржкоплѣскахте, които бѣхте сподвижници на този режимъ, които го венчехалхте, правите тия декларации въ този моментъ, позволете ми да се съмнявамъ въ тѣхъ. И за да бъдемъ на чисто сега, нека престанемъ да се апострофираме.

**П. Палиевъ** (д. сг): Ако станѣше баща му отъ гроба, щѣше да го пребие.

**Г. Косовски** (з): Г. Статевъ! Трѣбва да констатираме, отъ какво произлиза това негодувание, дали следствие на това, че има натрупана умраза, или поради това, че маситъ сѫ онеправдани и потиснати.

**Х. Статевъ** (н. л.): Г. г. народни представители! Понеже въпросътъ е за впечатление, позволете ми да ви кажа още едно. Когато се развива страшнитъ септемврийски събития, за които се изказаха съжаления отъ всички страни, азъ самъ въ своитъ обиколки се постаряхъ, и въ Видинско, и въ Ломско, непосредствено да си туря прѣста на тия рани и да разбера отъ какви мотиви, отъ какви идейни, вътрешни сили сѫ се ржководили тия хора, за да могатъ да организиратъ своитъ страшни нападения въ Ломъ и да се вдигнатъ въобщо въ единъ въоръженъ бунтъ. (Къмъ Г. Косовски) И знаете ли Вие, любезни колега — не мога да си спомня името Ви сега — че въ всички онѣзи села,



които имахъ случай да обиколя, хората, които сж издѣзали съ пушки, никога, нито за единъ мигъ въ живота си не сж почувствували несгода или подхвърляне на нѣкаква неправда; тѣ сж жертва на една страшна демагогия, която ги е увлѣкла. Въ мазитѣ на единъ, който е отивалъ да напада Ломъ, имало 6 голѣми бѣчи пълни съ вино, по 500 кг.л. едната — човѣкъ съ голѣмо състояние, съ голѣмо стопанство, съ много средства, единъ чорбаджия въ селото. И питамъ Ви азъ, ако единъ таквъ човѣкъ излиза да се бунтува противъ държавата, въ какво той се е почувствувалъ онеправданъ? Нѣма такава нѣщо, което Вие ми забелѣзахте отъ тамъ, а има маса хора, които бѣха жертва на една страшна агитация и които докараха това положение. Е добре, понеже се създадоха тия условия, понеже 200 хиляди сж вашитѣ гласове, както сега забелѣзахте — трите четвърти отъ тѣхъ може-би сж хора съ оня манталитетъ съграденъ съ чука и длетото на г. Стамболийски — позволете и на правителството, и на всички, които милѣятъ за тая страна, да си взематъ съответнитѣ мѣрки.

Г. г. народни представители! Отъ името на нашата парламентарна група азъ заявявамъ, че ние ще гласуваме този законопроектъ; защото, както въ много страни той е билъ една необходимостъ, така сжщо, при наличността на тѣзи изживѣни събития отъ 9 юний и 17 септемврий, той се налага и на насъ.

Но дълженъ съмъ обърна внимание на г. г. народнитѣ представители върху следното: Чл. 16 отъ законопроекта, който ви се прочете вече — позволете и азъ да го процитирамъ — казва: (Чете) „Следъ влизане въ сила на настоящия законъ, въвъ основа на представени отъ Министерството на правосъдието данни, Върховниятъ касационенъ съдъ — углавно отдѣление — въ двуседмиченъ срокъ и въ разпоредително заседание постановява разтурването на посоченитѣ въ чл. 1 отъ настоящия законъ новообразувани, или сжществуващи досега организации . . .“ и пр. Г. г. народни представители! Ще се съгласите, че съ този изриченъ текстъ, въ смисълъ, че ще бждатъ разтурвани „новообразувани или сжществуващи до сега организации“, се дава вече обратна сила на закона затуй, защото въпросътъ е за сжществуващата Комунистическа партия или партията на Земледѣлския съюзъ.

П. Петковъ (з): Ами тайнитѣ организации?

Х. Статевъ (н. л): Г. г. народни представители! Законътъ ще изиграе своята голѣма роль, ако следъ влизането му въ сила, правителството веднага си създаде всички необходими мѣрки, за да парира инициативитѣ, насочени срещу държавата и държавния строй.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Тогава Вие сте противъ закона, не сте за закона.

Х. Статевъ (н. л): Ако напр. Комунистическата партия излѣзе съ тия декларации, които ѝ се приписватъ тукъ и ако самата държавна власть чрезъ своитѣ средства, каквито сж полицията и всевъзможни други институти за охрана, пусне своитѣ пипала между народа и седи на шректъ, за да може да дебне всѣка нейна проява, насочена срещу държавата, ако това нѣщо се създаде, само тогава, г. г. народни представители, ще може да се оправдае мѣрката въ този членъ. Инакъ, съгласете се, че Комунистическата партия, или всѣки единъ, засегнатъ отъ този законъ, може да ви каже: „Ние, увлѣчени по една или друга причина, правихме тия агитации между народа, ние, увлѣчени по една или друга причина смѣтаме, че така можемъ да реализираме своитѣ идеи, но отъ днесъ нататкъ, когато вие ни давате този законъ, когато сме подъ угрозата на една специална мѣрка, насочена срещу насъ, ние ще бждемъ други“ — както направиха тукъ представителитѣ на Комунистическата партия, и както и цѣлата партия може да си вземе съответнитѣ мѣрки, за да не би въ своята обществена и политическа дейностъ, въ своитѣ агитации да попадне подъ ударитѣ на този законъ.

Отъ друга страна, въ сжщия чл. 16 отъ настоящия законопроектъ се казва, че „разформирването на подобни организации ще става отъ Върховния касационенъ съдъ, въ разпоредително заседание на углавното отдѣление.“

Г. г. народни представители! Азъ мисля и съмъ дълбоко убеденъ, че ако въ този пунктъ се направи една корекция, щото разтурването на такива организации да става не въ разпоредително, а въ публично заседание, ние ще отмахнемъ отъ себе си упрѣка, която ни се прави отъ

тази страна. (Сочи комуниститѣ) и който упрѣкъ ще се направи отъ всѣкъде.

Н. Рачевъ (д. сг): Сждитѣ значи не сж добросъвестни?

Х. Статевъ (н. л): Затуй, защото, г. г. народни представители, знаемъ каква е нашата действителностъ, при която въпрѣки добритѣ усилия на днешната власть още не е постигнато онуй, което трѣбва да се желае и не е изключена възможността известни недобросъвестни органи на тази власть да могатъ действително да създаватъ такива положения, които биха дали основание на единъ касационенъ сждъ даже да вземе едно или друго решение или да вземе решение за разформирването на организация, срещу която сж събрани заинтересовано тия материали. Ако обаче това става въ публично заседание на сжда, тогава заинтересованата страна ще може да отиде да направи своята защита и ще може, ако срещу нея е комплотирано недобросъвестно, да даде и нужното освѣтление предъ сжда, който ще решава сждбата на една такава организация. Г. Рачевъ ми направи единъ малкъ апострофъ, като каза, че азъ изказвамъ по този начинъ едно съмнение въ добросъвестността на сждитѣ. Не е тамъ въпросътъ, г. Рачевъ. Ние имаме прѣсентъ случай въ практиката на Касационния сждъ, какъвто бѣше случаятъ съ сжденето на министритѣ отъ Радославови кабинетъ. Тѣ подаватъ едно заявление въ Касационния сждъ, което по процедурата трѣбваше да се разглежда въ разпоредително заседание. Касационниятъ сждъ въ това си разпоредително заседание отхвърли неговото разглеждане, понеже сметна, че съ противоконституционността на законитѣ еднатъ сждъ не може да се занимава. Въ последствие, обаче, когато този въпросъ се пренесе въ публичното заседание на Държавния сждъ и когато заинтересованата страна изтъкна своитѣ аргументи, самъ сждътъ се корегира. Въ присждата сждътъ е обсъждалъ този въпросъ и го е обсъдилъ тѣкмо тѣ, както е искала тогава заинтересованата страна. Мисълта ми е, прочее, г. г. народни представители, че ако това нѣщо става въ публични заседания, властта ще бжде на чисто, защото се дава възможностъ на онѣзи, които сж действували противъ тази власть, следъ като сж събрали нужнитѣ материали, да дойдатъ да дадатъ своитѣ освѣтления предъ Касационния сждъ. И ако Касационниятъ сждъ, при наличността на това положение, следъ като получи освѣтление отъ заинтересованата страна, се произнесе, едно такова произнасяне, едно такова решение ще бжде вънъ отъ всѣкакви подозрения; иначе ние оставяме самия Касационенъ сждъ подъ атакитѣ на разни подозрения, които, справедливо или несправедливо, може да се създадатъ отъ заинтересовани хора.

Г. г. народни представители! За да свърша азъ ще направя и следната декларация. Ние имаме да предложимъ нѣкои малки измѣнения въ настоящия законопроектъ, за да може той действително да оправдае своето назначение. Въ комисията ще направя тия предложения. Обаче, азъ съмъ дълженъ преди да свърша да забелѣжа следното: нека се знае, г. г. народни представители, че досега никжде чрезъ подобни закони не сж се постигали онѣзи неща, за които тѣ се създаватъ. Стамболийски създаде много такива закони — нѣщо повече — той създаде едно положение, при което гражданитѣ въ тази страна не се чувствуваше свободенъ и всѣки мигъ очакваше угроза надъ главата си. Въпрѣки това, обаче, въпрѣки тия страшни терористически мѣрки, които бѣше взелъ, въпрѣки грамадното това законодателство, което бѣше създадъ, помъ като трѣгна по погрѣшни пътища нито законитѣ, нито мѣрките можаха да го спасятъ. Нека прочее, властта, днешното правителство, днешнитѣ господари на България, знаятъ едно нѣщо, а именно: че ако тѣ върватъ по правъ пътъ, ако всички тия декларации, които направиха тукъ и които се правятъ всѣки день, за истинско обновление на страната се оправдаятъ и съ дѣла, този законъ скоро ще се забрави, защото тѣхнитѣ дѣла, дѣлата на днешнитѣ господари, ще поставятъ всѣкого на мѣстото му, за да нѣма нужда държавата да взема подобни ограничителни мѣрки.

Х. Баевъ (з): Г. Статевъ! Това, което казахте е пищо. Това е една нула, защото вие въ началото казвате, че този законъ е необходимъ и че ще гласувате за него, а сега го критикувате.

Председателстваващъ Н. Найденовъ (Звъни): Има думата г. Петко Петковъ.



**П. Петковъ (з):** (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ние сме изправени предъ единъ отъ най-важните закони, които въ тази Камара сж били нѣкога разглеждани. Азъ съжалявамъ, че единъ такъвъ важенъ законъ се разглежда така късно, въ едно пошно заседание, и така набързо — нѣщо, противъ което най-много отъ тѣзи пейки се е протестирало.

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Тукъ нѣма пейки. (Смѣхъ всредъ сговориститѣ)

**П. Петковъ (с):** Недейте ме прекъсва, оставете ме да изкажа мислитѣ си. — Законътъ за защита на държавата е единъ законъ, който правителството оправдава съ събитията, станали презъ м. септемврий. Правителството казва: редътъ въ страната е изложенъ на опасностъ; трѣбва да се гласува единъ законъ, който да даде възможностъ на правителството да тури на мѣстото всѣки — както каза г. Статевъ — за да не може въ тази страна да се упражняватъ насилнически действия, да се правятъ бунтове и революции. Ние ще кажемъ на почитаемото правителство само това, че ако г. Стамболийски разполагаше съ такъвъ единъ законъ, тѣ нѣмаше да бждатъ на оная маса, на която стоятъ днесъ. Защото 9 юний може да е предизвиканъ отъ грѣшки на миналото управление — ние сме първи, които имаме куража да признаемъ нашитѣ грѣшки. И това е първъ фактъ въ историята на България, щото, когато една партия или политическа организация слѣзе отъ управлението, да признае, кои сж нейнитѣ грѣшки.

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Но безъ да се корегирате.

**П. Петковъ (з):** Ние ще се поправимъ. Вие може да не вѣрвате на декларациитѣ ни, но вие ще видите, че ние ще ги приложимъ, ще ги приложимъ репително. Вие не можете да отречете едно нѣщо, а именно, че 9 юний може да бжде чудо за единъ Гешовъ, на когото спаси имотитѣ или за друго нѣко, но 9 юний отъ гледна точка на българската конституция е едно посѣгателство, едно взимане на властта съ въоръжена сила презъ нощта, което нито нашата конституция предвижда, нито е позволено...

**Н. Кемилевъ (д. сг):** (Възражава нѣщо)

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** Коя конституция казва, че хората могатъ да се свалятъ отъ вагонитѣ при Долни-Джбникъ?

**Министъръ И. Вълковъ:** Вие бѣхте вътрешни врагове и ние изпълнихме нашата клетва противъ такива врагове.

**Отъ сговориститѣ:** Вѣрно! (Ржкоплѣскания)

**П. Петковъ (з):** Г. генералъ! Ако вие бѣхте изпълнили вашия дългъ, както казвате, на 9 юний и бѣхте следъ това дали на тази страна свобода, ...

**Министъръ И. Вълковъ:** Това е другъ въпросъ.

**П. Петковъ (з):** ... ако вие бѣхте възстановили единъ редъ на конституционностъ и законностъ — да, можехте да говорите тогазъ, че сте направили нѣщо.

**И. Хрелопановъ (д. сг):** Какъ не ви е срамъ да говорите за конституция!

**П. Петковъ (з):** Вие катурихте единъ редъ, за да създадете другъ редъ още по-страшенъ, да създадете насилия още по-страшни, насилия, които въ миналото нѣмаше.

**Н. Кемилевъ (д. сг):** (Възражава нѣщо)

**П. Петковъ (з):** Колкото за г. Кемилева, ще му кажа само това, че този проектъ визира и една организация, на която той е членъ, и която участвува на 9 юний.

**Т. Кожухаровъ (д. сг):** Коя е тази организация?

**П. Петковъ (з):** Знаете я коя е — да не се разправяме.

**Т. Кожухаровъ (д. сг):** Кажете я.

**П. Петковъ (з):** „Кубратъ“. — Право е на държавата, на едно правителство, да мисли да възстанови, да затвърди

реда и да го пази. Това е едно отъ върховнитѣ права на държавата — да се брани. Въ нашия наказателенъ законъ се предвиждатъ най-строги наказания за онѣзи, които съ насилнически деяния искатъ да се намѣсватъ въ правилното управление на държавата и да причиняватъ безредия. Ако вие намирате, че тѣзи постановления на наказателния законъ сж недостатъчни — макаръ че тамъ се предвижда всичко, даже и борбата противъ сега установения строй, въ чл. 99 — изпълнете наказателнитѣ разпореждания, предвидете, ако искате, нови наказания.

**Н. Кемилевъ (д. сг):** Оставете Константинъ Тодоровъ, Людскановъ и др. да си играятъ ролитѣ.

**П. Петковъ (з):** Г. Кемилевъ! Не ме оставете да се изкажа. Седемъ хиляди избиратели отъ София сж ме пратили тукъ и въ четири околии ме бѣха кандидатирали.

**Н. Кемилевъ (д. сг):** Вие мѣлчете, бе! Вие, синътъ на Димитъръ Петковъ, се избрахте съ работническа листа! Вие шарлатанствувате!

**П. Петковъ (з):** Азъ не се срамувамъ да представлявамъ работници; това е за менъ гордостъ да бжда избранъ отъ работници. Недейте ме прекъсва, оставете ме да си кажа думата.

Казвамъ, г. г. народни представители, ако правителството искаше това, щото то, ...

**П. Палиевъ (д. сг):** Баща ти бѣше по-акѣллия човѣкъ.

**И. Хрелопановъ (д. сг):** Баща ти даде едната си ръка за България. (Пререкание между Н. Кемилевъ и нѣкои земледѣлци)

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** (Звъни) Моля, тишина!

**П. Петковъ (з):** Вие не уважавате даже свободата на народния представител, даже тая най-елементарна свобода.

**И. Хрелопановъ (д. сг):** Вие не уважавате Народното събрание, а искате уважение.

**А. Сталийски (д. сг):** Това е слободия.

**П. Петковъ (з):** Това не е слободия, а изпълнение на дългъ отъ единъ народенъ представител, г. Сталийски, на когото вие не можете нито по конституция, нито по закони да отнемете правото да каже свободно тукъ своята дума.

**А. Сталийски (д. сг):** Кой ви е отнелъ правото? Никой не Ви го е отнелъ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ:** Моля, не прекъсвайте, г. Сталийски! — Продължете, г. Петковъ!

**П. Петковъ (з):** Та, казвамъ, ако целта на правителството бѣше да накаже такива действия, които заплашватъ държавата, противъ това никой нѣма да има нищо — нека да се изпълни наказателния законъ. Обаче, г. г. народни представители, нека да не си правимъ илюзия — казвамъ илюзия затуй, защото вие не знаете кой ще прилага този законъ, ...

**Отъ сговориститѣ:** А, знаемъ, знаемъ.

**П. Петковъ (з):** Вие знаете, че Стамболийски гласува сегашния законъ за пропорцията, а вие го приложихте. Това не се знае — внимавайте за утрешния день.

**Н. Рачевъ (д. сг):** Нѣмаме право да се съмняваме.

**В. Георгиевъ (д. сг):** Не ще ви огрѣе май това.

**П. Петковъ (з):** Ако вие искате да постигнете това, всѣки ще го приеме. Ние сме легална организация.

**Нѣкой отъ сговориститѣ:** На думи.

**П. Петковъ** (з): Земледѣлскиятъ съюзъ предвижда въ устава си изрично, че е легална организация.

**И. Хрелопановъ** (д. сг): Защо Ви е страхъ тогава?

**П. Петковъ** (з): Земледѣлскиятъ съюзъ не е революционна организация, не е противъ днешния строй, а е за неговото подобрене.

**С. Василевъ** (д. сг): Защо сте противъ закона тогава?

**П. Петковъ** (з): Обаче вие създавате тукъ единъ изключителенъ законъ.

**Нѣкой отъ сговориститѣ**: Вашата организация трѣбва да ви изхвърли като парцалъ.

**П. Петковъ** (з): Имаше едно време такъвъ единъ законъ за анархиститѣ, противъ който демократитѣ бѣха, и вие гласувахте другъ законъ за анархиститѣ въ 1909 г.

**С. Мошановъ** (д. сг): Не знаете историята на законитѣ.

**П. Петковъ** (з): Казвамъ, че вие измѣнихте първия законъ и го поправихте.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. сг): Ако баща ти стане отъ гроба, ще те опъне добре за ухото.

**П. Петковъ** (з): Какво ще стане, като го убиха човѣка, бе? Та казвамъ, вие създавате единъ изключителенъ законъ, съ който целите да преследвате вашитѣ политически противници, съ който целите нѣщо по-страшно — да унищожите политическитѣ и голѣмитѣ стопански организации на вашитѣ противници.

**Отъ сговориститѣ**: Ба, ба!

**П. Петковъ** (з): Недейте мисли, че по този начинъ вие ще предварите страната отъ революции. Еволюция или революция — това сж думи. Има еволюция тогава, когато управницитѣ държатъ смѣтка за народнитѣ искания, създаватъ закони, които удовлетворяватъ желанията на народа и неговитѣ нужди, но когато нѣкои искатъ да връщатъ рѣкитѣ назадъ, когато нѣкои искатъ да работятъ противъ народнитѣ интереси, тогава народитѣ се повдигатъ, повдигатъ се за защита на своитѣ права, ...

**Т. Кожухаровъ** (д. сг): За туй бѣше 9 юний, г. Петковъ.

**П. Петковъ** (з): ... борятъ се и изнасятъ и най-голѣмата борба. И следъ такава една борба, народитѣ свалятъ обикновено правителствата, които посѣгатъ на тѣхнитѣ права. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ. Възражения отъ сговориститѣ) Това Викторъ Хюго ви каза, че революцията е потокъ, който никакъвъ язъ не може да спре.

**С. Мошановъ** (д. сг): Както на 9 юний.

**П. Петковъ** (з): Вие, които изхождате отъ принципитѣ на французката революция, вие, които изхождате отъ принципитѣ на великата английска революция, които създаде свободата на парламента, какво създавате днесъ? Единъ законъ, съ който целите да унищожавате политическитѣ си противници, ...

**С. Мошановъ** (д. сг): Кажете за закона за референдума.

**П. Петковъ** (з): ... да унищожавате свободата на мисълта, съ който целите да посегнете на свободата на личността и да посегнете на ония принципи, които буржоазната държава създаде съ великата френска революция и съ декларацията за правата на човѣка и гражданина. (Възражения отъ сговориститѣ)

**С. Мошановъ** (д. сг): При създаване на закона за съдени и наказание виновнитѣ за народната катастрофа и на закона за референдума кжде бѣха принципитѣ на великата френска революция?

**П. Петковъ** (з): Г. Мошановъ! Другъ е въпросътъ за формата, т. е. дали единъ законъ е конституционенъ или не, дали единъ законъ е добъръ или не — това настрана, това е форма — обаче, по същество, вие не можете да отрече

чете едно нѣщо, че когато една държава, както българската, претърпѣва две национални катастрофи, когато единъ отъ първитѣ народи на Балканитѣ е поставенъ въ положение на последенъ и България е въ положение на падение, каквото е положението и отъ 1918 г. до днесъ, ...

**Д. Кьорчевъ** (н. л): Конституцията е писана тъкмо за такива моменти — да продължишъ една криза въ единъ исторически моментъ чрезъ конституцията, а не чрезъ изключителни закони и не чрезъ анархия. За туй е писана конституцията. Вие гласувахте тукъ всички кредити и бѣхте агенти на Радославова (Възражения отъ земледѣлцитѣ. Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ).

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Кьорчевъ! Нѣмате думата. Ще бѣда принуденъ да приложя правилника спрѣмо Васъ.

**Д. Кьорчевъ** (н. л): Конституцията е написана за тежки времена, а не да си играете съ нея.

**П. Петковъ** (з): Г. Кьорчевъ! Азъ ще Ви кажа само това, въ което съмъ убеденъ. Когато единъ народъ е два пѣти излъганъ, когато два пѣти е съсипанъ, когато даде 200 хиляди души убити, вие не можете да отречете правото му да ви иска смѣтка. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

**Д. Кьорчевъ** (н. л): И това не е право.

**П. Петковъ** (з): Ние сме се клеили по бойнитѣ полета да ви искаме смѣтка.

**В. Молловъ** (д. сг): А ти живѣешъ отъ крадени пари! Ти живѣешъ въ здания построени съ крадени пари, съ пари взети отъ българския народъ, и на чужди хора си ги приписалъ! Не те е срамъ!

**Х. Статовъ** (н. л): Г. г. народни представители! Когато арестуваха този господинъ (Сочи Н. Петкова) следъ 9 юний и следъ нѣколко дена бѣ пуснатъ, ходилъ е при наши близки и е заявявалъ: „Не съмъ дружбащъ бе, братя, какво искате отъ мене?“ (Бурни ржкоплѣскания и викове „позоръ“ отъ сговориститѣ)

**Т. Кожухаровъ** (д. сг): Онзи день, въ присѣтствието на нѣколко души другари сговористи, вие заявихте, че този законъ за защита на държавата е единъ книженъ законъ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Кожухаровъ! Нѣмате думата.

**Т. Кожухаровъ** (д. сг): Вие заявихте, че щомъ дойдете на властъ, ще махнете този законъ, за да направите нѣкакъвъ законъ за защита на народа. Вие, г. Петковъ, ренегатъ отъ партията на вашия баща, си присвоявате правото да говорите, че само вие може да зашипавате българския народъ съ нѣкакъвъ законъ за защита на народа.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни) Моля Ви се, г. Кожухаровъ!

**Т. Кожухаровъ** (д. сг): Азъ съмъ виждалъ много българци, които сж изпълнили дълга си по бойнитѣ полета, но азъ не съмъ видѣлъ другъ като Васъ, който така да експлоатира съ изпълнението на своя отечественъ дългъ. Вие спекулирате съ дълга си! (Възражения на земледѣлцитѣ)

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни) Г. Кожухаровъ! Нѣмате думата.

**П. Петковъ** (з): Г. г. народни представители! ... (Прекъсание между земледѣлцитѣ и И. Хрелопановъ)

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни) Моля ви се, г-да, запазете тишина. Ако продължаваме тъй да държимъ речи, безъ да се взема думата, ...

**Т. Кожухаровъ** (д. сг): Само туй имахъ да кажа, друго нѣмамъ да кажа.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Моля ви се. — ... ние нѣма да свършимъ до срѣдъ ноцъ. Моля ви се, недейте прекъсва.

**П. Петковъ** (з): А бе, г-да, баре едно снисхождение към младите депутати. Чакайте да си кажа приказката. Тукъ има много по-стари хора, които ще отговорятъ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Петковъ! Не влизайте въ частни разправи.

**П. Петковъ** (з): Г. председателю! Тръбва да отговора преди всичко на една лична инсинуация. Азъ твърдя, че това, което говори г. Статевъ, е лъжа, че никой пък отъ 9 юний насамъ азъ не съмъ се отричалъ отъ принципитъ на Земледѣлския съюзъ, за които съмъ готовъ да сложа главата си. (Ржкопѣскания отъ земледѣлцитъ)

**Отъ сговориститъ**: Лъжешъ!

**П. Петковъ** (з): И заявявамъ ви, че за туй бѣхъ тикнатъ въ една влажна килия, която се казва карцеръ на петин участъкъ и отъ която ме извадиха само лѣкаритъ.

**И. Хрелопановъ** (д. ср): Вие посочихте нумера на Вашата членска книжка като националъ-либералъ.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни) Нѣмате думата, г. Хрелопановъ!

**И. Хрелопановъ** (д. ср) (Къмъ П. Петковъ) Я нѣщо ново кажете за Бѣлградъ!

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Хрелопановъ! Недейте прекъсва. Нѣмате думата.

**П. Петковъ** (з): Г. Хрелопановъ! Не ме прекъсвайте. Вие се казвате Хрелопановъ, а не Дърдорковъ!

**И. Хрелопановъ** (д. ср): Тѣй ли?

**П. Петковъ** (з): Г. народни представители! Въ единъ законъ за защита на държавата, ако искаме да правимъ такъвъ законъ, или ако искаме той законъ да бѣде истински полезенъ на държавата.

**Нѣкой отъ сговориститъ**: Полезенъ отъ ваше гледище.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. ср): Обаче вие не мислите за държавата.

**П. Петковъ** (з):... вие трѣбва да визирате престъпни деяния, да кажете: оня, който съ оружие въ ръка иска да посегне на Народното събрание, или на правителството, се наказва; онзи, който препаса взривни материали се наказва и т. н.; това може да кажете, но недейте визира политически организации, недейте визира политически партии, защото, както го казахъ и онзи денъ на тая господица, който се прекъсна, вие не знаете кой ще бѣде утре на властъ и дали нѣма да се памфратъ утре други хора, пакъ такива като васъ, да ви гласуватъ единъ законъ за защита на държавата и тогазъ да изкаратъ и васъ отъ строя. Ако вие създавате такава една практика, ти е една практика много опасна, която може да има утре много лоши послѣдствия. Недейте създава тая практика, недейте създава изключителни закони, защото съ изключителни закони вие вливате масло въ огъня.

Това, което г. Статевъ каза за настроението на тълпите, за настроението на народнитъ маси, е вѣрно. Вѣрно е, че маситъ сж борчески настроени — вие всички смо почувствуваха това — но ние правимъ всичко въ настоящия моментъ, г. Статевъ, за да канализираме това движение, ние правимъ всичко, за да успокоимъ тѣзи народни маси, да не ги пращаме да мратъ въ една неравна борба срещу въоръжената сила на държавата. Ние изпълняваме нашия дългъ, ние правимъ всичко, обаче, правителството с, което трѣбва да успокои страната, правителството трѣбва да я умиротвори. И нѣма тая държава, тая страна да я умиротворите съ закона за защита на държавата, а ще я умиротворите чрезъ една широка амнистия, чрезъ възстановяване на всички потгикани свободи, чрезъ даване възможност на всички партии да живѣятъ единъ свободенъ конституционенъ животъ, чрезъ даването възможност на всички политичи въ тая страна да изказватъ свободно своитъ мнения и убеждения въ пресата — така вие ще умиротворите тая страна. Обаче, съ такива закони, съ озлоблението, съ мстѣта вие Бѣлгария нѣма да умиротворите — вие ще създадете едно лошо настроение, вие ще

затворите клапите на локомотива и парата ще се набира, набира вътре, докато единъ денъ изхвърли клапите. Ето това не бива да се позволява! Ето това каза г. Рачевъ за събитията въ свръзка съ 9 юний! Г. Рачевъ каза, че 9 юний станалъ вслѣдствие на това, че не можело да се диша, че нѣмало въздухъ, че трѣбвало да се направи нѣщо. Е добре! Ние ви повтаряме същото днесъ. И днесъ не може да се диша, даже въ Народното събрание на Бѣлгария не може да се диша. (Ржкопѣскания отъ земледѣлцитъ)

**Отъ сговориститъ**: Хайде-де!

**Т. Кожухаровъ** (д. ср): Въ Челопечене въ недѣля сте правили публично събрание — защо казвате, че не можело да се диша?

**П. Петковъ** (з): Вѣрно е, правихъ събрание, обаче още въ сѣщия денъ се явява единъ разездъ и два дена следъ това арестуваха отъ насъ 30 души и днесъ тия 30 души сж по затворитъ заради моето събрание. При такива условия азъ се отказвамъ да правя събрания, защото не искамъ невинни хора да страдатъ заради мене.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: На въпроса, г. Петковъ.

**П. Петковъ** (з): Сега по отношение на самия законопроектъ, г-да! Въ чл. 1 преди всичко има една голѣма погрешота.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Г. Петковъ! Говорете само по основнитъ положения на законопроекта.

**П. Петковъ** (з): Да, само за принципитъ му ще говоря. Въ чл. 1 се говори за цели, за средства, за проповѣди, обаче — ето тукъ има толкова юристи — прочетете внимателно тоя членъ и вие ще видите, че въ него въ сѣщностъ нищо не се визира.

**Т. Кожухаровъ** (д. ср): Толковъ по-добре за васъ.

**П. Петковъ** (з): За мене ли? Азъ не се боя отъ такива пѣща. — Чл. 12 дава възможностъ да се нарушава енова право по конституцията, което се нарича свобода на кореспонденцията, дава възможностъ на едно правителство да създаде единъ таенъ черенъ кабинетъ и да преглежда цѣлата кореспонденция, впрочемъ, кабинетъ, който и днесъ съществува, защото всички писма, които получавамъ отъ чужбина, се отварятъ.

**В. Молловъ** (д. ср) Писма отъ голѣмитъ държавни мъже!

**П. Петковъ** (з): Това е истината. Съжалявамъ, че г. министърътъ на желѣзницитъ не е тукъ да му го кажа, по всичкитъ ми писма се отварятъ.

Сѣщо съ чл. 15, въ който се говори, че членоветъ на такива организации не могатъ да заематъ никаква държавна служба, се нарушава другъ членъ отъ конституцията, който създава равенството между всички граждани — да заематъ съответствующитъ длѣжности, ако иматъ нужния цензъ. А пъкъ съ чл. 16 се създава една голѣма пакостъ: съдѣйството се поставя на изпитание, туря се то въ политиката; дава се право на нѣкакви трима съдии да унищожаватъ политическитъ организации, ...

**А. Сталийски** (д. ср): Не сж нѣкакви.

**Нѣкой отъ сговориститъ**: (Къмъ П. Петковъ): Не Ви е срамъ!

**П. Петковъ** (з): ... задъ които сж наредени стотици хиляди граждани. Азъ имамъ довѣрие въ съдѣйството, обаче недейте възлага на съдѣйството политически мисли, оставете го въ неговата съдийска мисия. Ако искате, наредете да се рѣшава въпросътъ въ общо заседание на всички отдѣления на касацията. Нека углавното отдѣление да предства даицитъ, а не министърътъ на правосѣдието, който не може да не бѣде политикъ. И тогава вие ще запазите свободата на съдѣйството. Дайте му на това съдѣйство по да съди политически организации, а да ви съди престѣпнитъ деяния. Недейте създава тукъ смъртни наказания. Смъртнитъ наказания въ политиката сж изхвърлени отъ французката революция отъ 48-та година. Недейте създава ...

**В. Молловъ** (д. сг): А въ съветска Русия какъ е?

**П. Петковъ** (з): Съветска Русия не е България, г. проф. Молловъ. Съветска Русия създаде смъртни наказания, защото тамъ имаше единъ лудъ императоръ Николай, който вмѣсто да даде свобода на своя народъ, го тъпка редица години, праща го въ Сибиръ и не можа да умири възмутенитъ народни маси. И французката революция по-стъпи така защото Людовигъ XV и Людовигъ XVI въ продължение на десетки години тъпкаха своя народъ. А страшно нѣщо е да тъпчишъ народи; тѣ отмъщаватъ страшно.

**И. Хрелопановъ** (д. сг): Много късно го разбрахте.

**П. Петковъ** (з): Г. г. народни представители! Ще кажа още нѣщо друго. Недейте забравя, че днесъ живѣемъ въ изключителни времена.

**А. Сталийски** (д. сг): Именно ние не забравяме това, по Вие недейте го забравя.

**П. Петковъ** (з): Недейте забравя, че има хора, които бдятъ по границитъ.

**Нѣкой отъ сговориститъ**: А-а-а!

**П. Петковъ** (з): Недейте забравя, че всѣка безредица, която става тукъ, въ България, се използва въ чужбина много внимателно.

(Възражения отъ сговориститъ) Азъ не говоря за хора, азъ говоря за държави.

**И. Хрелопановъ** (д. сг): Кои държави, кажете, конкретно-израйте.

**П. Петковъ** (з): Недейте създава възможностъ за вмѣшательство, недейте създава възможностъ за безредици и пертурбации, които могатъ да сгъруватъ скъпо на тази България, която, каквото и да казвате вие, ние еднакво обичаме, като и вие.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. сг) Мълчи бе! Какъ не се червишъ като приказвашъ тия работи! Въ душата ти се е загноздило предателството. Нищо българско нѣма у тебе.

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: (Звъни)

**П. Петковъ** (з): Въ тая България, отъ 30 години насамъ, се говори за предателство. Азъ зная какъ и Каравеловъ е билъ наричанъ предателъ, какъ и Стамболовъ е билъ наричанъ предателъ, какъ и други сж били наричани така, а въ сжщностъ всички сж били добри български държавници. Вие недейте нарича никого предателъ.

**В. Молловъ** (д. сг): Тогава предайте въ Прага на онѣзи да не предателствуватъ.

**П. Петковъ** (з): Вие видѣхте нашата декларация, вие виждате какъ ние съзнаваме важността на момента, вие виждате, какъ ние правимъ всичко за да успокоимъ тази развълнувана маса — не заради васъ, а заради България. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ) Защото тази България, която ни е откърмила, тя е наша родина, и ние не искаме съ нашитъ безсмислени работи тукъ, да погубимъ тази държава, която на два пѣти щѣше да погине отъ грѣшкитъ на ония хора, които не сж отъ Земледѣлския съюзъ, а — ой тукъ. (Сочи сговориститъ)

**Нѣкой отъ сговориститъ**: Е-е-й!

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ Молловъ.

**В. Молловъ** (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предложениитъ законопроектъ, въ неговата основна мисль, биде засегнатъ извънредно сжществено отъ г. Славова. Неговата мисль бѣ свършено ясно изложена и не остава освенъ да се поддрѣпи съ нѣколко по-общи съображения, защото съ това ще се обясни и мисльта на самия законодатель.

Отъ известно време насамъ, време, което може да се опредѣли даже по години, въ срѣдата на старото социалистическо движение се появи едно ново течение което

препоръча нови насоки, нови методи, нови начини на действие. То не бе създаване на западна Европа; то се лви вследствие силното участие на рускитъ нихилисти и анархисти въ това старо социалистическо движение. Мнозина отъ васъ могатъ да си припомнятъ за проповѣдта, която правѣше навремето въ Русия многопознатиятъ Нечаевъ. Внасяйки една особена психика въ тѣзи крайни течения, именно, че всичко, безъ изключение е позволено — ипрестѣпление, и лъжа, и ч каквото и да бжде — за постигане на една целъ, поставена отъ единъ висшъ индивидъ, свърховѣтъ, която целъ той — Нечаевъ поставя за Русия или която нѣкой други ще поставятъ за други държави. Въ сѣмния пѣтъ трѣгнаха рускитъ емигранти въ Швейцария подъ предводителството на Лениина и неговия другаръ Троцки, които създадоха действителния, днешния болшевизъмъ. Болшевизмътъ се различава дори отъ комунистическитъ учения главно по методитъ на своето действие. Това сж особени, специални методи, методи на насилие, методи на престѣпление, споредъ които всичко е позволено, стига една дадена целъ да може да бжде осжществена. Когато тѣзи методи се приложиха на практика отъ поддржжателитъ на Лениина и други, тогава ние видѣхме, че се създаде особена система, която се осжществи въ Русия, система, която ние всички днесъ наричаме болшевишка. Опитътъ на тая система докара резултати за лицата, които сж я употребили — съ единъ ударъ самъ, въпрѣки всички други движения, течения и т. н., дойдоха на властъ представителитъ на малката тогава максималистическа група и започнаха прилагането съ насилие въ Русия на тѣхното учение. За този опитъ въ Русия нѣма защо сега да говоримъ. Достатъчно е да се установи само едно, че тамъ свободата на мисльта е свършено унищожена, не сжществувва. Не сжществувва, защото методътъ е насилствено проповѣждане, насилствено въпитание изключително въ духа на това, което болшевишката секта проповѣдва. Единственото и най-сжществено отличително качество на човѣка, това, което дава възможностъ да се осжществи и човѣшкиятъ напредѣкъ — свободната мисль — е унищожено въ Русия. Унищожено е правото на свободно слово; унищожено е правото на сдружаване, правото на събрания, избирателното право. Всичкитъ свободи, отъ които ние се ползуваме, тамъ не сжществуватъ или сжществуватъ изключително за последователитъ на болшевишкото учение.

**П. Петковъ** (з): Това сжщото искате да направите вие съ този законъ, само че обратното.

**В. Молловъ** (д. сг): Я потърпете! Младъ сте, нищо не разбирате. Само съ нахалство се пѣхате навѣкъжде! (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) Малко прилика. Имайте търпение; за Васъ не приказвамъ; зная, че сте болшевикъ и сте го писали. Почакайте малко!

**П. Петковъ** (з): Вие сте болшевики.

**В. Молловъ** (д. сг): То се знае!

**П. Петковъ** (з): И това е бившъ министъръ!

**В. Молловъ** (д. сг): Да, бившъ министъръ! Ще говори, когато го пресичатъ такива хлапѣтии, като Васъ. (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

**Д-ръ Н. Санаровъ** (к): Защо обиждате?

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Вие, г. Санаровъ, обиждате много повече.

**Д-ръ Н. Санаровъ** (к): (Казва нѣщо. Възражения отъ сговориститъ)

**Председателстващъ Н. Найденовъ**: Молъ, тишина!

**П. Палиевъ** (д. сг): (Къмъ д-ръ Н. Санарова) Когато се посѣгаше на имотитъ на бившитъ министри, тогава не протестирахте.

**В. Молловъ** (д. сг): Отъ този опитъ, отъ прилагането на тѣзи средства се въодушевиха и други течения, течения чисто монархически. Опитътъ на Кайъ, опитътъ на други, които се опитаха да направятъ превратъ въ Германия съ сжщитъ средства, които болшевицитъ приложиха въ Русия, разпространитъ тази психология и другаде. Ние

я видяхме на приложение и въ по-отдалечени държави, и можем да установим, че навсякъде тази нещастна психология създаде у народите една особена тревога, особена необходимост за запазване на известни основи, за запазване на известни начала, за запазване на това, което представлява от себе си основата на днешната държава. Ние виждаме въ Германия да се създава законъ за защита на републиката, който е насоченъ от една страна противъ германските болшевики, от друга страна противъ германските монархисти. Защо? Защото и едините и другите се отклоняватъ отъ чистата проповѣдь и прилагатъ насилнически средства за измѣняването на единъ съществуващъ редъ. Ние виждаме, че въ Съединените американски щати — републиканска държава — се създаде също тъй единъ законъ, изрично нареченъ „Законъ противъ комунисти и анархисти“. И ако азъ бихъ прочелъ текстовете на този законъ, ние бихте се почували отъ неговото съдържание; представениятъ законопроектъ въ сравнение съ него е много по-прецизенъ, много по-точенъ, много по-мекъ. Азъ нѣма защо да цитирамъ Сърбия, където също така — обаче съ много по-точно наименование — се създаде специаленъ законъ противъ проповѣдта на анархисти и комунисти. И така ние виждаме, че въ нѣколко държави вече прибѣгватъ къмъ специални закони противъ комунизма, защото съзнаватъ опасността отъ него. И ако тази опасностъ е съзнана другаде, колко по-голяма е тя у насъ, дето положението не е затвърдено, дето прилагането на договора за мира създава конфликти отъ твърде тежъкъ характеръ; когато условията на този договоръ не сж могли да бъдатъ осъществени въ живота не само отъ нашата държава, на която е наложенъ той, но и отъ околните държави, отъ които тѣзи условия не напълно сж съзнати и създаватъ често пати голѣми опасности за близкото умиротворяване на днешна Европа. Тази опасностъ у насъ е още по-съществена, поради туй, че ние не притежаваме онази твърда, свързана културна устойчивостъ, която иматъ другите народи. Ако въ напредналите цивилизовани държави известни мѣроприятия сж излизали поради това, че тамъ и правосъдието е по-подготвено да действа и самиятъ народъ е по-подготвенъ да реагира и да не се поддава на известни насѣсквания, на известни учения, у насъ положението е малко по-друго. Българскиятъ народъ особено силно се поддава на увлечения; често пати увлеченията минаватъ скоро, по избухватъ също така лесно. Никъде другаде демагогията не добива така леко почва, както у насъ, и никъде другаде нѣма по-голяма опасностъ, отколкото у насъ, да избухне пакъ такова движение, каквото ние видяхме презъ м. септемврий, и каквото имаме и преди септемврий. Когато нашата психология успѣ да създаде въ съзнанието на известни хора, че е необходимо да приготвяватъ нѣкакви бойни ядра, че е необходимо да създаватъ младежки бойни организации, че е необходимо да ги въоръжаватъ, че е необходимо да имъ даватъ коне, превозни средства, че е необходимо въ известни случаи да ги мобилизиратъ и да ги докарватъ въ София, било на конгресъ, било по нѣкакъвъ другъ случай, за да протестиратъ, или да малтретиратъ, или дори да грабятъ — каквито случаи ние имаме; когато виждаме, че насилието се прилага почти системно; когато виждаме, че и Комунистическата партия също тъй приема напълно тезисите на Москва и напълно иска да ги приложи на българска почва, започва да ги осъществява, преминава отъ учение къмъ действие — естествено е, че ние трѣбва да се замислимъ и да създадемъ известни мѣроприятия, които да отклонятъ тая опасностъ. Ако дори ние бихме се съгласили, че осъществено известно учение, би донесло веднага нѣкаква реална полза, би поставило България въ едно по-добро положение, би докарало незабавно известни реформи; ако ние бихме всичко това приели за възможно, за допустимо, тогава пакъ би трѣбвало да се замислимъ, дали средствата, чрезъ които това учение би могло да бъде осъществено, трѣбва да бъдатъ престѣпнитъ средства: престѣпление, насилие, терористично действие, една широко развита терористична акция. И тогава законодателятъ би трѣбвало да премахне насилието отъ обществения животъ, защото е сигурно, че онова учение, което се налага чрезъ насилие, нѣма да бъде дълготрайно; или то ще бъде толкова дълготрайно, колкото ние го видяхме, че е въ болшевишка Русия, където всички отгоре наложени мѣроприятия днесъ се подлагатъ на ревизия, и ние не знаемъ защо отначало тамъ болшевиците унищожиха и капитализма, и банката, и търговията, за да ги създаватъ сега на нова смѣтка при много повече жертви, при много по-тежки условия. Иско е, следователно, че у

насъ, при нашите специфични условия, тая системна пропаганда чрезъ насилие или чрезъ престѣпления да се премѣни онова, което за днесъ е единствената гаранция да можемъ да излѣземъ отъ тежката криза, която преживяваме, безспорно представлява отъ себе си едно действие твърде тежко. Законодателството дава възможностъ, до известна степенъ, да се защитава държавата. И тѣзи, които произведоха бунтовете презъ м. септемврий, и тѣзи, които клѣха бойните ядра на оранжевата армия, създадени за да грабятъ градовете, сж подведени подъ отговорностъ, обаче тази отговорностъ не е достатъчна, и наказателниятъ законъ не посочва всички случаи, не предвижда онѣзи действия, които сегашната действителностъ е създадала. Наказателниятъ законъ може да бъде достатъчно силенъ срещу отдѣлни лица, той ще засегне оногова, който е дигналъ бунтъ, ще засегне онзи, който е водилъ нѣкоя група при метежъ, ще засегне онзи, който е предизвикалъ нѣкъде другаде подобно движение, обаче не дава никакви средства за действие срещу тѣзи по-големи групировки, които дълги години се готвятъ да създадатъ онова, което г. Петковъ въ една своя статия нарече „велика вечеръ“, Chambardement social — преобръщане всичко нагоре съ краката. Той е на тая страна, той желае това, затуй толкова силно протестира противъ възможността нѣкой път и той да попадне подъ отговорностъ. Обаче държавата е длъжна да предвиди тѣзи опасности.

Изложихъ се отъ тази трибуна, че бившата комунистическа партия, настоящата трудова, или бившата тѣсна, настоящата болшевишка — названията сж толкова много, щото човѣкъ се губи въ тѣхъ — системно е подготвяла къмъ метежъ, къмъ въстание. И много правилно се обясни, че революцията, за която се говори въ други срѣди, не е тази, за която мечтае болшевикътъ; че революцията за болшевика има свършено друго съдържание и се поддържа съ свършено други цели. Истинскиятъ болшевикъ по природа е бунтаръ, метежникъ, който счита, че всички средства сж позволени нему.

Ц. Братановъ (с. д.): Сакаровъ не е такъвъ.

В. Молловъ (д. сг): Азъ за г. Сакаровъ не мога да дамъ диагноза — ние сте по-компетентни. Той сега най-добре е да се нарече захаросанъ трудовакъ—Сакаровъ-Захаровъ. (Смѣхъ и ражоплъскания отъ съговорителите)

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): (Възразява нѣщо)

В. Молловъ (д. сг): Ние имаме да защитаваме държавата срещу насилническите средства; ние имаме да защитаваме държавата срещу това, което иде отъ една особена, специфична организация, явна и тайна. Днесъ тя е явна, утре ще бъде тайна; днесъ тя е вътрешна, утре ще бъде задгранична; днесъ тя ще работи вътре може би подполюно, утре ще работи явно — всички средства за нея сж позволени, допустими, препоръжани, наложени. Естествено е, че срещу нея трѣбва да бъдатъ взети мѣрки; безъ тѣзи мѣрки държавата е изложена на загинаване. Подготовката се създаваше отъ тази организация, доста години. Минималниятъ режимъ бѣше единъ таенъ ортакъ на сжщата тая организация; самъ поддържателъ на насилието, той даваше всички възможности на хората отъ тази партия да се организиратъ, да нарушаватъ, да нападатъ, да разтурватъ събрания и навсякъде да се явяватъ спасители на дружбащината.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): И най-много жертви даде тя: 25 души утрепаха дружбащите отъ 1919 г. до 1923 г. Поименно, ако обичате, да ги кажа.

В. Молловъ (д. сг): Ако ние вземемъ поименно да кажемъ колко наши приятели сж убити, тогава края нѣма да се намѣри.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Не е вѣрно.

В. Молловъ (д. сг): Азъ не знамъ нито една жертва отъ по-голямо значение, която да сте дали презъ дружбащия режимъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Какво значи „отъ по-голямо значение“? Азъ казвамъ човѣшки жертви.

В. Молловъ (д. сг): Кой водителъ отъ васъ е загиналъ?



**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Въ Дуница въ 1919 г., презъ железничарската стачка, утрепаха водителя на партията. Пруткинъ направи атентатъ и всичкитъ ваши партии тогава обвиниха насъ, но накрая излезе, че Пруткинъ е направилъ провокация, за да гонятъ и биятъ железничаритъ — и ги биха, и ги убиваха. Това е известно. Азъ съмъ говорилъ на тая тема най-подробно и изчерпателно. Азъ констатирамъ единъ фактъ исторически, много важенъ, че тогава правѣха атентати противъ насъ.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Имате думата, г. Сакаровъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Азъ искамъ да успокоя г. Сакарова. Той иска да отрече . . .

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Нѣма отричане, само Ви напомнямъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Той иска да отрече симпатиитъ на комуниститъ къмъ дружбашкия режимъ. Може-би тѣ да не сж били напълно искрени. Азъ зная, че вашето правило е: колкото по-зле, толкова по-добре.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** И това не е вѣрно.

**В. Молловъ (д. сг):** Но вие подкрѣпяхте дружбашкия режимъ. Азъ знамъ положително това, виждалъ съмъ постоянно всички ваши действия тукъ, зная оня моментъ, когато вие се върнахте отъ Парижъ като победителъ, защото г. Стамболийски Ви бѣше обещалъ министерско мѣсто — министъръ на финанситъ. Това премина, Вашитъ приятели не го одобриха.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Бошъ лафъ! Съ диверсии и празни работи се занимавате. Говорете на темата, която почнахте, защитавайте я. Вие сте прекрасенъ идеологъ на реакцията въ България. Името Ви ще бѣде записано съ златни букви. На днешната реакция вие сте идеологъ, умното лице. Слушамъ Ви съ удоволствие! Продължавайте тази мисль великолепна. Теоретикъ на реакцията въ България днесъ сте вие.

**В. Молловъ (д. сг):** Има само една реакция — болшевишката. Вие сте истински реакционеръ, защото вие сте престѣпникъ по природа. Вие проповѣдвате престѣпления и престѣпления искате да вършите.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Продължавайте!

**В. Молловъ (д. сг):** Азъ да продължавамъ, а пъкъ той да прекъсва!

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** На всички реакционни закони вие сте авторътъ. Продължете Вашата мисль.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** (Звъни) Моля, не прекъсвайте.

**П. Петковъ (з):** Българскиятъ парламентъ не бѣше слушалъ досега такава реакция.

**В. Молловъ (д. сг):** И това го говори оня, който се издържа съ пари, взети отъ народа отъ неговия баща. Мълчи тамъ!

**П. Петковъ (з):** То е въпросъ. Вие кажете въ Виена съ какво се издържате.

**В. Молловъ (д. сг):** Моето чело е чисто, но вие кажете на кого сте преписали Вашитъ имоти.

**П. Петковъ (з):** Вие правихте анкета и нищо не намѣрихте.

**В. Молловъ (д. сг):** Никаква анкета.

**Нѣкой отъ сговориститъ:** Не го бутайте по мазола, г. Молловъ!

**В. Молловъ (д. сг):** Нека ние бѣдемъ, както казватъ тия господа, (Сочи комуниститъ) реакционери; нека ние да защитимъ нашата държава, нека я изведемъ отъ тази

криза, отъ тази катастрофа, въ която тѣ я тикатъ, нека се отдѣлимъ отъ тѣхнитъ приятели, които сега навсѣкжде проповѣдватъ само предателство, измѣна и нахалство. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

**П. Петковъ (з):** Добре че не е живъ Петко Каравеловъ. Той петъ години лежа въ „Черната джамия“ . . . (Глъчка)

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Моля, тишина, господа!

**А. Сталийски (д. сг):** Баща ти казваше, че леке го не хваща — и тебе те не хваща!

**П. Петковъ (з):** Това сж старитъ консерватори, които възкрѣсватъ сега тукъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Тѣхната проповѣдь я знамъ, тѣхнитъ действия съмъ ги виждалъ — тѣ сж осмѣществени. Г. Сакаровъ говори, че презъ времето на дружбашкия режимъ тѣ сж дали жертви, но азъ тукъ, въ Народното събрание, виждахъ какъ тѣ одобряваха и гласуваха неговитъ мѣроприятия.

**Д. Нейковъ (с. д):** Закона за референдума е изработенъ отъ трима дружбашки и трима комунисти.

**В. Молловъ (д. сг):** Да, знамъ и това, че тѣ, които се отричатъ сега отъ дружбашитъ, заедно съ тѣхъ бѣха по изборитъ. И сега азъ не знамъ съ какви гласове е избранъ Петковъ и съ какви гласове е избранъ Сакаровъ. Ако последниятъ е избранъ съ дружбашки гласове, Петковъ сигурно е избранъ съ комунистически, защото въ София нѣма дружбашки. Този орталъкъ недейте го отрича. Вие сте много близо, вие сте отъ едно поле ягоди. Насилието е вашъ идеалъ, вие само съ престѣпления искате да се доберете до властта а оттамъ-нататъкъ всичко е известно. И ние знаемъ свободата, която тогава ще дадете.

**Н. Тарашмановъ (к):** И вие дойдохте съ превратъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Ама в. „Звезда“ и в. „Лъчъ“ издаватъ ли се? Вие тукъ депутатъ ли сте? Я ми кажете въ Съветската република опозицията колко депутати има?

**И. Хрелопановъ (д. сг):** Ще питаме г. Нейковъ, широкъ социалистъ, твой роднина, какво си му казалъ, бѣше ли ти комунистъ следъ 9 юний или не бѣше. Какво ми се перчишъ тукъ въ Камарата? Тамъ, долу да приказвашъ това. Нека г. Нейковъ да каже; той е секретаръ на партията.

**Н. Тарашмановъ (к):** Никакви телеграми не съмъ давалъ.

**Председателствуващъ Н. Найденовъ:** Моля продължете, г. Молловъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Да се върнемъ сега къмъ материята.

Когато организации и групи, снабдени съ грамадни средства, започнатъ системно да предприематъ действия, започнатъ системно да организиратъ насилия и престѣпления, естествено е, че държавата не може да остане безучастна. Азъ ви посочихъ, че другитъ държави сж взели такива мѣрки. Тѣзи мѣрки сж продиктувани отъ нуждата да се запази държавата. Ужъ ние сме реакционери, а германскиятъ законъ за защита на републиката е дѣло и на социалиститъ въ Германия, защото и тѣ сж противъ насилията като методъ на пропаганда и като методъ за осмѣствяване на известна идея. Комунистическитъ ядра у насъ не бѣха нищо друго освенъ организации, съставени отъ хора съ престѣпни наклонности. Тѣзи ядра бѣха подъ чуждъ контролъ, както и цѣлата акция на комуниститъ бѣше подъ чуждъ контролъ. Младешкитъ имъ бойни организации бѣха контролирани отъ руски болшевишки генерали, и това г. Сакаровъ много добре го знае. Тѣ бѣха обличани съ особена униформа.

**Р. Маджаровъ (д. сг):** Кога бѣше то?

**Н. Балтовъ (д. сг):** Комуниститъ имаха командировани хора въ рускитъ болшевишки военни академии.

**Н. Славовъ** (с. д): На Българановъ отъ Шуменъ синъ му пристигна тъкмо преди 12 септември отъ Русия.

**В. Молловъ** (д. сг): Създаваше се всичко системно. Азъ казвамъ: ако ние бихме били убедени, че болшевишкитъ опитъ би далъ нѣщо по-добро за България, най-сетне да приемемъ да си сложимъ главитѣ; нека ни заколятъ — знаемъ, че това ще направятъ — ако отъ това излизе добро за България. Но ние знаемъ последиците. Ако днесъ Русия е въ това страшно положение, България би била въ още по-страшно, защото тя нѣма да запази своята свобода, а ще бъде безусловно въ сѣщия моментъ окупирана. И туй, което се казва, че съ този законъ щѣли да бъдатъ предизвикани съседитѣ, че щѣли да взематъ не знаемъ какви мѣрки, това не е вѣрно, а тъкмо обратното. Този законъ се създава, за да имаме миръ въ страната и за да се дезинтересиратъ най-сетне съседитѣ ни отъ това, което става у насъ (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ).

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ)

Основната мисль на самия законопроектъ е мисльта на чл. 83 на нашия основенъ законъ — чл. 83 отъ конституцията. Съ чл. 83 се забранява създаването на организации, които могатъ да нарушатъ общественитѣ порядки. Естествено, че при тая широка форма, въ която конституцията създава правилото, ние бихме могли да създадемъ известни административни наредби, за да не се образуватъ подобни организации или групи. Обаче тѣ съществуватъ, тѣ се създаватъ въпрѣки неопозволяването, въпрѣки наредбитѣ и вече сж влѣзли въ действие. Ние имаме вече този опитъ, следователно, налага се нѣщо по-конкретно, нѣщо, което да даде по-голѣми възможности на държавата да се брани срещу тѣзи организации. Основната мисль на законопроектъ е изложена въ чл. 1, и той, както виждате, изтъква специално употребяването на престѣпни средства. Неговата окончателна редакция трѣбва да бъде преработена на комисията, нѣма защо сега да разискваме, дали думата „революция“ е умѣтна — и азъ я намирамъ за неумѣтна — дали други нѣкои изрази сж правилни или неправилни. Мога да ви уверя въ едно, че общото желание на всички е: да създадемъ единъ членъ ясенъ, който да бъде лесно схванатъ отъ сѣдилищата, който лесно да се приложи. Съ чл. 2 и следующитѣ членове се установяватъ наказанията, които ще се налагатъ на лицата, нарушаващи нормата, установена въ чл. 1. За отдѣлни членове се направиха бележки, върху които яже трѣбва да се спремъ, доколкото тѣ засѣятъ основната смисль на закона. Преди всичко направи се бележка, че въ други членове се говори за цели, когато въ чл. 1 понятието „цель“ не е точно, конкретно прецизирано. Бележката е права и това несответствие се дължи, може би, на обстоятелството, че чл. 1 биде по-точно редактиранъ отъ другитѣ членове, вследствие на това, че имаше предложени много редакции. Естествено е, че въ комисията ще бъдатъ поставени въ съответствие другитѣ членове съ чл. 1. И моето мнение е, че въ чл. 1 целиятъ ще трѣбва да се преизпратъ, ще трѣбва да стане ясно, че държавата въ този случай има съвършено ограничени, тѣсни намѣрения, нѣма въ никакъвъ случай желанието да обхваща свободата на мисльта, да обхваща свободната проповѣдь, да обхваща учения, организации или групи, които оставатъ на почвата на законността. Отбелязва се, че санкциитѣ сж били доста тежки и особено се посочи на смъртното наказание. Преди всичко трѣбва да отбележа, че смъртното наказание въ двата случая, въ които се предвижда, не е безусловно, то е алтернативно. Дълженъ съмъ да отбележа на второ мѣсто, че сръбскитъ законъ не за случаи на бунтъ въ войската, които по военно-наказателния законъ се наказватъ съ смъртъ — въ военно врѣме, разбира се, но сега ние преживяваме едно врѣме много по-немирно и следователно трѣбва да вземемъ мѣрки — но за случаи на обикновена комунистическа пропаганда, чрезъ насилне да се промѣни държавниятъ, стопанскитъ или икономическиятъ строй, налага смъртно наказание или 20-годишенъ затворъ въ окови. На трето мѣсто има да забележа, че азъ лично съмъ противникъ на смъртното наказание. Винаги съмъ проповѣдвалъ, винаги съмъ поддържалъ това. За голѣмо нещастие, трѣбва да установя следното: не само въ Франция, но само въ Германия, не само въ Италия, дето знамъ мои учители, които сж били винаги противъ смъртното наказание, но и въ други държави, които претендиратъ, ужъ че сж по-напреднали, смъртното наказан-

ние е останало, а въ Съветска Русия е останало почти единствено наказание.

**П. Петковъ** (з): Останало е само за делния отъ общъ углавенъ характеръ, а не за политическитѣ престѣпления.

**В. Молловъ** (д. сг) Само за контрареволуционна дейностъ. Контрареволуционната дейностъ е политическо престѣпление.

**П. Петковъ** (з): (Възразява)

**В. Молловъ** (д. сг): Какво е контра-революция, бо?

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: (Звъни) Г. Петковъ! Престанете да прекъсвате така неумѣтно; нито Вие ще спечелите отъ това, нито Събранието. Моля, недейте прекъсва!

**В. Молловъ** (д. сг): Разстроениѣ общественѣ отношения, психиката, която съществува въ известни кръгове, решението чрезъ всѣко престѣпление да се осъществи една целъ доведоха до туй, че се слагатъ по-тежки санкции. Онова хуманитарно движение въ наказателното право, което съществуваше въ XIX вѣкъ, сега замръ. Навсѣкжде говорятъ за тѣлесни наказания, за смъртъ, за изпращане, не знаемъ въ какви концентрационни лагери и т. н. Очевидно е, че човѣчеството е болно и очевидно е, че Вие (Сочи П. Петковъ) сте най-болниятъ между болнитѣ (Смѣхъ вслѣдъ сговориститѣ), защото сте попаднали въ една срѣда която не е Вапа, и сте попаднали въ единъ моментъ, когато всѣки се срамуваше да отиде тамъ. Естествено е, че ще трѣбва да клатите глава. . . .

**Нѣкой отъ сговориститѣ**: Съ смѣтка е отишълъ тамъ.

**В. Молловъ** (д. сг): Е, да, но смѣткитѣ се правятъ въ момента, когато се нишатъ, а не се правятъ за следъ нѣколко месеца.

**П. Петковъ** (з): Какви смѣтки?

**В. Молловъ** (д. сг): Искамъ да кажа, че санкциитѣ се увеличаватъ и за голѣмо нещастие, противъ такава болна психология, противъ хората които излизатъ на метежъ съ оръжие въ ръка — това се казва въ цитирания членъ — ще трѣбва да се взематъ строги мѣрки.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Въ Ирландия вземаха участие и аристократи съ оръжие въ ръка въ борбата за защита на своята независимостъ.

**В. Молловъ** (д. сг): Така, но въ Ирландия колко души републиканци влѣзоха въ затвора, колко бѣха разстреляни само затуй, че сж били заловени като посетители на единъ револверъ?

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Искамъ да кажа, че тамъ даже аристократи вземаха участие съ оръжие въ ръка въ борбата за своята независимостъ.

**В. Молловъ** (д. сг): Азъ ви казвамъ, че за защищането на своя общественъ редъ хората прибѣгнаха къмъ разстрелване само за носене на оръжие.

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Вашитѣ кѣщи сж пълни съ оръжие.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Г. Сакаровъ! Стига!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Азъ казвамъ, че вашитѣ кѣщи сж пълни съ оръжие.

**В. Молловъ** (д. сг): Заповѣдайте да провѣрите!

**Д-ръ Н. Сакаровъ** (к): Ако е въпросътъ такъвъ, азъ ще ви кажа, че ние и сега носиме оръжие и че вашитѣ кѣщи сж пълни съ оръжие.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: (Звъни) Г. Сакаровъ! Недейте спира вниманието на Събранието върху това.

**В. Моллов** (д. сг): (Към д-р Н. Сакаров) Мълчете Вие, пакалът — Вие, който пролѣхте невинна кръв!

**Председателстващ д-р Б. Вазов**: Моля, г. Моллов!

**В. Моллов** (д. сг): Какво ми приказва, че въ моята къща имало оръжие?

**Д-р Н. Сакаров** (к): Казвамъ, че е пълна съ оръжие.

**В. Моллов** (д. сг): Ти много знаеш!

**Нѣкой отъ сговориститѣ**: Г. Сакаров! Въ Дупница на публично събрание не вадѣше ли револверъ?

**Д-р Н. Сакаров** (к): Кой, азъ ли бе?

**В. Моллов** (д. сг): Да, само че избѣга отъ револверитѣ.

**Д-р Н. Сакаров** (к): Бошъ лафъ!

**В. Моллов** (д. сг): Подъ пода на училището въ Дупница сѣ намѣрени тѣхнитѣ револвери и тѣхнитѣ картечници, и има още смелостта да протестира! Политически камелконт!

**Председателстващ д-р Б. Вазов** (д. сг): Моля, не се оскърбявайте, г-да!

**Д-р Н. Сакаров** (к): Искамъ да констатирамъ какво има у васъ — вие, които лицемерно говорите, че нѣмате оръжие, вие сте сами въоръжени сега отъ петитѣ до жбуитѣ и защищавате фашистскитѣ организации, а се борите ужъ противъ нелегалната борба! Това е истината! (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ)

**В. Моллов** (д. сг): Да, оръжието ни е все отъ трудната партия на Сакарова!

**Д-р Н. Сакаров** (к): Всички ваши банки, всички ваши заводи, всички ваши фабрики и всички ваши къщи сѣ пълни съ оръжие за борба противъ работниците, ...

**Председателстващ д-р Б. Вазов**: Моля, г. Молловъ, следвайте Вашата мисълъ; недейте отвлѣча вниманието си съ прекъсванията!

**Д-р Н. Сакаров** (к): ... по дѣше време туй да се види.

**Д. Нейков** (с. д) и **нѣкой отъ сговориститѣ**: А-а-а! (Смѣхъ. Пререкание между д-р Н. Сакаровъ и Д. Нейковъ)

**Председателстващ д-р Б. Вазов**: (Звъни) Г. Сакаровъ! Мълкнете тамъ! Продължавайте, г. Молловъ!

**В. Моллов** (д. сг): Азъ се спрѣхъ върху санкциитѣ и ви казахъ, че, за голѣмо нещастие, днешнитѣ държави прибираватъ къмъ по-тежки санкции, защото виждатъ, че само съ по-тежкитѣ санкции може да се повлияе върху боялата психология на известни групи или на известни организации. Само това е мисълта ми, друга мисълъ въ този случай нѣмамъ. Ако смѣтате, че санкцията е тежка или че е неудобна, можете да я измѣните; но пакъ обръщамъ вниманието ви, че тя се налага въ крайно тежки случаи, за което въ всички закони, които се отнасятъ до този въпросъ, вие нѣма да намѣрите друго, освенъ това, което е писано тукъ.

По отношение на другитѣ въпроси. Въпросътъ за това, дали трѣбва да отидемъ по-долу или по-горе, какви трѣбва да бъдатъ глобитѣ, е единъ въпросъ по-скоро на едно събране, на една интуиция; нѣкакво особено намѣрение въ това отношение не може по никой начинъ да се предполага, и който мисли, че може да създаде, може да приложи, може да прокара нѣщо друго като санкции въ този случай, бидете увѣрени, че никой нѣма да се откаже отъ едно обещание и отъ едно приемане на онова, което е по-разумно и по-целесъобразно. Общото, обаче, е това, че санкциитѣ на този законъ сѣ много по-леки, отколкото санкциитѣ въ другитѣ съществуващи по тази материя закони. Въ американския законъ минимумътъ е 10 години, глобата е 5.000 долара. Оттамъ нататъкъ можете около тази мѣрка да се движите надолу или нагоре — това е

единъ въпросъ, както ви казахъ, по-скоро на една целесъобразна наказателна политика.

Третото нѣщо, върху което се обрна внимание и на което трѣбва да се сира, то е възможността за злоупотребления съ този законъ. Г. г. народни представители! Всѣки законъ зависи отъ своитѣ приложения. Ако единъ законъ намѣри съдин, ако намѣри органи, които добросъвестно и само въ посоченитѣ случаи да го прилагатъ, той е достигналъ своята целъ, но той нѣма да я достигне, ако неговитѣ приложения не сѣ добросъвестни — а таква действително въ нашето отечество можемъ да намѣримъ въ миналото, желателно е въ бъдеще това да не се повтаря; но ако другаритѣ на г. Петковъ биха дошли на власт, не се съмнявамъ, че биха могли да приложатъ невякъ това по начинъ такъвъ, че да не може да се познае дори каква е целта на закона. Опасностъ въ това отношение съществува не само въ това, че има единъ изключителенъ законъ: всѣки единъ законъ може да има тази опасностъ — и наказателниятъ законъ. Има много постановления предвидени тукъ, които ние намираме въ наказателния законъ, обаче въ друга редакция. Г. Славоу прочете тукъ постановленията за общоопаснитѣ престѣпления. Тамъ положението е озвѣршено друго: трѣбва да има непременно общоопасни средства — взривни вещества. Тукъ не се отнася въпросътъ до взривове само; отнася се до престѣпления изобича и до средства, чрезъ които може да бѣде извършено престѣпление. Ние отъ действителността сме убедени въ едно — че и взривни вещества се употребяватъ, и артилерия, и картечници. Имаше въ Берковско едно топче, не знамъ отъ къде взето; съ него вървѣше единъ попъ и проповѣдваше: „Където е попчето, тамъ е и топчето“ и маситѣ вървѣха осигурени. Употребяватъ се пушки, употребяватъ се реди средства. Какво не е намѣрено? Най-модерни револвери, картечници, изпратени до кооперацията „Освобождение“. Това свидетелствуватъ плѣвенци, които сѣ видѣли санджичитѣ съ съответния надписъ, и тѣ сѣ били фотографирани.

**Нѣкой отъ комуниститѣ**: Това е лѣжа.

**В. Моллов** (д. сг): Тѣ не сѣ взривни вещества, а обикновено оръжие. За обикновено оръжие наказателниятъ законъ не дава санкция и, следователно, въ това отношение ще трѣбва да се предвидятъ други постановления. Сжшо тѣй, като се говори за опасностъ, за възможностъ за злоупотребления, да си поставимъ така въпроса: коя опасностъ е по-голѣма — опасността отъ насилствено измѣнение на съществуващия редъ, опасността отъ прилагане на тѣзи средства, за които ние говоримъ, опасността да бѣде тикната България въ окончателна пропастъ, отъ която пѣма да избѣе, или другата опасностъ? Въпросътъ е тамъ: имаме ли ние достатъчна защита срещу първата опасностъ? Ако нѣмаме достатъчна защита, задачата ни трѣбва да бѣде да предвидимъ постановления, които да не съдържатъ ни най-малката възможностъ за злоупотребления. Бидете увѣрени въ туй отношение, че у никого въ мисълта не е било да се съзидатъ положения или закони, които да могатъ да послужатъ за злоупотребления. Не отричамъ, че въ известни параграфи може да се съзре неправилна редакция — редактирали сѣ много лица: кодификационната комисиия, ако се не лѣжа, е работила вътре, преглеждано е било по-сегне тукъ, въ Народното събрание, всичко опова, което имате сега предъ васъ въ формата на законопроектъ — обаче, работата е доста трудна именно въ този смисълъ, защото общото желание е, да се създаде действителна защита на държавата, безъ да се посегне върху свободата на мисълта, на проповѣдитѣ, на събранията, на агитацията. Тамъ, където се съдържа възможностъ за таква опасностъ, ясно е, че ще трѣбва ние да употребимъ всички усилия да отклонимъ тази възможностъ.

**Д-р Н. Сакаров** (к): Ако не е въображаема.

**П. Палиев** (д. сг): Какъ ще е въображаема, когато Вие преди малко се заканихте — дѣше време да видимъ!

**Д-р Н. Сакаров** (к): Дѣше време да видимъ, защото вие нѣма да бидете въчна властъ. Ще дойде новата властъ и ще разоръжи васъ, по силата на този законъ.

**Отъ сговориститѣ**: А-а-а!

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Ако обаче мислите вие, че ще управлявате вѣчно, хитенъ сте заблудени, г-да.

**Отъ сговориститѣ:** Никой не мисли така.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Така и Стамболийски мислѣше: каза 20, каза 40 години че ще управлява, и подиръ 4 дена падна долу. Недейте мисли така! По парламентаренъ редъ ще ви смѣнимъ. Не бойте се, това ще стане.

**Н. Топаловъ (д. сг):** Разбира се.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Ние ще се боримъ по парламентаренъ редъ да ви съборимъ. Нищо чудно въ това.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ (Звѣни) Моля, г. Сакаровъ!**

**В. Молловъ (д. сг):** Азъ не се съмнявамъ, че ако дойде времето, г. Сакаровъ да дойде на власт, този законъ ще бѣде една съвършено невинна хартия, защото той веднага ще въведе съветския законъ: контрареволуционна деятельность — разстрѣлъ, чрезвичайка и съвършено дѣло. Следователно, въ това отношение нека да бѣде спокоенъ г. Сакаровъ: той нѣма да попадне подъ отговорностъ.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** (Възразява нѣщо)

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Моля, г. Сакаровъ, Вие нѣмате право да прекъсвате. Г. Молловъ има право да говори, а Вие постоянно му правите обструкция. Преди малко говорихте. (Пререкание между д-ръ Н. Сакаровъ и Н. Кемилевъ) Моля, г. Кемилевъ.

**В. Молловъ (д. сг):** Никой, следователно, не мисли друго освенъ това — да се създаде действителна защита на държавата; никой не мисли да посѣга нито върху свободното слово, нито върху свободната агитация, стига тя да не излиза изъ пределитѣ на установената законностъ. Ще дойде и г. Сакаровъ въ комисията и ще даде своитѣ съвети, какъ, по какъвъ начинъ да се редактиратъ тѣзи постановления. Той отрече третия интернационалъ, отрече Комунистическата партия и образува нова!

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Щомъ си ти вътре, нѣма нужда отъ мене; натѣлно се облѣгаме на Васъ!

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Моля, г. Сакаровъ, Вие системно прекъсвате оратора, обаче Вие трѣбва да мѣлчите: Вие нѣмате думата!

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Ама и на него (Сочи В. Моллова) направете бележка.

**Ц. Бръшляновъ (д. сг):** Вѣлкътъ стана легаленъ и почна да вика!

**В. Молловъ (д. сг):** Сакаровъ ми е известенъ въ това отношение, че постоянно прекъсва, но не ще ме накара сега да се занимавамъ съ него. (Къмъ д-ръ Н. Сакаровъ) Ако си отворя устата и за Васъ, ще Ви се види тѣсно, особено за Вашата напредничавостъ и за всичкитѣ Ваши трансформации.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** Азъ казвамъ, че ще мѣлча, но и той (Сочи В. Моллова) да не предизвиква.

**Отъ сговориститѣ:** Е, мѣлчи де!

**В. Молловъ (д. сг):** Това положение, отъ което се страхуватъ и за което най-много се говори тукъ, е по отношение на стопанскитѣ институти на тѣзи организации. Г. Сакаровъ се опита съ голѣма аргументация да ни убеди, че кооперацията „Освобождение“ или кооперативната централа „Освобождение“ е една институция, въ която влиза само работническото, въ която влизатъ победни и малоимотни граждани и които представлява единъ институтъ отъ извънредно важно стопанско значение за страната. Азъ на неговитѣ дани папѣлно се основавамъ, папѣлно вѣрвамъ на неговата статистика, обаче за мене има другъ единъ въпросъ, който е по-сѣщественъ. Мене не ме интересува дали въ кооперация „Освобождение“ сѣ само 6—7 хиляди души работници, а останалитѣ до 72 хиляди души сѣ буржоазенъ елементъ; мене не ме интересува, че вътре влизатъ и други български граждани,

които, за контрасигурация (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ), като доста почтени господа, даватъ по единъ пай на г. г. комуниститѣ, за да могатъ и тѣ да живѣятъ. Мене ме интересува друго; мене ме интересува въ чин рѣже и тази кооперация; дали е въ рѣцетѣ на тѣзи 72 хиляди души кооператори или е въ рѣцетѣ на комунистическата централа — на Георги К. Поповъ и неговитѣ сподвижници; мене ме интересува, дали тази кооперативна централа е само кооперация, която помага на беднитѣ и малоимотнитѣ, и дали по нѣкой път не имъ дава, въ формата на руска евтина риба, подарѣкъ отъ съветатѣ (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ), или, наопаки, получава и картечници, получава и револвери, крие ги нѣкъде подъ форма на нѣкакви етикети, ...

**Отъ сговориститѣ:** Гвѣзден!

**В. Молловъ (д. сг):** ... събира пари или, напр., както въ Търново, дава парола за вдигане на въстание.

**В. Начевъ (д. сг):** И въ Стара Загора.

**В. Молловъ (д. сг):** И въ Стара Загора е сѣщото, и въ Берковина е сѣщото, и на много мѣста е сѣщото. Какви сѣ тѣзи г. г. кооператори? Кооператори или конспиратори? (Ржкопѣскалия и смѣхъ верѣдъ сговориститѣ). Тѣ сѣ всички чисто и просто едно отдѣление на болшевишката централа, едно отдѣление на третия интернационалъ, приематъ тая форма, която имъ е по-сгодна въ случая и която ще имъ даде средства за тѣхната велика социална революция. И тая велика социална революция нѣма да я правятъ споредъ туй, какъ е сгодна на България, а ще я направятъ тѣй, както имъ се заповѣда отъ Москва. Въ Москва ще отрекатъ, че третиятъ интернационалъ е руско оръдие, но той се поддържа отъ руски народни средства. Тѣзи руски народни средства, взети отъ кесията на онзи, който мре отъ гладъ, пристигатъ тукъ не само за агитация, за проповѣдь, а пристигатъ за въстание; и не пристигатъ направо, нѣма да бѣдатъ изпратени до г. Сакаровъ, или до еди кой-си, а се изпращатъ до кооперация „Освобождение“ като помощъ на беднитѣ руски деца, а въ сѣщностъ — на великитѣ проповѣдници на болшевишкитѣ идеи въ България. За какво ще бѣдатъ употребени, то е другъ въпросъ. Ние виждаме това смѣсане, съгласно съ принципитѣ на болшевизма, на финансови, стопански организации съ чисто политически организации. На добъръ часъ! Кой нѣма да подкрѣпи кооперация, кой ще каже нѣщо лошо, когато тя ще работи въ своитѣ граници? Но тя не се задоволява само съ туй. Тя е единствена банка за поддържане на тѣхнитѣ памѣрения, на тѣхната престъпна дейностъ. Тамъ е опасността и заради туй тамъ е и въпросътъ. Ако ние имаме тия доказателства, ако ние въ това отношение можемъ — защото е въпросъ за доказателства — да установимъ предъ сѣда тази връзка, естествено е, че въпросътъ ще бѣде ясно сложенъ: не може една кооперация да бѣде употребявана като едно престъпно средство за постигане, за извършване на други престѣпления. Въ такъвъ случай кооперацията не може да бѣде търпана, защото ще представлява единъ организъмъ въ държавата, който ще причинява само пакости.

Заедно съ туй се повдига и другъ единъ въпросъ — за обратната сила на тоя законъ. Г. г. народни представители! Нѣкъде въ този законъ вие нѣма да видите постановления съ обратна сила.

**Д. Кьорчевъ (н. л):** За сѣлскитѣ следъ 12 септември.

**В. Молловъ (д. сг):** То е взето само поради съображение на това, че въ нѣколко мѣста, въ предвиждане на бъдещи възможности, сѣ станали вече отчуждавания. Въ Плевенъ Комунистическата партия отчуждава своитѣ имоти, очевидно, защото се опасява отъ нѣкакви мѣрки или е дозула за издаването на такъвъ законъ. Въпросътъ, обаче, съ тази алинея на чл. 16 не може да се свързва съ обратното действие на наказанията. Това е една гражданско-правна мѣрка; това не е наказателно-правна мѣрка. По отношение на гражданско-правнитѣ мѣрки вие можете да говорите само, дали има или нѣма придобити права. Гражданскитѣ законъ не действа по сѣщия начинъ, но който действа наказателниятъ. Важното е тоя законъ има ли обратна сила като наказателенъ законъ? Нѣма. Не се отнася за миналото. Той е предупредителенъ законъ; той има за целъ на вѣщного да окачи обѣца на ухото, да разбере, че, сѣ, престѣпления политика нѣма да правимъ.

Той ще се прилага за въждание; за миналото нѣма да има никакво приложение. Доказателствата, които събира властта, сѫ доказателства, които ще обгърнат цѣлото движение въ неговата цѣлост. Но прилагането на санкциите на закона не може да има въ никой случай обратна сила. Доказателствата сѫ друго — санкциите, естествено, сѫ друго.

Азъ нѣма да се спирамъ върху отдѣлни постановления на този законъ. Времето изтича, късно е и ще трѣбва да привършвамъ. Мисълта, отъ която излизамъ, е следната: държавата трѣбва да бѣде защитена — това се призна отъ всички, това не може да се отрече даже отъ самите поддържатели на комунистическата проповѣдь. Такъвъ законъ ще съществува. Не вѣрвамъ нѣкой да отрече, че срещу насилието, което се организира, срещу престѣпленето, което действува на широка база, трѣбва да бѣдат въсти мѣрки. Държаватъ днесъ съмняно, съ трудности нази своите устои; ще трѣбва, следователно, да прибегне и къмъ такива мѣрки, каквито се предвиждатъ и въ този законъ. Държавата въ това отношение, обаче, знае — това некога не може да излезне и отъ моята мисль — че всички наказателни мѣрки сѫ допустими дотолкова, доколкото тѣ сѫ необходими. Никога не трѣбва да забравяме, че наказанието е единъ мечъ безъ дръжка, който паранява не само тогава, върху когото се слага, но и тогава, който го държи. Държавата не бива да разпространява наказателните мѣрки въ всички посоки; държавата трѣбва да прави икономия и въ наказанието. Бележката, която направи г. Статевъ, че нѣкои закони отъ подобенъ характеръ не сѫ постигнали своята цѣль . . .

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г. Сакаровъ! Слушайте!

**В. Моловъ (д.сг):** Той е предубеденъ, защо ще слуша. По-добре нека си говори; ако ме слуша, ще ме прекъсва.

**Д-ръ Н. Сакаровъ (к):** (Къмъ председателствуващия) Напротивъ, азъ слушамъ много внимателно. Но ти слушашъ надѣсно. (Смѣхъ)

**В. Моловъ (д.сг):** Ние не желаемъ да боравимъ съ такива закони; ние не желаемъ да разширяваме наказанието въ всичките области на държавния животъ. Трѣбва да бѣдемъ извънредно внимателни, извънредно пестеливи. Само когато строгата необходимостъ ни наложи — азъ ще кажа съ съжаление, съ скръбъ — ще трѣбва да прибѣгваме и къмъ такива мѣрки. Днесъ държавата трѣбва да се отбранява. Тя трѣбва да се отбранява въобще срещу тази психика, която е нахлула и въ нашата страна, която виждаме, че се проявява не само тукъ, която се проявява и отъ вѣст. Правятъ се различни декларации, ужъ успокоителни, ужъ за канализиране на недоволството въ народните маси, обаче въ действителностъ интимното желание на мнозина е тѣзи народни маси да дойдатъ до степенята на кипенето, да тръгнатъ въ она пажъ, въ който тѣ вървѣха презъ месецъ септемврий, подбутати, подтикнати отъ лица, които потърсеха веднага следъ туй, даже преди да дойде въоръжената сила, спасение задъ границите на България и тамъ продължаватъ своето дѣло. Тамъ сѫ днесъ централитѣ. Опасността иде и отъ тамъ — не само отъ четите печатни издания — иде и отъ системната проповѣдь, отъ тази непрекъснатата подхранвана отъ чужди средства агитация противъ българската държава, противъ днешната управа, противъ хората, които днесъ водятъ сѣдбините на България. Не се спиратъ предъ никакви средства: организирани групи бродятъ край границата, минаватъ отсамъ, извършватъ злодеяния. Въ цѣла България се носи мълва: „Чакайте месецъ мартъ, чакайте да раззеленѣе гората, вие ще видите тогава чудото на безпавизма“. Навсѣкжде отиватъ, навсѣкжде проповѣдватъ, навсѣкжде се създава едно особено настроение. Вие знаете ли, г. г. народни представители, че отъ Фердинандъ има до 20 семейства подплашени, които сѫ дошли да живеятъ въ София и се страхуватъ да се върнатъ тамъ, защото сѫ ги уверили че следъ бандата въ Селаневци, или въ нѣкое друго село въ Орѣховско, ще дойде друга, която ще окупира Фердинандъ и тогава ста му мислятъ всички оѣзи, които сѫ останали тамъ. Това се повтаря и другадъ; и въ други села, заселища и градчета има същото нѣщо. Това е доказателство, че агитацията не е сирѣла, че поправянето, разкачането не е дошло. Оѣзи отъ странство подлаждатъ настроения тукъ. Тукъ има много организации, скрити, които цѣлопано дей-

ствуватъ, макаръ тукъ да се отричатъ. Има единъ централенъ комитетъ на Комунистическата партия, който съществува — имената на членовете му се знаятъ; той не е официаленъ, обаче той е който поема тази работа. Съгласието между Москва и София, чрезъ Виена и Бѣлградъ, е напълно установено. Вие чухте вече нѣколко декларации: курьери сѫ хванати, послания сѫ заловени. Всичко това е установено. Българската държавна власть не може да остави държавата и обществото безъ защита, Българската държавна власть трѣбва да внесе тая увѣреностъ въ народа, че нѣма да остави безъ защита оѣзи, срещу които се насочва безумието на известни елементи изъ срѣдата на нашия и родъ. Въ България трѣбва да се създаде спокойствие и въ туй отношение. Затуй законътъ, който се внася, е законъ за възстановяването и за възвръщането на българския народъ къмъ неговите мирни и културни занятия на обикновеното, на редовното трудово поле.

**П. Петковъ (з):** Това ще направи само една широка амнистия.

**В. Моловъ (з):** Законопроектътъ за амнистията е внесенъ едновременно съ този законъ. Въ законопроекта за амнистията вие виждате, че се амнистиратъ всички увлѣчени. Вашите приятели отъ Прага, обаче, не ще могатъ да се ползватъ отъ тая амнистия. (Смѣхъ)

**Ц. Бръшляновъ (д.сг):** Да имъ я дадешъ, пакъ нѣма да дойдатъ.

**В. Моловъ (д.сг):** За забѣгналитѣ ще има срокъ; нѣкои отъ тѣхъ ще се върнатъ, но тѣ нѣма да се завърнатъ. Тѣ вършатъ системно едно дѣло, което по-сетне историята ще окажестви, дѣло, което ние никога не сме вършили! Вие знаете много добре това. Амнистия ще бѣде дадена — тя е втория елементъ за успокояването на нашия народъ. Но тая амнистия, както много амнистии, които сѫ давани въ историята на човѣчеството, е амнистия за хора, които сѫ били увлѣчени, за хора невинни, които сѫ повѣрвали на едни престѣпни проповѣди, които сѫ повѣрвали на известни лица, като Оббовци, като Димитровци, като Коларовци и други, които сѫ ги завели на клане, но които не сѫ имали даже първата гражданска доблестъ — да останатъ съ тѣхъ до край. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ) Вие казвате: „Амнистия!“ Амнистия се дава, но амнистията не бива да се изтъква, както казватъ нѣкои вапи, като слабостъ на държавата. Амнистията ще бѣде дадена, но народътъ тамъ долу не бива да каже: „Какво ни направиха? Дигнахме бунтъ, направихме това и това, навсѣкжде преминахме, сега ни даватъ амнистия — толкова по-добре; следъ 2—3 месеца другъ бунтъ — пакъ ще дадатъ амнистия“. Въ България, както виждате, въ последно време, отъ амнистия къмъ амнистия се върви. Амнистията ще бѣде дадена, но съ това предупреждение, което дава настоящиятъ законопроектъ. Той нѣма въ себе си никакво желание за реакция, не притиска никаква свободна мисль, нѣма никаква обратна сила; той е единъ законъ, който е по-мекъ и отъ сръбския, и отъ германския, и отъ американския. Азъ ви посочихъ напредничави държави, посочихъ ви, че другите се взематъ същитѣ тия мѣрки. Опасността у насъ е по-голяма. Вие виждате тази опасностъ и ще се боримъ срещу нея и съ законодателни средства, и съ амнистия, и съ отиване на самитѣ мѣста, където народътъ бѣше развѣлнуванъ, и съ пресичане пътищата на вашата проповѣдь, която е била винаги възбудителна, никога умирителна. Ние ще отладемъ и вередъ народа. Ние не мислимъ съ тѣзи средства да управляваме; ние сме длъжни, обаче, да ги възприемемъ съ съжаление и съ съзнанието за тѣхната необходимостъ. Ние имаме намѣрението да прокарваме всички реформи, които сѫ необходими. Ние желаемъ и у насъ по възможностъ да цѣримъ обществото. Мѣчно е цѣреннето следъ такива кризи, но ние ще направимъ всичко, което нашата съвестъ и нашиятъ дългъ ни диктуватъ. Въ това отношение вие можете да бѣдете увѣрени, че имаме намѣрени да управляваме по старин образецъ; имаме намѣрени да преследваме политически противници и не ги преследваме.

**П. Петковъ (з):** Питайте г. Русевъ.

**В. Моловъ (д.сг):** Тѣзи, за които нѣма обвинение въ общи престѣпления, всичките сѫ на свобода. Къде има



политическо обвинение? Ами нѣкои отъ обвиненитѣ околу комунистическитѣ бунтове, които трѣбва да отговарятъ по закона, само политическо престѣпление ли сѫ извършили?

**П. Петковъ (з):** Колко хиляди земледѣлци има днесъ въ затворитѣ за нищо?

**В. Молловъ (д. сг):** 50 хиляди, 100 хиляди!

**П. Петковъ (з):** Не сѫ толкозъ, но сѫ нѣколко хиляди.

**В. Молловъ (д. сг):** Въ това отношение никаква статистика Вие не можете да дадете — никакви хиляди нѣма. Тѣзи, които сѫ затворени, тѣ сѫ затворени по присѣда.

**П. Петковъ (з):** Не по присѣда, но тѣ даже не сѫ разпитани отъ следователитѣ.

**В. Молловъ (д. сг):** Бъдете спокойни! Тази амнистия, която се дава, се отнася за всички хора — не толкозъ за напѣитѣ. Както виждате има еднакъвостъ въ третирането, има желание въ това отношение да се запази една справедливостъ.

Та, казвамъ, колкото се отнася до желанието да извършимъ тия реформи, ние ще ги извършимъ. Нѣма да имаме програми за наказателни закони съ обратна сила; нѣмаме желание да преследваме никакви политически противници, но имаме твърдото решение, твърдата воля колчемъ видимъ престѣпление, на това престѣпление да отговоримъ съ силата на закона. (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ) Ние, въ името на силата на закона и въ името на нашето желание да внесемъ действително успокоение, да внесемъ действително една социална правда въ тоя народъ, ще вървимъ напредъ. И въ това отношение — можете да бъдете увѣрени — при прилагането на този законъ нѣма да допуснемъ нищо, което да прилича даже отдалеч на нѣкакво политическо преследване.

Азъ моля законопроектътъ да бъде приетъ на първо четене. Въ комисията ние ще обсъдимъ всичко онова, което съставлява отделни конкретни въпроси — изрази, санкции и т. н. — и ще създадемъ нѣщо, което да представлява действително защита на държавата, но същевременно да не накърнява никакви свободи въ тая земя. Обаче, ще трѣбва да знаемъ, ще трѣбва да сме начисто: противъ насилието ще отговаряме съ закона; енергията нѣма да отслабне и — това да си го имате като добра бележка — нѣма да ви допуснемъ отново да съсипете тая страна. (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ)

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Понеже нѣма записанъ другъ ораторъ, азъ обявявамъ...

**С. Костурковъ (д. сг):** (Тропа по банката) Искамъ думата, г. Председателю.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Имате думата, г. Костурковъ, обаче отъ Демократическия сговоръ взеха думата представители отъ всички партии.

**С. Костурковъ (д. сг):** Азъ не съмъ отъ Демократическия сговоръ.

**Нѣкои отъ сговориститѣ:** А кой Ви избра, г. Костурковъ?

**С. Костурковъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Нѣма да ви отнемамъ много време. Въ изколко минути само ще искамъ да кажа думата си по законопроекта, който е предметъ на обсъждане. Най-напредъ смѣтамъ, че мой нравственъ дългъ е да констатирамъ факта, който е всеобщо признатъ у насъ, па и въ другитѣ държави, а той е, че свѣтътъ преживѣва едно болно време, че народитѣ сѫ болни, че странитѣ сѫ болни. Втори фактъ, като последица отъ това болно време, което и нашата страпа преживѣва, е онай раздражителностъ, която съпровождаше до тоя моментъ разсквнятия по законопроекта за защита на държавата.

Г. г. народни представители! Тоя законъ не е обикновенъ законъ и затуй вѣроятно той буди толкова много чувства, създава такива или иначе настроенія въ срѣдата на народното представителство. Тоя законъ е извънреденъ законъ, изключителенъ законъ. Да, тъй е! А азъ съмъ единъ отъ ония, които сѫ били и днесъ съмъ

противъ изключителнитѣ закони. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

**Нѣкои отъ сговориститѣ:** Дружбащитѣ Ви рѣкоплѣскайтѣ!

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Моля, не прѣкъсвайте, г-да!

**С. Костурковъ (д. сг):** Не искамъ да зная кой ми рѣкоплѣска, защото азъ тукъ говоря, както и по-напредъ говорихъ отъ трибуната, не за да бера рѣкоплѣскания отъ една или друга страна, а за да изпълня единъ дългъ на народенъ представителъ въ Българския Парламентъ.

**Д. Кьорчевъ (н. л.):** Законътъ за народната катастрофа, който гласувахте, не бѣше ли изключителенъ?

**С. Костурковъ (д. сг):** Моля, и това не знаешъ.

Г. г. народни представители! Когато се дебатира такъв законъ, трѣбва да бъдемъ най-внимателни, защото излизе ли единъ законъ като резултатъ на раздражение, той нѣма да бъде добъръ законъ. Това е повече отъ сигурно. Ние не можемъ да искаме само добросъвестно прилагане на законитѣ, а трѣбва да искаме и да създаваме разумни, целесѣобразни и добри закони. Като говоря туй, азъ не искамъ да кажа, че държавата трѣбва да се остави да бъде разтѣвана на кръстъ днесъ отъ една партия, утре отъ друга, днесъ отъ едно движение, утре отъ друго. Съвсемъ не. Държавата трѣбва да се самоотбранава, самозапазва и пие, като нейни членове, я пазимъ и ние я пазимъ, защото мислимъ и сме убедени, че само въ единъ добре уредена и спокойно развиваща се държава ще могатъ да се борятъ идентъ и интереситѣ, които сѫ запазени отъ законитѣ на страната, и волейки се тѣзи борби въ кръга на законитѣ, страната ще прогресира. Тамъ, където нелегалната борба замѣства легалната, тамъ дѣто думата и перото сѫ замѣстени съ бомбата и огнестрѣлното или хладно оръжие, тамъ е вече престаналъ да действува всѣкакъвъ законъ; тамъ управнитѣ на държавата, като представители на последната, е длъженъ да вземе своитѣ мѣрки, за да залази реда и спокойствието на страната и да запази зачитането и изпълнението на законитѣ. Е добре, ние имаме наказателенъ законъ, който предвижда санкции срещу всички ония граждани, които единично или групово нарушаватъ законитѣ и които употребяватъ нелегални средства въ борбитѣ въ страната.

За какво ни е тоя изключителенъ законъ? Може-би ще ми се каже: санкциитѣ, които предвижда наказателниятъ законъ за такива деяния, сѫ слаби. Може-би да сѫ слаби, нека се съглася, че сѫ слаби. Въ такъвъ случай, азъ моля министъра на правосъдието да сезира народното представителство съ увеличаване наказателнитѣ санкции по наказателния законъ срещу деяния, които подкопаватъ държавата — то вече е друго — а не да създаваме единъ изключителенъ законъ, който днеска се създава отъ насъ, утре или другъ денъ ще бъде прилаганъ отъ насъ, па и отъ други следъ насъ, не само отъ насъ, и ще се обърне на една живеница, която не знамъ кога ще даде спокойствие на България. Мнозина отъ насъ, които стоимъ тукъ, сме отъ по-старитѣ и помпимъ какви изключителни закони и какви изключителни сѣдилища сѫ създавани въ България и можемъ да засвидѣтелствуваме отъ практиката, отъ практическия животъ на България, независимо отъ историческия животъ на другитѣ народи, че никога такъвъ единъ изключителенъ законъ не е постигалъ гонимата целъ — никога! Г. г. народни представители! Ако въ мотивитѣ е казано — както що е казано — че поводъ се взема отъ събитията, които станаха презъ сѣмстурни миналата 1923 г., и се цели съ тоя изключителенъ законъ да се цѣри едно зло, единъ страшенъ недѣлъ въ нашитѣ обществено-политически борби, азъ ще кажа: горко на България, ако съ такива изключителни закони мисли да цѣри тѣзи страшни недѣли! Азъ единъ пътъ вече казахъ отъ онова мѣсто (Сочи трибуната), сега мога само да го подчертая, за да не ви губя времето, че недѣлитѣ, които се коренятъ въ душата на народа не се лѣкуватъ съ строгостта на закона. Не! Оня, който е вдигналъ оръжие противъ държавата си, той ще понесе своето наказание, но следъ туй свърши ли се? Да лѣкуваме болната народна душа съ средства, които сѫ само цѣрителни и даватъ положителни резултати, а не да внасяме ново раздражение, чрезъ тѣ-

кувание, което още утрешния ден ще се понесе изъ на- шата малка земица. Г. Молловъ нѣколко пѣти подчерта, че тоя законъ нѣма да преследва комунистѣ и дружба- нитѣ. Азъ вѣрвамъ, че целта на ония, които сж създали тоя проектъ, е да не преследватъ комунистѣ затуй, за- щото сж били комунисти по-рано или защото ще иматъ ко- мунистически убеждения въ бъдаще, защото за убеждения хората не могатъ да бъдатъ съдени. Свободата на убежде- нията е гарантирана отъ нашата конституция и въ всѣка добре уредена държава. Свободата на съвестта е сжщо осигурена. Е добре, г-да, това е така, но още утре — пом- нете ми думата — изъ нашата малка земя ще се разнесе думата: тоя законъ има една изключителна целъ — да унищожи две партии. И илете се разправяйте, идете доказ- вайте, че не е тая целта. Не зная дали ще можете да раз- убедите ония, които сж съ замъглено съзнание и които сж още съ възбудени, болни души.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. сг): Ако има кой да приказва като Васъ, нѣма да ги призвемъ никога.

**Х. Статевъ** (п. л). Представителътъ на Радикалната пар- тия въ Държавния съдъ шесть месеца преследва хората за политически убеждения.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Моля, г-да, не- дейте прекъсва.

**С. Костурковъ** (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че имамъ правственото право да кажа, че нѣмате право да ме подозирате, защото азъ съмъ отъ ония, които страдаха, и азъ, ако страдахъ сега отъ чувство на отмъще- ние, щѣхъ да вдигна две ръце за законопроекта. Мене не ме движи чувството на отмъщение или чувството да гл- ламъ или да мажмъ, та каквото ще да стане утре. Мене ме движи мисълта: ще излъкуваме ли ние съ такъвъ за- конъ страшното зло, страшната болестъ, която е заседнала въ душата на народа? Това е то. И когато азъ ви казвамъ, че не вѣрвамъ въ цѣлѣнността на такъвъ законъ, азъ ви казвамъ моето искрено убеждение, въ което всичко друго ще намѣрите, но не и поводъ да ме подозирате. Азъ искамъ да се лѣкува това страшно зло, защото, както всички васъ, така и мене ме боли за онова, което стана и което утре пакъ може да стане въ нашата страна. И всички цѣлѣтелни мѣрки, които трѣбва да се взематъ, нека ги вземемъ, но мѣрки, които сж сигурни, а не мѣрки, г. г. на- родни представители, които утре ще се обърнатъ противъ насъ, противъ васъ.

**Отъ сговориститѣ: Ей-ей!**

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. сг): Страхъ ли Ви е?

**С. Костурковъ** (д. сг): Създава ли се изключителенъ за- конъ днесъ, бждете убедени, утре онѣзи, които ще се по- чувствуватъ силата тукъ, въ това мѣсто, въ това Събра- ние, и тѣ ще създадатъ изключителни закони, защото въ България вече ни омръзна, дотегна, втрѣсна ни се да при- казваме за предатели и за спасители. Стига толкозъ за предатели и за спасители!

**С. Никифоровъ** (д. сг): Даже ако ги има!

**С. Костурковъ** (д. сг): Това е Ваша мисълъ, не е моя; то не е сериозно и съжалявамъ, че единъ иначе сериозенъ човѣкъ прави такъвъ несериозенъ апострофъ.

**С. Никифоровъ** (д. сг): Вашата предпоставка е по- грѣшна, г. Костурковъ.

**С. Костурковъ** (д. сг): Предпоставка ли е, какво е, разбе- рете го, и следъ туй разкритикувайте, но не вземайте на полюбвѣ убежденията на единъ човѣкъ, който искрено ми- сли, безъ предубеждение, срещу това или онова, срещу този или онзи. Въ всички трѣбва да знаете, че заедно съ васъ и азъ, когато държавата се намѣри въ положе- нието на самоотбрана, ще се намѣри на улицата и съ своитѣ стари кости ще ида да се бия.

**А. Сталийски** (д. зг): Само че ще бжде късно, когато така говорите.

**С. Костурковъ** (д. сг): Нѣма да бжде късно, както не бѣ късно и презъ септемврийскитѣ събития. Защото, г. г. на-

родни представители азъ се много съмнявамъ въ едно — дали това патриотарство, което се развива съ десетилѣ- тия, не създаде въ България основание у мнозина да не вѣрватъ вече и на онѣзи, които искрено обичатъ родината си и които, като я искрено обичатъ, взематъ известни мѣрки за запазването ѝ, като вѣрватъ въ спасителността на тѣзи мѣрки.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ** (д. сг): Повече партии!

**С. Костурковъ** (д. сг): Недейте говори по единъ въпросъ, по който азъ бѣхъ толкова деликатенъ, че маса свѣтъ не можа да вземе подъ внимание моята деликатностъ. И Вие излъкохте да клеветите задкулисно хора като мене и взехте да говорите за много партии едва днесъ и вчера, а когато хората страдаха и се борѣха съ десетилѣтия, Васъ ви нѣмаше.

**Министъръ Я. Стоенчевъ**: Само Вие страдахте!

**С. Костурковъ** (д. сг): Пакъ спасители и предатели! Спасители днесъ сж ония, които искатъ да има само една партия въ България — буржоазна; предатели сж ония, които не сж съгласни съ това, които казватъ, че тази ми- сълъ не издържа елементарна критика.

Г. г. народни представители! Докогато ние вѣрвимъ по този пътъ, докогато ние таксуваме хорскитѣ разбирания по този начинъ — помнете, не тоя законопроектъ за за- щита на държавата, хиляда и единъ като него да напра- вите, все сжщия резултатъ ще имаме. Не е тамъ, г-да, лѣбътъ. Азъ казахъ общи мисли тамъ, сега казвамъ по конкретния въпросъ — не е това лѣбътъ. Свободата е сво- бода, гарантирана отъ законитѣ на държавата ни, само за добритѣ хора, не за крадцитѣ, не за убийцитѣ, не за раз- бойницитѣ. Да, това казва и наказателниятъ законъ. Азъ ви казахъ съществото — то е изложено въ наказателни законъ. Вие сте юристи, вие сте адвокати, вие знаете, на- казателния законъ по-добре отъ мене, на когото профе- сията не е адвокатска. Повтарямъ: ако ви се вижда, че санкциитѣ сж недостатъчни — и не само това — но ако ви се вижда, че наказателниятъ законъ въ туй отношение, по тая материя, е непълненъ, дайте, г-да, ако има празноти да го попълнимъ, но не съ изключителенъ законъ. Нека се знае, че въ наказателния законъ си оставатъ известни наредби, които сж общи за всички и не само за единъ пе- риодъ отъ време. (Възражения отъ сговориститѣ) Това е, г. г. народни представители, моята дума. Азъ говоря отъ свое име — защото не съмъ оторизиранъ отъ радикалната парламентарна група да говоря — и заявявамъ, че не мога да гласувамъ за тоя законопроектъ.

**Нѣкой отъ сговориститѣ**: Защо приехте да се изберете отъ името на Сговора?

**С. Костурковъ** (д. сг): Ако вашиятъ Сговоръ ме бѣ по- ставилъ да бжда избираенъ, и следъ хиляда и една година нѣмаше да бжда избранъ, защото вашиятъ Сговоръ за- чертаваше името ми. А азъ не единъ пѣтъ, отъ 10—12 го- дини, съмъ тукъ, въ Камарата, безъ да бжда сговорянинъ и когато Вие нѣмахте хаберъ.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Г. Костурковъ! Това не е по дневния редъ; не е това предметъ на раз- искване.

**С. Костурковъ** (д. сг): Недейте злоупотрѣбява, г-да, съ търпението на хората. Азъ тия въпроси не ги засѣгамъ, защото не искамъ да ги засѣгамъ, а ето приятели, които искатъ да вливатъ чово масло или спиртъ въ огъня. Това сж хората на Сговора, на братското единение!

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Г. Костурковъ! Това из е предметъ на разискванията днесъ.

**Д. Митовъ** (д. сг): Вие за сигурация се кандидатирахте въ листата на Демократическия сговоръ.

**С. Костурковъ** (д. сг): Братско единение и сговоръ не се прави съ политически маски.

**Председателстващъ д-ръ Б. Ваовъ**: Г. Костурковъ! Не си отвлечайте вниманието съ въпроси, които не сж на дневенъ редъ.

**С. Костурковъ** (д. ср): Въ България трѣбва да се работи безъ маска, трѣбва да се махнатъ маскитѣ, а не горе въ Сговора едно, а поотдѣлно всѣки да върши друго. Това не е сговоръ; това е подкопаване на сговора.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г. Костурковъ! Това не е преди всичко по дневния редъ.

**С. Костурковъ** (д. ср): Подъ сговоръ разбирамъ братско разбиране между хората, за да се изкара страпата отъ туй положение, въ което се намира.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г. Костурковъ! Нѣма защо да измѣняте дневния редъ. Не е въпросътъ за Сговора, а за закона за защита на държавата.

**С. Костурковъ** (д. ср): Г. председателю! Не съмъ вповалъ азъ. Намиратъ се народни представители, които искатъ да ме оскърбятъ, и азъ съмъ длъженъ да се защита тѣй, както мога. Иначе азъ бихъ излѣзълъ поплъзко, а не желая да излѣза такъвъ, защото не съмъ такъвъ.

**А. Ляпчевъ** (д. ср): Вижъ, сега това е вѣрно!

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Привѣршете, г. Костурковъ.

**С. Костурковъ** (д. ср): Привѣршвамъ. — Г. г. народни представители! Азъ моля васъ, моля и г. министра на правосъдието да се съгласи, като отиде той законопроектъ въ комисията — защото сега нѣма да го оттегли, знаемъ си българскитѣ министри и българскитѣ Народни събрания, той ще бѣде гласуванъ (Възражения отъ сговориститѣ), ...

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г. Костурковъ! Недейте оскърбява Събранието. Всички сж еднакво доблесни като Васъ и всички желаятъ да изпълнятъ своя дълъжъ. Такива думи не могатъ да се произнасятъ.

**С. Костурковъ** (д. ср): Г. председателю! Чухте ли ме? Ако има обида въ моитѣ думи, азъ ги оттеглямъ, защото нѣмамъ намѣрение да обиждамъ никого. Разберете го. Говоря ви искрено.

**Ц. Бръшляновъ** (д. ср): Добре, добре!

**С. Костурковъ** (д. ср): Да се съгласи г. министърътъ на правосъдието, вмѣсто да бѣде разглежданъ този законопроектъ, да бѣде оставенъ въ комисията, както обикновено става въ такъвъ случай, ...

**Отъ сговориститѣ:** А-а-а!

**С. Костурковъ** (д. ср): ... и да внесе единъ специаленъ законопроектъ за допълнение на наказателния законъ. (Възражения отъ сговориститѣ) Това е то, г-да!

**Некой отъ сговориститѣ:** Нѣма да бѣде това.

**С. Костурковъ** (д. ср): Ако не бѣде това, тогава хитъ да не бѣде. Това е моята дума. (Ржонлъскания отъ земледѣлцитѣ)

**Председателъ:** Д-ръ Т. КУЛЕВЪ

**Отъ сговориститѣ:** А-а-а! Сега дружбащитѣ ржонлъскатъ!

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Попееже пѣма записани други оратори да говорятъ, обявявамъ разискванията по този законопроектъ за приключени.

**Нѣкои отъ сговориститѣ:** Г. министърътъ на правосъдието нѣма ли да говори?

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Моля, г-да! Г. министърътъ изяви желание да вземе думата, но попееже времето е напреднало, ще говори при второто четене.

Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Ония отъ г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни законопроектътъ за защита на държавата да се приеме по начало и да бѣде изпратенъ въ съответната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Ще пристѣпимъ къмъ опредѣляне дневния редъ за плущото заседание.

Утре, споредъ правилника, нѣма заседание, но председателството предлага да има. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни утре да има заседание, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

**Отъ сговориститѣ:** Следъ обѣдъ ли, или преди обѣдъ?

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Следъ обѣдъ.

Дневниятъ редъ ще бѣде следния:

1. Второ четене предложението за измѣнение чл. 83 алинея втора отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание;
2. Второ четене законопроекта за защита на държавата;
3. Одобрение предложението за оставяне на държавна служба въ Рибарското училище руския подданикъ Александъръ Нечаевъ;
4. Първо четене законопроекта за амнистията;
5. Първо четене законопроекта за отмѣнение закона за допитване до народа за виновността на министритѣ отъ кабинета Иванъ Ев. Гешовъ и др.;
6. Първо четене законопроекта за общественитѣ осигуровки;
7. Второ четене законопроекта за земледѣлскитѣ опитни и контролни институти;
8. Първо четене законопроекта за скрититѣ подостатъци при поупко-продажбата на домашнитѣ животни;
9. Първо четене законопроекта за Практическото рибарско училище и
10. Провѣрка на избори.

Имате ли нѣщо противъ тоя дневенъ редъ, г. министри.

**Министъръ Я. Стоенчевъ:** Нѣмамъ.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Ония г. г. народни представители, които сж съгласни съ тоя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 22 ч. 35 м.)

Подпредседатели: { Д-ръ Б. ВАЗОВЪ  
                                  { Н. НАЙДЕНОВЪ

Секретаръ: Д-ръ ЦВ. ДЯКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

## СЪДЪРЖАНИЕ

| Стр.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Стр. |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| Изпуски, разрешени на народните представители:<br>Александър Милковски, Атавасъ Минковъ, Петър Желѣзовъ, Александъръ Пиронковъ, д-ръ Александъръ Гиргиновъ, Георги Живковъ, Йосифъ Робевъ, Панайотъ Деневъ, Хинекъ Майеръ, Ангелъ Сташковъ, Владимиръ Дамяновъ, Борисъ Волевъ, Христо Киселовъ, Стоянъ Костурковъ, Иванъ Грозевъ, Сава Нордановъ, д-ръ Цветанъ Дяковъ, Господинъ Продановъ, Христо Бараневъ, Димитъръ Вошняковъ, Раднъ Василевъ, Георги Шивачевъ, Василъ Домузчиевъ и Проданъ Поповъ . . . . . | 275  |
| <b>Предложения:</b> 1) за оставане на държавна служба въ Рибарското училище въ гр. Варна руския подданикъ Александъръ Нечаевъ (Съобщение) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 275  |
| 2) за приемане на държавна и окръжна служба по ведомството на Министерството на земледелието и държавните имоти руски подданици, специалисти по ветеринарната медицина (Едно четене — приемане) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 285  |
| <b>Законопроекти:</b> 1) за запрещение вноса на стоките, които не сж отъ първа необходимостъ (Трето четене) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 275  |
| 2) за защита на държавата (Първо четене) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 285  |
| <b>Дневенъ редъ за следующето заседание</b> . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 310  |